

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Sosiaalinen sirkus ja työelämässä tarvittavien taitojen kehittyminen

Toiminnallinen tapaustutkimus TELMA-koulutuksen
opiskelijoiden sosiaalisen sirkuksen ryhmästä

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteen maisteriohjelma
Pro gradu -tutkielma
Eriyispedagogiikka
Kesäkuu 2020
Heidi Känkänen

Ohjaaja: Markku Jahnukainen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Heidi Känkänen		
Työn nimi - Arbetets titel Sosiaalinen sirkus ja työelämässä tarvittavien taitojen kehittyminen – Toiminnallinen tapaustutkimus TELMA-koulutuksen opiskelijoiden sosiaalisen sirkuksen ryhmästä		
Title Social circus and the development of employment skills – Active case study in TELMA-education social circus group		
Oppiaine - Läroämne - Subject Erityispedagogiikka		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Markku Jahnukainen	Aika - Datum - Month and year 06/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 63 s + 9 liites.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Tässä tutkielmassa selvitettiin, minkälaisia työelämässä tarvittavia taitoja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen (TELMA-koulutus) vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat voivat oppia sosiaalisen sirkuksen menetelmän avulla. Lisäksi selvitettiin, mitkä tekijät sosiaalisen sirkuksen ryhmässä edistävät työelämässä tarvittavien taitojen oppimista näillä opiskelijoilla. Tarkastelua ohjasi tutkimukseen osallistuneiden kokemukset sekä työelämässä tarvittavien taitojen näkökulma. Tutkielman tehtävänä on lisätä ymmärrystä sosiaalisen sirkuksen menetelmän toimivuudesta TELMA-koulutuksen opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisessä. Aiempi tutkimus osoittaa, että sosiaalisella sirkuksella on vaikutusta osallistujien hyvinvointiin. Sirkusryhmään osallistumisen on myös huomattu kehittävän osallisuutta ja ehkäisevän syrjäytymistä.</p> <p>Tutkielma on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Tutkielman lähestymistapa on toiminnallinen tapaustutkimus. Aineiston hankinta toteutettiin osallistuvan havainnoinnin sekä teema-haastattelun menetelmillä. Havainnointia tehtiin TELMA-koulutuksen opiskelijoille järjestetyssä sosiaalisen sirkuksen ryhmässä. Lisäksi haastateltiin seitsemää (7) ryhmään osallistunutta opiskelijaa sekä viittä (5) opetus- ja ohjaushenkilöstön jäsentä. Aineisto analysoitiin fenomenologisen analyysitavan sekä sisällönanalyysin menetelmiä soveltaen.</p> <p>Tämän tutkimuksen mukaan sosiaalisessa sirkuksessa opittavat työelämässä tarvittavat taidot voidaan jakaa viiteen pääluokkaan: sosiaalisiin ja vuorovaikutustaitoihin, itsetuntemus ja itsesäätelytaitoihin, fyysisiin taitoihin, toiminnanohjaustaitoihin sekä muihin taitoihin. Taitojen oppimista voivat mahdollistaa tai estää erilaiset osallistujien, menetelmään ja sirkusohjajiin liittyvät tekijät.</p>		
Avainsanat - Nyckelord sosiaalinen sirkus, työelämässä tarvittavat taidot, vaativa erityinen tuki, työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus		
Keywords social circus, employment skills, intensive special education, training preparing students for work and independent living		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Heidi Känkänen		
Työn nimi - Arbetets titel Sosiaalinen sirkus ja työelämässä tarvittavien taitojen kehittyminen – Toiminnallinen tapaustutkimus TELMA-koulutuksen opiskelijoiden sosiaalisen sirkuksen ryhmästä		
Title Social circus and the development of employment skills – Active case study in TELMA-education social circus group		
Oppiaine - Läroämne - Subject Special Education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Markku Jahnukainen	Aika - Datum - Month and year 06/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 63 pp. + 9 appendices
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>The aim of this study was to determine what kind of employment skills students participating in training preparing for work and independent living (TELMA) can learn in social circus. Other goal was to identify what factors in social circus group support learning employment skills. Participants' experiences and employment skills guided the analysis. Purpose of this study was to increase understanding about social circus and its suitability for improving the employment skills of students in TELMA-education. Earlier research has shown that social circus has an impact on the well-being of its participants. Taking part in the circus group has been found to increase the feeling of involvement and preventing social exclusion.</p> <p>This was qualitative, active research case study. Material was gathered by observing participants and with semi-structured interviews. Observations were made in social circus group for students in TELMA-education. Interviews were held for seven (7) of the students in the group and five (5) of the teachers and instructors. Phenomenological and content analysis were used to analyse the material.</p> <p>The results showed that the employment skills learned in social circus can be grouped into five categories: social and interaction skills, self-knowledge and self-regulation, physical skills, executive functions, and other skills. Learning of these skills can be affected by different student, method or circus instructor related factors.</p>		
Avainsanat - Nyckelord sosiaalinen sirkus, työelämässä tarvittavat taidot, vaativa erityinen tuki, työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus		
Keywords social circus, employment skills, intensive special education, training preparing students for work and independent living		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	VAATIVAN ERITYISEN TUEN KÄSITTEESTÄ	4
	2.1 Vaativa erityinen tuki	4
	2.2 Näkemys vammaisuudesta ja sairaudesta tässä tutkielmassa	4
3	TYÖHÖN JA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN VALMENTAVA KOULUTUS JA SEN JÄLKEINEN TYÖLLISTYMINEN	6
	3.1 Vaativa erityinen tuki ja toisen asteen koulutusmahdollisuudet	6
	3.2 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus	7
	3.3 Työllistymisen näkymiä	8
	3.4 Työelämässä tarvittavat taidot	9
	3.4.1 TELMA-koulutuksen perusteet	9
	3.4.2 Erilaiset työelämätaitojen kartoitukset	10
	3.4.3 Työnantajien toiveet ja kokemukset	11
4	SOSIAALINEN SIRKUS	12
	4.1 Sirkuksen historiaa	12
	4.2 Sosiaalisen sirkuksen vaikutukset	13
	4.3 Sosiaalinen sirkus, nuoret ja vaativa erityinen tuki	15
5	TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT	17
	5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	17
	5.2 Tutkimusympäristö	18
	5.3 Tutkimukseen osallistujat	18
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
	6.1 Metodologia	20
	6.1.1 Toiminnallinen tapaustutkimus	20
	6.1.2 Kokemusten tutkimisesta	22
	6.2 Aineiston hankinta	24
	6.2.1 Osallistuva havainnointi	24
	6.2.2 Teemahaastattelu	26
	6.3 Aineiston analyysi	28
	6.3.1 Analyysin lähtökohdat	28
	6.3.2 Analyysin kulku	30
	6.4 Eettiset kysymykset	32
	6.5 Luotettavuuden arviointi	35

7	TULOKSET	38
7.1	Työelämässä tarvittavat taidot	38
7.1.1	Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot	39
7.1.2	Itsetuntemus ja itsesäätelytaidot	40
7.1.3	Fyysiset taidot.....	42
7.1.4	Toiminnanohjaustaidot	43
7.1.5	Muut taidot.....	44
7.2	Oppimista mahdollistavat ja estävät tekijät	44
7.2.1	Osallistujiin liittyvät tekijät	45
7.2.2	Osallistujiin ja menetelmään liittyvät tekijät	47
7.2.3	Menetelmään ja sirkusohjaajiin liittyvät tekijät	49
7.3	Yhteenveto	54
8	POHDINTA	56
	LÄHTEET.....	59
	LIITTEET.....	1
	LIITE 1: Tutkimuslupakirje ja -lomake.....	1
	LIITE 2: Opiskelijoiden haastattelurungot	4
	LIITE 3: Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelurunko	6
	LIITE 4: Haastattelun lajittelutehtävän kuvat.....	7
	LIITE 5: Analyysitaulukko, tutkimuskysymys 1	8
	LIITE 6: Analyysitaulukko, tutkimuskysymys 2	9

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkkejä eri aineiston osista löytyneistä merkityskokonaisuuksista. ... 32

KUVIOT

Kuvio 1. Sosiaalisessa sirkuksessa opittavat työelämässä tarvittavat taidot.....	38
Kuvio 2. Oppimista mahdollistavat ja estävät tekijät sosiaalisessa sirkuksessa, pää- ja yläluokat.....	45
Kuvio 3. Taidot, joiden oppimista tai kehittymistä tietty tekijä erityisesti mahdollista tai estää.	55

1 Johdanto

Suomessa on noin 500–600 työsuhteisessa palkkatyössä olevaa kehitysvammaista henkilöä. Avotyötoiminnassa, eli tavallisilla työpaikoilla 0–12 euron päivittäisellä työsuusrahalla työskentelee noin 2300 kehitysvammaista henkilöä. 9000 henkilöä on työtoiminnassa tai työllistymistä tukevassa toiminnassa. Kehitysvammaliitto arvioi, että oikeanlaisella tuella palkkatyöhön voisi työllistyä tämän hetkiseen määrään verrattuna viisinkertainen määrä, eli 3000 kehitysvammaista henkilöä. (Kehitysvammaliitto, 2020.)

Työkeskuksissa työskentely ei tutkimusten mukaan edistä kehitysvammaisten henkilöiden työllistymistä työsuhteiseen palkkatyöhön, sillä siellä ei pystytä kehittämään toimintaan osallistuvien taitoja. Tutkimusten mukaan myös toisen asteen koulutuksella on palkkatyöhön työllistymistä edistäviä vaikutuksia, jos koulutukseen sisältyy työharjoittelua sekä erilaisia tukipalveluita. Muita työllistymistä edistäviä tekijöitä ovat tutkimuksen mukaan muun muassa kehitysvammaisen henkilön oma aktiivisuus sekä työhönvalmennus. (Nevala ym., 2018.) Suomessa on ja on ollut paljon erilaisia kehitysvammaisten ja muiden osatyökykyisten työllistämiseen liittyviä, jopa valtakunnallisen tason hankkeita (mm. Kehitysvammaliitto, 2020; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020; Rinnekoti-Säätiö, 2017a). Monissa niissä keskitytään rakenteisiin, palveluihin ja asenteisiin. Nämä ovatkin tärkeitä kehittämisen osa-alueita maassa, jossa muun muassa avotyösopimusten yleisyys, työnantajien epätietoisuus osatyökykyisen palkkaamisen tukitoimista sekä työntekoon paikoin kannattamaton työkyvyttömyyseläkejärjestelmä haastaa näiden ryhmien työllistymistä. (mm. Kehitysvammaliitto 2020.)

Kandidaatin tutkielmassani selvitin kirjallisuuskatsauksen avulla, minkälaisia palkkatyöhön työllistymistä edistäviä tekijöitä löytyy kehitysvammaisten nuorten ja nuorten aikuisten koulutuksessa. Halusin jatkaa samalla teemalla myös pro gradu -tutkielmassani. Päädyin tekemään yhteistyötä Euroopan sosiaalirahaston rahoittaman Oppimisen taika – Sosiaalinen sirkus työelämätaitojen tukena -hankkeen (2019–2021) kanssa. Hanke tarjosi tutkielmani tekemiselle puitteet, eli mahdollisuuden muodostaa tutkielman tavoitteet hankkeen tavoitteiden kautta sekä apua aineiston hankintaan. Tutkielmani on kuitenkin hankkeesta riippumaton. Olen saanut itse tehdä päätökset siitä, mitä ja miten tutkielmaani teen. Hankkeen tavoitteita ja tarkoituksia (Oppimisen taika, 2019) mukaillen valitsin tutkielmani kohderyhmäksi erityisesti työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijat, mikä on yksi hankkeen välillisistä kohderyhmistä. Lisäksi tutkielmaani ohjaa niin ikään hankkeesta noussut teema, eli työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisen sosiaalisen sirkuksen menetelmän avulla. Tutkielmani tulee osittain vastaamaan myös hankkeen

tarkoitukseen arvioida sosiaalisen sirkuksen menetelmän pedagogisen hyödynnettävyyttä ja vaikuttavuutta.

Oppimisen taika -hankkeen tavoitteisiin kuuluu myös työhönvalmennuksen menetelmien kehittäminen. Lisäksi hankkeen tarkoituksena on parantaa valmentavissa koulutuksissa toimivien ammattilaisten taitoa kohdata opiskelijoita ja tunnistaa näiden vahvuuksia. Työelämässä tarvittavat taidot edustavat tavoitteissa pientä, tärkeää osaa. (Oppimisen taika, 2019.) Näen, että tällainen yksilön työllistymisen mahdollisuuksien kehittäminen on tärkeä tekijä työllistymisen edistämässä. Tätä tukee myös kandidaatin tutkielmassani mukana olleiden tutkimusten tulokset. Näiden tutkimusten mukaan työllistymistä edistäviä taitoja ovat muun muassa omatoimisuustaidot, kommunikaatiotaidot, valintojen tekeminen, tilanetaju sekä tiimityöskentelytaidot (mm. Cheong ja Yahya, 2013; Petcu ym., 2015).

Koska tämä tutkielma jatkaa osittain vuonna 2017 valmistuneen kandidaatin tutkielmani teemaa, olen hyödyntänyt aiemman tutkielmani tekstiä tämän tutkimusraportin muodostamisessa. Hankkeen vaikutuksen myötä tutkielmani kohderyhmä laajeni kehitysvammaisista henkilöistä vaativaa erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin. Määrittelen käsitettä enemmän toisessa luvussa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ovat kuitenkin hyvin moninainen joukko, ja käsitteen osaltaan melko uusi ja Suomeen paikantuva. Tämän takia soveltuva tutkimusta etsiessä on täytynyt soveltaa tutkimusta, jonka kohderyhmä voisi olla vaativan tuen alle kuuluvaa joukkoa. Vaativan erityisen tuen henkilöistä suurimmalla osalla on sellainen sairaus tai vamma, joka vaikuttaa heidän kykyynsä tehdä töitä (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019). Näin ollen myös osatyökykyisyys on tutkielmassa käytössä oleva käsite opiskelijoiden työllistymisen mahdollisuuksien määrittelyssä.

Sosiaalinen sirkus on taidelähtöinen pedagoginen menetelmä, jota käytetään monenlaisten erityisryhmien kanssa edistämään ryhmien hyvinvointia ja ehkäisemään syrjäytymistä. Sosiaalinen sirkus on menetelmänä hyvin joustava ja sovellettavissa oleva. Sirkustunneilla harjoitellaan monipuolisesti erilaisia sirkustaitoja. Tietyn taidon tai välineen käytön täydellisen oppimisen sijasta tärkeintä on itse harjoittelu ja sen ohessa opittavat asiat. Menetelmän kautta voi oppia muun muassa koordinaatiota ja motorisia taitoja, vuorovaikutusta, rohkeutta sekä epäonnistumisen sietämistä. (Vainio 2019.) Oppimisen taika -hankkeessa sosiaalisen sirkuksen nähdään olevan pedagoginen työkalu työelämässä tarvittavien taitojen oppimiseen. Työelämätaidot ajatellaan laajasti, jolloin niihin kuuluvat myös muun muassa yksilön itsetuntemus, itseluottamus ja sosiaaliset taidot. (Oppimisen taika, 2019.)

Tutkielma on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Tutkielma noudattaa tapaus- ja toimintatutkimuksen lähestymistapoja. Tutkielmassa ollaan kiinnostuneita työhön ja itsenäiseen

elämään valmentavan koulutuksen opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisestä sosiaalisen sirkuksen menetelmän avulla. Tarkastelua ohjaa myös työelämässä tarvittavien taitojen näkökulma. Aineisto on hankittu syyslukukauden 2019 aikana eräässä TELMA-koulutuksen opiskelijoiden sosiaalisen sirkuksen ryhmässä.

Tutkielman tehtävänä on lisätä ymmärrystä sosiaalisen sirkuksen menetelmän toimivuudesta työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisessä TELMA-koulutuksen opiskelijoilla. Tutkielman tavoitteena on vastata kysymykseen siitä, minkälaisia työelämässä tarvittavia taitoja TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia sosiaalisessa sirkuksessa sekä siitä, minkälaiset tekijät mahdollistavat ja estävät opiskelijoiden oppimista. Sekä työhön ja itseenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta ja sen opiskelijoista että sosiaalisesta sirkuksesta etenkin työelämässä tarvittavien taitojen oppimisen näkökulmasta on hyvin vähän aikaisempaa tutkimusta.

2 Vaativan erityisen tuen käsitteestä

Yksi tämän tutkielman keskeisistä käsitteistä on vaativa erityinen tuki. Seuraavaksi esittelen käsitteen, jonka jälkeen käyn läpi tämän tutkielman taustalla olevan käsityksen vammaisuudesta ja sairaudesta.

2.1 Vaativa erityinen tuki

Vaativa erityinen tuki on käsitteenä kehitetty esi- ja perusopetuksen tutkimuksen käyttöön vuosina 2011–2015 käynnissä olleessa VETURI-hankkeessa. Hankkeen työryhmä määritteli tutkimuksensa kohderyhmän perusteella käsitteen, joka kattaa alleen monenlaisia erilaisia oppijoita ja heille tarjottavia tukitoimia. (Kontu ym., 2015.) Vuonna 2015 käsite ei vielä ollut virallisesti käytössä normistoissa tai tilastoissa (Pesonen ym., 2015), mutta se on otettu laajasti käyttöön määriteltessä tiettyä erityistä tukea tarvitsevaa oppilas- ja opiskelijaryhmää koulutuksen eri tasoilla (esim. VIP-verkosto, 2020; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019).

Vaativaa erityistä tukea voivat tarvita lapset ja nuoret, joilla on esimerkiksi moni- tai vaikeavammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vakavaa psyykkistä oireilua tai autismikirjon piirteitä. Vaativaa tuesta tekee oppijoiden tarpeet ja moninaisuus. Vaativan erityisen tuen lapsilla ja nuorilla opetus ja tukitoimet sisältävät usein monenlaisia erityisjärjestelyitä, esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan tuen, koulunkäynnin ohjaajan avun sekä moniammatillisen yhteistyön toteuttamisen opetus- ja avustushenkilöstön ja esimerkiksi kuntoutuksen asiantuntijoiden kanssa. Osalla perusopetus saattaa toteutua pidennettynä oppivelvollisuutena. (Kontu ym., 2017.) Pidennetyn oppivelvollisuuden oppilailla on sairauteen tai vammaan liittyvä peruste sille, ettei perusopetuksen tavoitteita ole välttämättä mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa (Perusopetuslaki 628/1889, § 25). Vaativan erityisen toteutumisesta toisen asteen koulutuksessa kerron enemmän luvussa 3.

2.2 Näkemys vammaisuudesta ja sairaudesta tässä tutkielmassa

Vaativan erityisen tuen käsitteeseen liittyvät vammaisuus, sairaus tai jokin muu yksilön toimintakykyyn vaikuttava tekijä (Kontu ym., 2017). Tämän tutkielman näkemys vammaisuudesta, sairaudesta ja muista toimintakyvyn tekijöistä perustuu yhteyskuntatieteelliseen sosiaaliseen vammaiskäsitykseen (esim. Vehmas, 2005). Siihen liittyvät vahvasti myös

vammaisten oikeudet, jotka on määritelty YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa. Suomi on allekirjoittanut sopimuksen vuonna 2007 ja ratifioinut sen vuonna 2015 (Suomen YK-liitto, 2015).

Vammaisuutta ja sairautta voidaan määritellä erilaisten lähestymistapojen kautta. Usein määrittelijänä toimii lääketieteellinen diagnostinen malli, sillä sekä vammaisuuden että sairauden syyt ovat pohjimmiltaan biologiset. Tämä näkökulma keskittyy yksilön vajavaisuuteen ja normeista poikkeamiseen. Erityispedagoginen näkemys vammaisuudesta ja sairaudesta taas tiivistyy pitkälti tuen tarpeen määrittelyn ympärille. Tässä lähestymistavassa näkökulma on siinä, millaisilla tukitoimilla normaalista poikkeava yksilö saadaan sopeutumaan ympäristön vaatimuksiin. (Vehmas, 2005.)

Vammaisuutta ja sairautta voidaan määritellä kuitenkin myös yhteiskunnallisten tekijöiden kautta. Vammaisuuden sosiaalinen malli esittää vammaisuuden syyn löytyvän sosiaalisten olosuhteiden luomana ilmiönä, yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa syntyvänä ongelmana. Sosiaalinen vammaisuuden malli nousee sitä näkemystä vastaan, jossa vammaiset nähdään riippuvaisina ja avuttomina ja heikosti toimeentulevina auttamisen kohteina. Vammaisille halutaan itsenäisyyttä ja autonomiaa sekä mahdollisuus osallistua yhteiskuntaan tasavertaisesti. Sosiaalisen mallin mukaan ratkaisu tällaiseen yhteiskunnan aiheuttamaan syrjintään ja esteellisyyden luomiseen löytyy yhteiskunnan asenteiden ja rakenteiden muuttamisesta. (Vehmas, 2005.)

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus koskee myös mielenterveyskuntoutujien oikeuksia. Sopimuksen tärkeimpiä periaatteita ovat syrjäntäkielto, mahdollisuus yhdenvertaisuuteen, esteettömyys ja saavutettavuus sekä oikeus osallistumiseen ja osallisuuteen yhteiskunnassa. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO (2010–2015) linjasi yli 100 konkreettista toimenpidettä, joilla tavoitellaan kestäväää ja vastuullista vammaispolitiikkaa sekä YK:n sopimuksen täytäntöön panoa. (Vesala ym., 2015.) Ohjelmasta löytyy myös opiskeluun sekä työhön liittyviä toimenpiteitä, joilla vahvistetaan vammaisten oikeutta yhdenvertaiseen mahdollisuuteen kouluttautua, osallistua yhteiskuntaan ja vaikuttaa itse omaan elintasaansa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2010).

Mitään edellä esitellyistä lähestymistavoista ei voi täysin ohittaa, mutta vahvimpana tässä tutkielmassa vaikuttavat sosiaalinen lähestymistapa sekä oikeuksien toteutumisen ajatus. Tutkielman tekemistä ohjaakin näkemys siitä, että jokaisella on oikeus työhön. Tämä on myös suomalainen perusoikeus (Suomen perustuslaki 731/1999, § 18). Näin ollen jokaisella tulee myös olla oikeus saada edellytyksiä työllistymiseen ja kehittää itseään niin, että kehittymisen polulle tarjotaan enemmän mahdollisuuksia kuin esteitä.

3 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus ja sen jälkeinen työllistyminen

Tässä luvussa selvitän työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen sisältöä. Lisäksi esittelen vaativaa erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistymisen näkymiä sekä työelämässä tarvittavia taitoja.

3.1 Vaativa erityinen tuki ja toisen asteen koulutusmahdollisuudet

Peruskoulun jälkeen monet vaativaa erityistä tukea tarvitsevat nuoret hakevat opiskelemaan toisen asteen koulutukseen, pääasiassa ammatilliseen oppilaitokseen. Ammatillisissa oppilaitoksissa vaihtoehtoina ovat ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus tai valmentava koulutus. Ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelija suorittaa tietyn alan ammatillisen tutkinnon, jonka laajuus on 120–180 osaamispistettä. Valmentavassa koulutuksessa opiskelija valmistautuu 60 osaamispisteen verran joko valmentavan koulutuksen jälkeiseen ammattitutkintoon johtavaan koulutukseen hakemiseen tai työhön ja itsenäiseen elämään. Sekä tutkintoon johtavan ammatillisen peruskoulutuksen että valmentavan koulutuksen toteutuksesta säädetään laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017). Koulutusten tarkoituksena on *”kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua.”* (em., § 2).

Vaativaa erityistä tukea toisella asteella tarjoavat Suomessa tietyt ammatilliset oppilaitokset, jotka ovat saaneet siihen luvan opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Luvan saaneista koulutuksen järjestäjistä osa on tavallisia ammatillisia oppilaitoksia. Lisäksi Suomessa on kuusi ammatillisten erityisoppilaitosten kumppanuusverkostoon, eli AMEO-verkostoon kuuluvaa ammatillista erityisoppilaitosta, joilla on pitkä historia ammatillisen erityisopetuksen kehittäjinä. Ammatilliset erityisoppilaitokset toimivat opetustehtävänsä ohessa asiantuntijayksiköinä, jotka konsultoivat erityisopetusasioissa muita oppilaitoksia, opettajia ja viranomaisia. (Hakala ym., 2013; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.)

Suomalaisessa toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa vaativan erityisen tuen opiskelijat ovat sellaisia vaikea- ja monivammaisia opiskelijoita, joiden kohdalla opiskelu ei voi

toteutua vain kevyemmän tukiasteen, eli erityisen tuen mahdollistamien tukitoimien avulla. Vaativan erityisen tuen alle kuuluvat ne opiskelijat, joilla tuen tarve on hyvin moninaista, laaja-alaista ja yksilöllistä. Toisaalta vaativaa erityistä tukea voivat saada myös sellaiset opiskelijat, joilla on laaja moniammatillisten palveluiden tarve, eli esimerkiksi lastensuojelun piiriin kuuluvat nuoret. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019) julkaiseman ammatillisen koulutuksen vaativaa erityistä tukea pohtineen kehittämissryhmän loppuraportin mukaan AMEO-verkoston vuoden 2017 tilastoista nähdään, että vaativaa erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista kehitysvammaisia on 47%, psyykkisesti pitkäaikaissairaita on 15%, hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeuksia on 13%:lla, kielellisiä haasteita 9%:lla sekä autismikirjon piirteitä 9%:lla opiskelijoista. Kevyempiä tuen saamisen syitä ovat käyttäytymisen häiriöt (3%), fyysiset pitkäaikaissairaudet ja vastaavat häiriöt (1%) sekä kuulo- vammaisuus (0,4%). Edellä mainituissa tilastoissa on huomioitu vain ensisijainen tuen tarpeen syy, mutta todellisuudessa monilla opiskelijoilla voi olla useita erityisen tuen tarpeeseen vaikuttavia tekijöitä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.)

Opetushallituksen julkaisemien Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportin mukaan syksyllä 2017 vaativaa erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita on ollut tutkintoon johtavassa koulutuksessa noin 3100 opiskelijaa, ammatilliseen koulutukseen valmentavassa koulutuksessa noin 600 opiskelijaa ja työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa noin 1000 opiskelijaa. Yhteensä vaativaa erityistä tukea toisen asteen opinnoissaan on siis syksyllä 2017 saanut noin 4700 opiskelijaa. (Opetushallitus, 2017.)

3.2 Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) säädetään kahdesta valmentavasta toisen asteen koulutuksesta. Toinen koulutuksista on ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus, joka tähtää nimenomaan opiskelijan mahdollisuuksiin hakea ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen tulevaisuudessa (Laki ammatillisesta koulutuksesta, § 7). Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava, eli TELMA-koulutus taas on suunnattu erityisesti niille opiskelijoille, jotka eivät vammaisuuden, sairauden tai muun syyn vuoksi suunnittele jatkavansa opintoja ammatilliseen tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Koulutuksen aikana opiskelija oppii toimintakykynsä mukaisia itsenäisen elämän taitoja, tutustuu työelämään ja löytää paikkansa työntekijänä sekä kehittää omatoimisuuttaan ja toimintakykyään erilaisissa ympäristöissä. (OPH, 2017.)

TELMA- koulutus on laajuudeltaan 60 osaamispistettä ja sitä tulee suorittaa vähintään yhden, mutta enintään kolmen lukuvuoden ajan. Koulutus on aina erityisopetusta ja

opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), jossa määritellään opiskelijan henkilökohtaiset tavoitteet ja eteneminen koulutukselle. Koulutus koostuu kolmesta valinnaisesta koulutuksen osasta, jotka ovat: ammatillisen toimintakyvyn vahvistaminen (0–25 osaamispistettä), opiskeluvälmiuksien vahvistaminen (0–15 osaamispistettä) sekä työelämään valmentautuminen (0–20 osaamispistettä). Koulutus ei anna opiskelijalle pätevyyttä minkään tietyn ammatin harjoittamista varten. Tavoitteena on, että koulutuksen jälkeen opiskelija on löytänyt elämäänsä sopivat ratkaisut työn ja toimeentulon, asumisen sekä vapaa-ajan ja kuntotutustumisen osalta. (OPH, 2017.) Avaan koulutuksen sisältöä tarkemmin luvussa 3.4.1, jossa käsittelen aihetta tämän tutkielman kannalta oleellisin osin.

3.3 Työllistymisen näkymiä

Siitä, kuinka moni TELMA-koulutuksen käyneistä työllistyy, ei ole olemassa tilastotietoa. Arvio kuitenkin on, että koulutuksen päättäneiden työllistyminen on hidasta ja haastavaa. (Lehti, 2016; Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.) Moni vaativaa erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista voidaan nähdä kuuluvan osatyökykyisten ryhmään. Osatyökykyisyys tarkoittaa, että henkilöllä on käytössään osittainen työkyky esimerkiksi vamman tai sairauden takia. Osatyökykyisyys voi olla pysyvää tai tilapäistä. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2018.) Osatyökykyisten työttömyys on Suomessa melko suurta. Elokuussa 2018 pitkäaikaissairaista tai vammaiseksi merkityistä henkilöistä yli 30 500 on ollut työttömänä työnhakijana. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2018.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman vaativan erityisen tuen kehittämisryhmä on nostanut esiin monia mahdollisuuksia, joiden avulla vaativaa erityistä tukea tarvitsevien ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden työllistymistä voitaisiin edistää jo koulutusvaiheissa. Monet ehdotuksista perustuvat jo olemassa oleviin ammatillisen koulutuksen ominaisuuksiin ja erilaisissa hankkeissa kehitettyihin tukitoimiin. Kehittämisryhmän huomioiden mukaan ammatillisen koulutuksen, myös valmentavan ammatillisen koulutuksen, tarkoituksena on edistää opiskelijan työkykyä ja työssä vaadittavaa osaamista, antaa mahdollisuus ammatitaidon osoittamiseen sekä auttaa opiskelijaa löytämään sopiva työllistymisen tapa koulutuksen jälkeen. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat voivat saada työllistymisensä edistämiseksi muun muassa työvoimahallinnon työolosuhteiden järjestelytukea, työhönvalmennusta ja palkkatukea. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019.)

Suomessa on ja on ollut käynnissä useita osatyökykyisten työllistymiseen tähtäviä hankkeita, kuten Kehitysvammaliiton Palkkaa mut ja Palkkaa työstä -hankkeet

(Kehitysvammaliitto, 2020), Sosiaali- ja terveysministeriön Paikka auki -avustusohjelma (2020) sekä Osatyökykyisille tie työelämään -hanke (Mattila-Wiro & Tiainen, 2019). Niiden tavoitteena on muun muassa edistää osatyökykyisten työnhakijoiden osaamista vastaavan työn löytymistä sekä tehdä työnantajia tietoisemmiksi osatyökykyisen työllistämistä varten olemassa olevista tukimuodoista ja muuttaa työelämän toimijoiden asenteita avoimemmiksi monimuotoista työelämää kohtaan (Kehitysvammaliitto, 2020; Paikka auki -hanke, 2020; Mattila-Wiro & Tiainen, 2019). Osatyökykyisille tie työelämään, eli OTE-hankkeessa keski-tyttiin myös ammatillisten erityisoppilaitosten ohjeistamiseen ja niissä käytettävien työllistymisen tukimuotojen ideoimiseen (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2018).

3.4 Työelämässä tarvittavat taidot

Jotta työtä hakevan, vaativaa erityistä tukea tarvitsevan henkilön mahdollisuudet työllistyä olisivat mahdollisimman hyvät, tulee hänen hallita erilaisia työelämässä tarvittavia taitoja. Työelämässä tarvittavat taidot eivät kuitenkaan ole yksiselitteinen käsite. Seuraavissa alaluvuissa avaan näiden taitojen sisältöä tämän tutkielman kannalta oleellisten lähteiden kautta.

3.4.1 TELMA-koulutuksen perusteet

TELMA-koulutuksen perusteissa on määritelty koulutuksen enimmäistavoitteet, jotka ja kaantuvat yllä mainittujen valinnaisten koulutuksen osien alle. Tavoitteet asetetaan jokaisen opiskelijan henkilökohtaisten valmiuksien ja päämäärien mukaisesti. Kaikki TELMA-koulutuksen opiskelijat eivät siis välttämättä tavoittele samojen taitojen oppimista. Perusteet on jaettu kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat: ammatillisen toimintakyvyn vahvistaminen, opiskeluvalmiuksien vahvistaminen sekä työelämään valmentautuminen. Työelämään liittyviä tavoitteita löytyy jokaisen koulutuksen osa-alueen alta. (OPH, 2017.)

Ammatillisen toimintakyvyn vahvistaminen -osaan sisältyvät muun muassa liikunta, liikkuminen ja motoriset taidot, itsetunto ja sosiaaliset taidot sekä arjen käytännön taidot. Liikuntaan ja motoristen taitojen kehittämiseen kuuluvat muun muassa karkea- ja hienomotorisista toiminnoista selviytyminen sekä oman kehon osien hahmottaminen. Itsetunto ja sosiaaliset taidot -osan alla mainitaan omien vahvuuksien, voimavarojen ja kehittämiskohteiden tunnistaminen sekä vuorovaikutuksellinen toiminta erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Arjen käytännön taitoihin kuuluvat muun muassa sopivasta pukeutumisesta huolehtiminen

sekä aikataulujen noudattaminen ja omaa arkielämää koskevien päätösten ja valintojen tekeminen. (OPH, 2017.)

Opiskeluvalmiuksien vahvistaminen -osion tavoitteista työelämässä tarvittaviksi taidoiksi sopivat muun muassa itsenäisesti, parin kanssa ja ryhmässä työskentelemisen taidot, ongelmatilanteiden ratkaisutaidot sekä vuorovaikutustilanteissa vastavuoroisen toimimisen taidot. Lisäksi osiossa kiinnitetään huomiota itsensä ilmaisemisen taitoihin. (OPH, 2017.)

Työelämään valmentautuminen -osiosta löytyy paljon käytännön harjoitteluihin liittyviä tavoitteita kuten erilaisiin töihin ja työympäristöihin tutustuminen ja ammatillisten taitojen harjoittelu. Näistä esimerkkeinä annetaan muun muassa lajittelu, luokittelu, työn järjestyksen hallinta sekä organisointi. Lisäksi osioon kuuluvat oman suorituksen arviointi, omien vahvuuksien ja tuen tarpeen tunnistamisen taidot, työyhteisön ja ryhmän jäsenenä toimimisen taidot, ohjeiden mukaan toimimisen taidot sekä turvallisuuden huomioiminen. (OPH, 2017.)

3.4.2 Erilaiset työelämätaitojen kartoitukset

Jo aiemmin mainitun Osatyökykyisille tie työelämään, eli OTE-hankkeen seurauksena syntyi työ- ja elinkeinoministeriön rahoittama Tie työelämään -verkkopalvelu. Palvelu tarjoaa ajantasaista tietoa osatyökykyisten tueksi sekä työllistämisen ammattilaisten ja työllistävien yritysten käyttöön. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020.) Palvelun rakentamisesta vastuussa oleva Kuntoutussäätiö on luonut erityistä tukea tarvitsevien nuorten uraohjausta varten Ohjaten uralle -kyselyn, jonka tarkoituksena on kartoittaa nuoren työelämätaitoja ja tuen tarpeita työllistymisessä ja työssä. Kyselyssä käydään läpi arjessa pärjäämisen taitojen lisäksi sitä, onko nuorelle mielekästä tehdä tarkkuutta tai nopeutta vaativaa työtä tai työtä, jossa saa vain vähän ohjausta. Myös vuorovaikutustaidot ryhmätilanteessa, työkaverihin tutustuminen ja työyhteisöön osaksi pääseminen, avun pyytäminen sekä palautteen vastaanottaminen ja epämieluisien työtehtävien tekeminen huomioidaan kyselyssä. Kyselyssä on löydettävissä myös kohdat kärsivällisyydelle, tehtävien tekemiselle loppuun asti, vaikealta tuntuvan asian tekemiselle sekä omien vahvuuksien tuntemiselle. (Kuntoutussäätiö, 2018.)

Rinne koti-Säätiön Taidoista työpoluiksi -hanke kehitti vuosien 2013–2017 aikana kehitysvammaisten ihmisten työllistymistä (Rinne koti-Säätiö, 2017a). Myös tässä hankkeessa syntyi lomake työelämävalmiuksien itsearviointia varten. Työelämässä tarvittavista taidoista on huomioitu muun muassa kiinnostus ja motivaatio työntekoon, keskittymiskyky, sääntöjen noudattaminen, vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot, kyky työskennellä itsenäisesti,

itseluottamus, rohkeus, huolellisuus, oma-aloitteisuus sekä fyysinen voima ja kestävyys. (Rinnekoti-Säätiö, 2017b.)

3.4.3 Työnantajien toiveet ja kokemukset

Työelämätaitojen kartoitukseen tarkoitettujen työkalujen lisäksi hankkeiden puitteissa on selvitetty työnantajien kokemuksia osatyökykyisten tai erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työllistamisestä. Selvityksissä työnantajat ovat kertoneet myös ajatuksiaan työntekijöiden työelämässä tarvittavista taidoista (mm. Kehitysvammaliitto, 2020; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020; Paikka auki, 2020).

Työnantajille erityistä tukea tarvitsevat työntekijät ovat näyttäneet tunnollisina, motivoituneina ja pidettyinä työyhteisön jäseninä ja he ovat tulleet hyvin toimeen myös asiakkaiden kanssa. Työnantajat kaipaavat työntekijöiltä lisää oma-aloitteisuutta sekä työpaikalla käyttäytymisen ja työelämän sääntöjen ymmärtämistä. Myös itsenäinen työote sekä työntekijän kehittymishalu koetaan tärkeänä. Lisäksi yhteistyötaidot ja halu oppia ovat oleellisia taitoja. (Vierula & Annala, 2013; Vesala ym., 2016.) Haasteita työnantajat näkevät toisinaan täsmällisyydessä, sosiaalisissa taidoissa, uuden oppimisessa sekä oma-aloitteisuudessa. Työmotivaatiota ja työntekijöiden asennetta työnantajat arvostivat myös suuresti ja näkivät niiden kompensoivan toisinaan heikompaa työssä suoriutumista. (Vesala ym., 2016.)

Vesala, Klem ja Ahlstén (2015) ovat kehitysvammaisten työllisyystilannetta kuvaavassa selvityksessään tuoneet myös esiin kehitysvammaisten vahvuuksia ja heikkouksia työllistymisen näkökulmasta. Kyselyyn vastasi kehitysvammaisten työllistymispalveluita tuottavien organisaatioiden ammattilaiset, ja jokainen kysely kuvasi yhtä organisaation työllistymispalveluiden piirissä olevaa kehitysvammaista henkilöä. Tässäkin tutkimuksessa tuli esiin kehitysvammaisten hyvä suoriutuminen työssään, tunnollisuus, luotettavuus, sosiaaliset taidot sekä myönteinen asenne. Haasteina nähtiin etenkin terveyteen liittyvät seikat, jotka tulevat esiin muun muassa fyysisinä rajoitteina, jaksamisessa tai mielenterveyden ongelmina. Myös arkuus ja epävarmuus sekä ymmärtämisen ja käyttäytymisen haasteet nousivat esiin työllistymistä vaikeuttavana tekijänä.

4 Sosiaalinen sirkus

Sosiaalinen sirkus on nimensä mukaisesti sirkustoimintaa. Sen ensisijaisena tarkoituksena ei kuitenkaan ole sirkustaitojen täydellinen oppiminen, vaan sen tavoitteena voi olla esimerkiksi vuorovaikutuksen, osallisuuden tai toimijuuden tukeminen. Sosiaalinen sirkus soveltaa kaikenlaisia sirkuksen menetelmiä erilaisille yksilöille sopivaksi. Menetelmä sopiikin monenlaisten erityisryhmien käyttöön. (Vainio, 2019.)

Tässä luvussa avaan sosiaalisen sirkuksen käsitettä. Sosiaalisen sirkuksen juuret ovat vaihderikkaassa sirkuksen historiassa, jota esittelen aluksi. Tämän jälkeen perehdytään tarkemmin sosiaalisen sirkuksen sisältöön ja tilanteeseen Suomessa tällä hetkellä. Lopuksi teen vielä katsauksen sellaiseen sosiaalisesta sirkuksesta tehtyyn tutkimukseen, jossa tarkastellaan nuoria ja joitain vaativaa erityistä tukea tarvitsevia ryhmiä.

4.1 Sirkuksen historiaa

Sirkuksen historia on monivaiheista ja myös sijainnista riippuvaista. Purovaara (2005) on koonnut yhteen eri lähteitä yhdistellen sirkuksen historiaa ja nykyisyyttä. Hän kirjoittaa, että sirkuksen juuret ovat yhtä pitkällä kuin muunkin esittävän taiteen juuret, eli tuhansien vuosien takana palvonta- ja rituaalimenoissa. Silloin taitoja käytettiin luonnonvoimien ylimaallisen voiman lepyttämiseen sekä henkien ja jumalien kutsumiseen. Kulttuurisen merkityksen nämä erilaiset ruumiintaidot saivat vähitellen sivilisaation kehittyessä.

Länsimaisen sirkuksen lähtökohdat löytyvät kreikkalaisten jumalien palvontamenoista ja rituaalikulkueista. Kulkueiden ja palvontamenojen villi tunnelma siirtyi myöhemmin lavalle osaksi kreikkalaista komediaa. Myös Rooman valtakunnassa kansan viihdyttämiseen panostettiin. Yksi viihdyttämisen muodoista oli iloinen saturnalia-juhla, jossa yhteiskunnallinen hierarkia käännettiin pääläelleen, ja alhaisista tuli hetkeksi ylhäisiä kaikkine etuineen. Lisäksi aikansa suurilla näyttämöillä, eli circus-nimisillä areenoilla pidettiin muun muassa urheilukilpailuja, kladiaattoritaisteluita sekä eläinnäytöksiä. Kristinuskon levitessä alueelle länsimaiset sirkustaiteilijat joutuivat kuitenkin jopa vainojen kohteeksi. Teatteri-, musiikki-, tanssi- ja sirkustaiteilijat jatkoivat silti kiertämistä ympäri valtakuntaa hankkimassa elantonsa niin linnanherroilta heidän juhlissaan esiintymällä kuin tavalliselta kansalta markkinoilla. Keskiajalla kirkko joutui lopulta etsimään vakavan ja rajoittavan imagonsa oheen kevyempiä lähestymistapoja. Se tarttui Rooman aikaisen saturnalia-juhlan ajatukseen käänteisistä käyttäytymismalleista ja muusta hillittömyydestä ruokineen ja juomineen. Näin

esiintyjien tarjoamasta viihteestä tuli taas hyväksyttävää kirkonkin näkökulmasta, ja syntyi paastoon laskeutumisen karnevaali. (Purovaara 2015.)

Renessanssin aikakaudella yläluokka himoitsi esittäviä taiteita. Näyttelijäseurueet tekivätkin improvisoituja esityksiä niin markkinoilla kuin hoveissakin käyttäen erilaisia rooleja rekvisiitan avulla ja yhdistellen näyttelemiseen myös akrobatiaa, jongleerausta ja klovneriaa. Samalla teatteri ja sirkus kuitenkin erkanivat toisistaan, kun sirkustaiteilijoita ei päästetty esiintymään aikakaudella perustettuihin huppeisiin teattereihin. Valistuksen aikaan sirkus koki taas inflaation, kun kaikenlainen karnevaalihumu, ilottelu ja hulluttelu olivat epäsuosiossa. Myöhemmin kuitenkin teollistuminen ja muun muassa siitä johtuneet vaikeat sosiaaliset ongelmat loivat uudenlaisen tarpeen sirkuksen kaltaiselle taidemuodolle sen ajan Lontoossa. Sirkus keräsi kokoon suuren ihmisjoukon, ja sen parissa pystyi hetkeksi unohtamaan haastavat elinolot ja arjen. Näin nykyaikainen länsimainen sirkus on syntynyt, vaikeissa sosiaalisissa oloissa viihdyttämään köyhimpiä kansalaisia. (Purovaara 2015.)

Sosiaalinen sirkus menetelmänä ei ole maailmalaajuisesti kovinkaan uusi asia. Etenkin Euroopassa sitä on käytetty 1900-luvun alkupuolelta lähtien yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin luomiseen sekä sosiaalisten ongelmien ratkaisuun. Sen tapaista toimintaa tiedetään olleen ainakin toisen maailmansodan jälkeen, jolloin hollantilainen Circus Elleboog toi sirkustoitinnan avulla mielekästä tekemistä vanhempansa sodassa menettäneille lapsille. 1980-luvulla sodan jälkeisessä Belfastissa Pohjois-Irlannissa sosiaalisen sirkuksen avulla haluttiin saada kaupungin kahtia jakaantuneelle nuorisolle yhteistä toimintaa. 1990-luvun alussa myös Ranskassa aloitettiin sirkustoitintaa, jonka tavoitteena oli erityisesti ehkäistä kulttuurista ja sosiaalista syrjäytymistä. Pietarissa, Kanadassa sekä Australiassakin löytyy sirkustoitintaa, jonka kohderyhmänä on muun muassa paikalliset kulttuuriset vähemmistöt, turvapaikanhakijat sekä syrjäytyneet. (Vainio 2019.)

4.2 Sosiaalisen sirkuksen vaikutukset

Suomeen sosiaalinen sirkus on tullut vuoden 2005 tienoilla Berliinistä Sorin Sirkuksen tiirehtöörin ja taiteellisen johtajan Taina Kopran mukana. Ensimmäisenä menetelmää alettiin käyttää Tampereella sellaisten osallistujien kanssa, joilla oli sosiaalisten taitojen heikkoutta tai oppimisvaikeuksia sekä päihde- tai mielenterveyskuntoutujien kanssa. Tämän jälkeen sosiaalinen sirkus on levinnyt muun muassa pakolaisten, maahanmuuttajien, vanhusten, vauvojen, vankien, syrjäytymisuhan alla olevien nuorten sekä muiden erityistä tukea tarvitsevien ihmisen kanssa käytettäväksi menetelmäksi. Sosiaalisesta sirkuksesta on tullut valtakunnallista toimintaa erityisesti erilaisten yhteistyö- ja kehityshankkeiden kautta, joiden

avulla menetelmää on päästy testaamaan erilaisissa pakoissa. Nykyään sosiaalinen sirkus on vakiinnuttanut paikkansa noin kymmenen sirkuskoulun ja -yhdistyksen toiminnassa. (Vainio 2019.)

Suomessa sosiaalinen sirkus on ollut menetelmänä usein erilaisissa hankkeissa ja kokeiluissa, joita ovat muun muassa Sosiaalinen sirkus 2009–2011 (Tampereen yliopisto, 2020), Vaikuttava sirkus 2011–2014 (Sorin sirkus, 2012) ja Taide in Action 2016–2017 (Kulttuurikeskus PiiPoo, 2020), joiden seurauksena aiheesta on olemassa monenlaisia raportteja sekä opinnäytetyön tasoisia tutkimuksia. Suomessa on selvitetty etenkin sosiaalisen sirkustoiminnan hyvinvointivaikutuksia. Monen tutkimuksen ja raportin tuloksista on luettavissa, että sosiaalisella sirkuksella on sosiaalisia, psyykkisiä ja fyysisiä vaikutuksia osallistujiinsa. Tämä on todettu myös Vaikuttava sirkus -hankkeen (2011–2014) aikana tehdyssä sosiaalisen sirkuksen hyvinvointivaikutuksia tutkineessa työryhmässä. Työryhmän raportin mukaan sosiaalinen sirkus tuo osallistujille vaihtelua ja virkistystä arkielämään. Sirkus koetaan antoisaksi, ja sieltä saadaan onnistumisen kokemuksia sekä mahdollisuus harjoitella epäonnistumista ilman huonommuuden tunnetta. Sosiaalisen sirkuksen menetelmä mahdollistaa hyväksytyksi tulemisen kokemuksen ja sieltä pystyy löytämään paikan osana ryhmää. Sirkuksella voidaan siis lisätä hyvinvointia, tuottaa osallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Kekäläinen & Kakko, 2013.)

Työryhmän raportissa todettiin myös, että sosiaalisessa sirkuksessa saadut kokemukset ja opit voivat vaikuttaa osallistujien elämään sirkusryhmän ulkopuolellakin. Uuden oppiminen ja onnistumisen kokemukset epäonnistumisten kera vahvistavat itsetuntoa, ja ryhmässä saatu esiintymisrohkeus voi auttaa ilmaisemaan itseään ja olemaan esillä sitä vaativissa tilanteissa. Toisten huomioon ottaminen ja kärsivällisyys taas voivat kehittyä esimerkiksi omaa vuoroa odottaessa. (Kekäläinen & Kakko, 2013.) Syrjäytymisen ehkäisemisessä oleellisiksi tekijöiksi todettiin sirkuksen mahdollisuus lisätä osallistujien ryhmähenkeä, sosiaalisia verkostoja sekä itseluottamusta. Ryhmän myönteinen ja välitön ilmapiiri sekä ohjaajien ja muiden osallistujien kannustus tuovat positiivisia kokemuksia myös opetteluun ja oppimiseen, kun toistuva uudelleen yrittäminen on mielekästä ja sinnikkyys kasvaa. Positiivinen huomio ja sosiaalinen arvostus ovat palkintona sitkeästä harjoittelusta, rohkeudesta ja saavutetuista taidoista. (Kekäläinen & Kakko, 2013.)

Sosiaalisen sirkuksen on todettu myös parantavat asiakkaiden ja työntekijöiden välistä yhteistyötä aikuissosiaalityössä (Lähde, 2018), lastensuojelun perhetyössä (Kekäläinen & Kakko, 2013) sekä senioritoiminnassa (Kuitu, 2013; Kekäläinen & Kakko, 2013). Tämän lisäksi suomalaista sosiaalista sirkusta on viety ainakin Syyrian sodan keskelle pakolaisleirille Pohjois-Jordaniaan. Siellä suomalaiset sirkusohjaajat ovat tuoneet hyvinvointia

sirkustyöpajojen muodossa pakolaisleirin lapsille ja nuorille sekä kouluttaneet paikallisista sirkuskoululaisista ohjaajia jatkamaan sirkustoimintaa leirillä. Lisäksi suomalaiset sirkustaitelijat ovat tehneet vuodesta 2016 lähtien joka vuosi matkoja Romaniaan kiertämään maata sirkustyöpajoja pitäen. Heidän kohderyhmänään ovat olleet muun muassa päiväkodit, lastenkodit ja pahamaineisten lähiöiden asukkaat sekä toisistaan erkaantuneiden kyläyhteisöjen eri ryhmät. (Vainio 2019.)

4.3 Sosiaalinen sirkus, nuoret ja vaativa erityinen tuki

Tämän tutkielman kohderymänä ovat vaativaa erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja nuoret aikuiset. Nuorille sosiaalisesta sirkuksesta on ollut apua erityisesti sosiaalisten taitojen, esiintymisvarmuuden sekä omien vahvuuksien tunnistamisen kehittämisessä (Kekäläinen & Kakko, 2013). Myös itseluottamus, luottamus toisiin sekä rauhallisuus ja rohkeus ovat ominaisuuksia, joiden on todettu kehittyvän nuorten sosiaalisen sirkuksen ryhmien osallistujilla (Cadwell, 2018). Edellä mainittujen lisäksi itsenäisyys suhteessa vanhempiin on kasvanut fyysisesti vammaisilla nuorilla yhdeksän kuukauden sirkusjakson jälkeen (Loiselle ym., 2019). Yhteisöllisyyden luominen ja parantaminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen on myös todettu olevan sirkustoiminnan vahvuuksia nuorten keskuudessa (Spiegel ym., 2015; Kekäläinen & Kakko, 2013). Lisäksi sirkustoiminnan merkityksestä nuorten liikunnallisuuden ja itsemääräämisoikeuden kehittämisessä on saatu positiivisia tuloksia (Agans ym., 2019). Sosiaalinen sirkus on nuorille hauska, motivoiva ja luonnollinen sekä turvallinen ja tukea tarjoava ympäristö oppimiseen (Maglio & McKinstry, 2008).

Kehitysvammaisille henkilöille sosiaalinen sirkus on tuonut onnistumisen iloa ja uusia taitoja, rohkeutta osallistua ja yrittää sekä vahvistanut arkielämässä tarvittavia taitoja. Myös motoriset liikunnan lisääntyminen ja kehonhallinnan parantuminen nähtiin myönteisinä sirkuksen vaikutuksina kehitysvammaisilla henkilöillä. Sirkus on onnistunut toimimaan myös rauhoittavana tekijänä sellaisilla henkilöillä, joille rauhoittuminen on aiemmin ollut haastavaa ja toisaalta taas energisoivana tekijänä sellaisille, jotka ovat tarvinneet virtaa. (Kekäläinen & Kakko, 2013.)

Autismikirjolla oleville nuorille sirkuksesta on todettu olevan yhtä lailla hyötyä kuin nuorille yleensäkin. Nuoret itse arvioivat kuitenkin sirkuksen vaikuttavuuden hieman alhaisemmiksi kuin vertailuryhmän nuoret. Innostus sirkusta kohtaan oli myös hieman muita ryhmiä vähäisempää. (Kekäläinen & Kakko, 2013.) On kuitenkin myös tutkittu, että vaikka sirkus voi ympäristönä toisinaan muistuttaa luovaa kaaosta väreineen, äänineen ja liikkeineen, autismikirjon henkilö pystyy toimimaan ympäristöstä yllättävällä tavalla. Vaikka

normaaliympäristöissä autismikirjolla olevat saattavat kärsiä ärsykeistä ja pyrkiä tukahduttamaan aistejansa suojautuakseen liialliselta ärsyketulvalta, sosiaalisen sirkuksen ryhmässä he toimivatkin päinvastoin ja ottavat aistit käyttöönsä. Tämän on todettu tapahtuvan muun muassa sirkuksessa vallitsevan turvallisen ilmapiirin ja ryhmään kuulumisen tunteen ansiosta. Sirkuksessa erilaisuus on myös aina vahvuus, jolloin ryhmään kuuluminen on entistä luontevampaa. Lisäksi sirkuksessa kaaos on aina hallittua. Tempuilla on tietty tekniikka ja ohjelmalla rakenne. Näihin tekijöihin yksilön on helppo tarttua, kun kaipaa järjestystä. (Seymour & Wise, 2017.)

5 Tutkielman lähtökohdat

Tässä luvussa rajaan tutkielmani suuntaa esittelemällä tutkimustehtävän sekä tutkimuskysymykset. Lisäksi esittelen tutkielman aineiston hankintaympäristön ja tutkimukseen osallistujat.

5.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehittymisestä sosiaalisen sirkuksen menetelmän avulla. Tutkielmalla halutaan tuottaa uutta tietoa sosiaalisen sirkuksen menetelmästä erityisesti työelämässä tarvittavien taitojen oppimisen näkökulmasta. Kuten luvussa 4 on huomattu, sosiaalisen sirkuksen menetelmää voidaan käyttää hyvin monenlaisien ryhmien kanssa. Ryhmään osallistuminen voi kehittää yksilön toimintaa monipuolisesti sekä tuottaa hänelle monenlaisia taitoja.

Tässä tutkimuksessa sosiaalisen sirkuksen menetelmää tarkastellaan erityisesti vaativaa erityistä tukea tarvitsevien TELMA-koulutuksessa olevien opiskelijoiden kannalta. Tarkastelua ohjaa myös työelämässä tarvittavien taitojen näkökulma.

Tutkielman tutkimustehtävänä on lisätä ymmärrystä sosiaalisen sirkuksen menetelmän toimivuudesta vaativaa erityistä tukea tarvitsevien TELMA-koulutuksen opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisessä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia työelämässä tarvittavia taitoja TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia sosiaalisessa sirkuksessa?
2. Mikä mahdollistaa tai estää TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista sosiaalisessa sirkuksessa?

5.2 Tutkimusympäristö

Tutkimuksen aineistonhankinta toteutettiin Uudellamaalla sijaitsevan ammatillisen erityisoppilaitoksen toimipisteessä syyslukukaudella 2019. Yksi aineiston hankinnan pääympäristöstä oli kerran viikossa kokoontuva sosiaalisen sirkuksen ryhmä. Ryhmä kokoontui aina samana viikonpäivänä yhteensä kahdeksan (8) viikon ajan. Sirkustuntien kesto oli klo 10–14, jonka aikana pidettiin myös tunnin ruokatauko. Sirkusta oli siis kaksi puolentoista tunnin (2x1,5h) osaa kahdeksan viikon ajan, yhteensä 24 tuntia.

Sosiaalisen sirkuksen ryhmään osallistui yhdeksän (9) opiskelijaa kolmesta eri TELMA-ryhmästä. Osa sirkustunneille osallistuneista opiskelijoista oli ennen sirkusryhmää ollut joitain kertoja ryhmien yhteisillä liikuntatunneilla, mutta pääasiassa opiskelijat eivät tunteneet muiden luokkien opiskelijoita kunnolla. Sirkusryhmä oli osa opiskelijoiden koulupäivää ja viikko-ohjelmaa. Opiskelijoiden lisäksi sirkustunneille osallistui vaihtelevasti yhdeksän (9) eri opetus- ja ohjaushenkilöstöön kuuluvaa henkilökunnan jäsentä. Pääasiassa heitä oli paikalla 4–6 henkilöä kerrallaan. Kolmella sirkuskerralla mukana oli myös kuntoutusalan opiskelija. Sosiaalisen sirkuksen ryhmää ohjasi kaksi sirkusohjaajaa, joilla molemmilla on vahva osaaminen sirkusalalta sekä erilaisten ryhmien ohjaamisesta.

Edellä kuvatussa sosiaalisen sirkuksen ryhmässä keräsin aineistoa osallistuvan havainnoinnin keinoin. Lisäksi aineiston hankintaan kuului kaksi haastattelukertaa, jotka toteutettiin sirkustuntien ulkopuolella. Aineiston hankinta on kuvattu tarkemmin luvussa 6.

5.3 Tutkimukseen osallistujat

Sirkusryhmään osallistuneita kutsuttiin osallistumaan tutkimukseen esittelemällä aihetta useaan kertaan, joista virallisin esitys oli toisen sirkuskerran puolivälissä. Tällöin esittely tapahtui kuvilla tuetulla esityksellä. Jokainen osallistuja sai tutkimuslupakirjeen ja -lomakkeen (liite 1), jossa asia oli esitetty myös selkokielellä.

Sirkusryhmään osallistuneesta yhdeksästä opiskelijasta suostumuksen tutkimukselle antoi seitsemän opiskelijaa. Näistä seitsemästä opiskelijasta kuusi osallistui havainnoinnin lisäksi kahteen haastatteluun. Yksi opiskelijoista osallistui vain ensimmäiseen haastatteluun. Tutkimukseen osallistuneet opiskelijat olivat aineistonhankinnan aikaan iältään 17–21-vuotiaita ja he kaikki opiskelivat TELMA-koulutuksessa toista vuotta. Opiskelijoista muutama oli osallistunut sosiaalisen sirkuksen ryhmään joitain kertoja kesällä 2019.

Opetus- ja ohjaushenkilöstöstä tutkimussuostumuksen allekirjoitti kuusi vakituista henkilökunnan jäsentä sekä kuntoutuksen harjoittelija. Heistä havainnoinnin lisäksi yhteen haastatteluun osallistui viisi henkilökunnan jäsentä. Kahteen haastatteluun osallistui neljä henkilökunnan jäsentä. Yksi henkilökunnan jäsen osallistui ensimmäiseen haastatteluun, jonka lisäksi hän vastasi aikataulusyistä toisen haastattelun kysymyksiin sähköisen kyselylomakkeen kautta. Yksi henkilökunnan jäsen sekä kuntoutuksen harjoittelija, jotka olivat myös allekirjoittaneet tutkimusluvan, osallistuivat tutkimukseen vain havainnoinnin osalta.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön ammattinimikkeiden erottelulla ei ole merkitystä tässä tutkimuksessa. Kaikilla heillä oli aineiston hankinnan aikaan noin 2,5–10 vuoden kokemus TELMA-koulutuksen tai aiemman vastaavan koulutuksen opiskelijoiden kanssa toimimisesta. Sirkuskokemusta tai tietoa sirkuksesta kaikilla oli enintään kesästä 2019 lähtien.

Sirkusohjaajat antoivat suostumuksensa tutkimukselle. Heidän kanssaan kasvotusten sekä sähköpostilla käydyt keskustelut lasketaan osaksi havainnointiaineistoa.

6 Tutkimuksen toteutus

Tämä tutkielma on toteutettu kvalitatiivisesti eli laadullisesti. Tutkimuksen vaiheita kuvaa erityisesti toiminnallinen ja tapaustutkimuksellinen lähestymistapa sekä fenomenologisen menetelmän näkökulma. Tutkimuksen aineisto koostuu osallistuvaa havainnointia soveltavasta aineistosta sekä teemahaastatteluilla kerätystä aineistosta. Seuraavaksi selvitän menetelmällisiä valintojani, aineiston hankintaprosessia ja kuvaan aineiston analyysin vaiheita. Lopuksi pohdin vielä tutkimusprosessin eettisyyttä sekä tulosten luotettavuutta.

6.1 Metodologia

Tämän tutkielman tutkimusmenetelmässä yhdistyy piirteitä tapaustutkimuksesta, toimintatutkimuksesta sekä fenomenologiasta, eli kokemusten tutkimisesta. Menetelmässä on löydettävissä myös etnografiselle tutkimukselle sekä käsitysten tutkimiselle, eli fenomenografialle ominaisia piirteitä. Aarnoksen (2018) mukaan ne ovat parhaita menetelmiä lasten ja nuorten tutkimiseen. Menetelmiä voi käyttää samassa tutkimuksessa, ja ne voivat sekoittua keskenään tutkimuksen eri vaiheissa. (Aarnos, 2018.)

Etnografisella tutkimusmenetelmällä halutaan saada kuva tutkimuskohteen arkipäivästä ja tuoda se osaksi tutkimusaihetta kuvaavia käsitteitä. Fenomenografiassa taas on kyse tutkimushenkilöiden kaikenlaisten käsitysten tutkimisesta. (Aarnos, 2018.) Fenomenografia näkyy tässä tutkimuksessa niin, että kiinnostus suuntautuu tutkimushenkilöiden kokemusten lisäksi heidän käsityksiinsä työelämässä tarvittavista taidoista sekä sosiaalisesta sirkuksista. Etnografisia piirteitä on löydettävissä sirkusryhmän toiminnan kuvaamisessa ja sitä kautta tutkittavan ilmiön havaitsemisessa. Toiminnallisen ja tapaustutkimuksen sekä fenomenologian käsitteitä ja paikkaa tässä tutkielmassa avaan enemmän seuraavaksi.

6.1.1 Toiminnallinen tapaustutkimus

Tapaustutkimus on lähestymistapa, joka toimii apuna tutkimuksen hahmottamisessa, aineiston rajaamisessa sekä tulosten kuvaamisessa (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilkkä ym., 2018). Tapaustutkimuksen tulokset eivät välttämättä ole yhtä yleistettäviä kuin suuremman otoksen tutkimusten tulokset, mutta menetelmä sopii tutkimusmenetelmäksi muun muassa silloin, kun tavoitteena on selvittää jonkin ilmiön yleisiä piirteitä ja saada selvyyttä jostain ennen tutkimattomasta ilmiöstä (Vilkkä ym., 2018). Tutkittavan tapauksen tulisi pystyä

vastaamaan kysymyksiin ”mitä”, ”miten” ja ”mistä on kyse” sekä ”miksi”, jotta tapauksen kuvailu, selittäminen ja ymmärtäminen ovat mahdollisia. Tämä toteutuu, kun tapausta tarkastellaan sen luonnollisessa toimintaympäristössä. (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilka ym., 2018.)

Tapaustutkimuksessa on oleellista, että tutkimuksen rajaamista ja tutkimusongelmaa muodostetaan käsitteiden ja teorian avulla. Aiempaan tutkimukseen ja käsitteisiin tutustuminen on siis oleellista jo ennen aineiston hankintaa ja analyysia. Näin tapauksen tutkimisella ja siitä saatavilla tuloksilla voidaan päästä tavoitteeseen lisätä ymmärrystä ja luoda uutta tietoa tapauksesta sen pelkän kuvaamisen sijaan. (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilka ym., 2018.)

Tämä tutkielma on tapaustutkimus, sillä siinä paneudutaan yhden sosiaalisen sirkuksen ryhmän toimintaan ja sen osallistujien kokemuksiin sirkustoiminnasta. Aineiston hankinnassa osallistuvaa havainnointia on tehty TELMA-koulutuksen ja sen opiskelijoista ja henkilökunnasta koostuvan sosiaalisen sirkuksen ryhmän luonnollisissa toimintaympäristöissä. Myös tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista jokainen edustaa kohderyhmän yleistä ja erityistä omalla tavallaan. Heistä jokainen on siis omanlaisensa tapaus.

Toimintatutkimuksellinen lähestymistapa tässä tutkielmassa tarkoittaa pyrkimystä ymmärtää sosiaalisen sirkuksen menetelmää ja sen toimivuutta työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisen näkökulmasta. Toimintatutkimuksessa tutkimuksen kulkua määrittää sen sosiaalisen prosessin luonne. Toimintatutkimuksessa kiinnitetään huomiota ihmisten yhteistoimintaan. Sen tarkoituksena on myös löytää sellaista tietoa, jonka avulla voidaan kehittää käytänteitä. Toimintatutkimuksessa teorian ja käytännön nähdään kulkevan limittäin yhdessä. Toimintatutkimuksella voidaan tuoda esiin piilevää tietoa, jota ei ole vielä kirjoitettu teoriaksi. Toimintatutkimuksen taustalla on tutkimustehtävä, jolla pyritään löytämään tietoa kysymyksiin, miten asioiden pitäisi olla, miten muutos saadaan aikaan ja millaista tietoa sitä varten tarvitaan. Tutkimukseen liittyy siis eettis-normatiivisia intressejä, sillä tarkoituksena on tuottaa tietoa, jonka avulla käytänteiden parantaminen onnistuu. Toimintatutkimusta kuvaava myös reflektiivisyys; olemassa olevaa toimintaa tarkkaillaan, arvioidaan ja siihen yritetään löytää uusia näkökulmia. Lopulta toimintaa kehitetään reflektoinnin perusteella. (Heikkinen, 2018.)

Tämän tutkielman kohteena on sosiaalisen sirkuksen ryhmä ja sen sosiaalisen prosessin piirteet. Sosiaalisesta sirkuksen menetelmästä liittyy paljon piilevää tietoa sen vaikutusten mahdollisuuksista. Tämän tutkielman puitteissa toteutettavan selvityksen avulla on tavoitteena tehdä näkyväksi menetelmän sopivuutta TELMA-koulutuksessa olevien

opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehitymisissä. Erityisesti tässä tutkielmassa pyritään reflektiivisyyteen ja sen alla etenkin tuomaan uusia näkökulmia esiin tutkittavasta ilmiöstä. Toimintatutkimukselle tyypillistä interventiota (Heikkinen, 2018) ei toteutettu tässä tutkimuksessa. Tutkijan läsnäolo sirkustunneilla sekä keskustelut niin opiskelijoiden, sirkusohjaajien kuin opetus- ja ohjaushenkilöstönkin kanssa kuitenkin todennäköisesti piti työelämässä tarvittavien taitojen näkökulmaa tutkimushenkilöiden mielessä sirkusjakson ajan, ja on näin ollen saanut heidät ajattelemaan toimintaa myös tältä kannalta.

6.1.2 Kokemusten tutkimisesta

Kokemusten tutkimus, eli fenomenologia on ehdottomasti empiiristä tutkimusta. Suuntauksessa ollaan kiinnostuneita ihmisistä ja näiden elämästä. Fenomenologiassa oleellista on tutkimushenkilöiden kokemusmaailma ja heidän mielipiteidensä kuuleminen. Kokemus on itsessään hyvin filosofinen käsite. Se, miten kukakin minkäkin kokemuksen ymmärtää, on ontologinen (olemassa oloon liittyvä) sekä epistemologinen (ymmärrykseen liittyvä) kysymys. Tähän kysymykseen liittyy aina se hetki ja elämäntilanne, jossa henkilö juuri sillä hetkellä elää. Elämäntilanteeseen taas liittyvät asiat, joihin ihminen on suhteessa juuri siinä elämäntilanteessa. Todellisuudessa on paljon asioita, jotka eivät ole osa kaikkien ihmisen elämäntilanteita, jolloin heidän kauttaan niihin liittyviä kokemuksia ei voi tutkia, sillä heillä ei ole suhdetta näihin asioihin. (Perttula, 2011.)

Fenomenologisia suuntauksia on useita (esim. Husserl ja Heidegger), jotka eroavat toisistaan muun muassa ihmiskäsityksen osalta. Yhteistä käsityksille on kuitenkin ihmisen rakentuminen vuorovaikutuksellisessa suhteessa häntä ympäröivän maailman kanssa. Fenomenologiassa ollaan kiinnostuneita siitä, mitä yksilön elämässä ilmenee (kreik. phainomenon) liittyen itse kerrottuun, elettyyn maailmaan ja olemassa olemiseen kyseisessä maailmassa. Jokaisella yksilöllä on erilainen suhde, erilainen perspektiivi ympäröivän maailmansa asioihin. Tämä perspektiivi rakentuu kaikesta yksilön aiemmin kokemasta, hänen käsityksistään, arvoistaan ja tavoista tuntea. Kaiken tämän perusteella yksilö tulkitsee kokemaansa ja rakentaa käsityksiänsä menneessä, nykyhetkessä ja tulevaisuudessa, eikä ihmistä voi yrittää ymmärtää irrallaan suhteessa maailmaansa. Fenomenologisen ajattelun mukaan kokemuksellisuus on yksilön maailmasuhteen perusmuoto. (Laine, 2018.)

Kokemuksiin liittyy aina vahvasti merkitykset. Kaikki kokemukset merkitsevät yksilölle jotain, eli kokemuksellinen suhde maailmaan on intentionaalinen. Kokemukselle annettu merkitys voi rakentua esimerkiksi kokijan pyrkimysten, kiinnostusten tai uskomusten kautta. Tämä tekee kokemuksesta muun muassa kiinnostavan tai epäkiinnostavan, jännittävän tai tylsän ja hyvän tai pahan. Kokemuksia tutkittaessa tutkitaan niiden merkityssisältöä ja sitä,

mistä tämä sisältö rakentuu, eli millaisten merkitysten pohjalta kokija toimii. Fenomenologiseen merkitysteoriaan kuuluu olennaisesti myös ajatus siitä, että merkitykset ovat intersubjektiiivisia. Tämä tarkoittaa sitä, että merkitykset eivät ole yksilössä synnynnäisesti, vaan ne syntyvät yhteisössä, jossa yksilö kasvaa ja ovat näin ollen yhteisöllisiä ja jaettuja. Vaikka fenomenologia on kiinnostunut nimenomaan yksilön perspektiivistä, se huomioi myös yksilön maailmasuhteen. (Laine, 2018.)

Hermeneutiikka on osa fenomenologista tutkimusta siihen välttämättömästi sisältyvän tulkinnan tarpeen vuoksi. Se, miten tutkimushenkilön kokemukset ja niihin liittyvät merkitykset välittyvät tutkijalle, riippuu tutkimushenkilön kyvystä ilmaista kokemuksiaan ja tutkijan taidosta kysyä, ymmärtää ja tulkita ilmaisuja. Fenomenologiselle ja hermeneuttiselle tutkimukselle on luontaista niiden kaksitasoinen rakenne. Ensimmäiselle tasolle kuuluvat tutkimushenkilön elämä, kokemukset ja ymmärrys hänen itsensä kertomana. Toisella tasolla tapahtuu tutkimus, joka kohdistuu ensimmäiseen tasoon. Toisella tasolla tutkija tematisoi ja käsitteellistää omien edellytystensä kautta ensimmäisen tason merkityksiä. Oleellista on kuitenkin myös muistaa, että tutkijalla on aina jonkinlainen käsitys tutkittavasta kohteesta, ja tämä esiymmärrys tai -tuttuus on merkitysten ymmärtämisen edellytys. Hermeneuttisen tutkimuksen tavoitteena voikin siis olla esimerkiksi tehdä näkyväksi sellaista jo tunnettua kohdetta, jonka tottumus on tehnyt itsestään selväksi, tai jota ei ole vielä tietoisesti avattu ja ajateltu. (Laine, 2018.)

Fenomenologista ja hermeneuttista lähestymistapaa tässä tutkielmassa edustaa ajatus sosiaalisen sirkuksen menetelmän monipuolisuuden esille tuomisesta tutkimushenkilöiden kokemusten kautta. Tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten sosiaalinen sirkus ja työelämässä tarvittavat taidot linkittyvät toisiinsa tutkimushenkilöiden kokemuksissa. Tutkimushenkilöiden ja tutkijan kokemusmaailmat sosiaalisesta sirkuksista ja sen menetelmistä ovat kehittyneet pääasiassa samassa sosiaalisen sirkuksen ryhmässä. Tutkijana pyrin myös mahdollisuuksien mukaan ottamaan selvää tutkimushenkilöiden muusta opiskeluympäristöstä, eli TELMA-koulutuksesta, ja siihen liittyvistä tekijöistä, eli muun muassa koulutuksen sisällöistä, harjoitteluista sekä ajatuksista työelämässä tarvittavista taidoista yleisesti. Koen tämän tärkeäksi, jotta voisin myöhemmin tehdä mahdollisimman oikeita tulkin-toja heidän kertomistaan kokemuksista.

Tulkinnan tarpeen takia tutkijan tulee suhtautua kriittisesti ja reflektiivisesti oman ymmärryksensä laajuuteen ja rajallisuuteen tutkimushenkilöiden kokemusten merkitysten tulkinnassa (Laine, 2018). Aiemmin todettiin, että tapaustutkimuksessa on tärkeää tutustua aiempaan tutkimukseen ja teoriaan, jotta tutkimusta tehdessä osataan keskittyä oikeisiin asioihin (mm. Vilka ym., 2018). Fenomenologisessa tutkimuksessa ei kielletä olemassa olevaan

teoriaan ja tutkimukseen tutustumista. Tutkijan tulee kuitenkin todella vahvasti tiedostaa, miten tämä tieto vaikuttaa hänen todellisuuden käsittämisen tapaansa, ja pyrkiä asettamaan sivuun tulkintaa ennalta ohjaavat mallit. Tällaisia ovat muun muassa tutkimuskohteeseen liittyvät aiemmat tutkimustulokset ja teoriat. (Laine, 2018.)

6.2 Aineiston hankinta

Toimintatutkimuksessa tapauksen valintaan vaikuttavat itse tapaus, mutta myös siihen liittyvät ihmiset ja heidän välinen vuorovaikutuksensa. Tässä tulevat näkyviin myös tutkimuksen etnografiset piirteet. Tapaukselle luonnollisia aineiston hankintamenetelmiä ovat haastattelu, osallistuva havainnointi sekä mahdollisesti myös dokumentit, tekstit ja kuvat. Näistä menetelmistä haastattelua ja havainnointia käytetään erityisesti silloin, kun halutaan saada tietoa tapauksen mikrotasosta, eli pyritään kuvaamaan yksilöä ja ryhmää. (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilka ym., 2018.) Fenomenologisessa tutkimuksessa on tärkeää keskittyä tapaan, jolla kiinnostuksen kohteena olevia kokemuksia kerätään, jotta niitä voidaan saada aidosti selville. Tavat voivat kyselyn ja havainnoinnin lisäksi sisältää muun muassa erilaisia havainnointivälineitä. (Aarnos 2018.)

Tämän tutkielman aineisto hankittiin syyslukukaudella 2019. Aineisto koostuu osallistuvalla havainnoinnilla tuotetusta aineistosta sekä useammasta tutkimushenkilöiden haastattelusta.

6.2.1 Osallistuva havainnointi

Havainnointi on luonnollinen osa toimintatutkimusta (Vilka, 2018). Tässä tutkielmassa havainnoinnilla oli hyvin oleellinen osuus niin TELMA-koulutukseen, sosiaaliseen sirkukseen kuin tutkimushenkilöihin tutustumisen kannalta. Havainnointiaineisto sisältää osallistumiseni sirkusryhmän kokoontumisiin yhtenä osallistujana sekä jutustelua opiskelijoiden, henkilöstön ja sirkusohjaajien kanssa sirkusryhmän aikana ja tauoilla.

Ennen varsinaista tutkielman kohteena olevan sirkusryhmän havainnoinnin aloittamista sekä aivan ryhmän toiminnan alussa tein myös ”harjoitteluhavainnointia” TELMA-koulutuksen opiskelijoiden liikuntatunnilla, aamuinfossa ja työpaja-tunnilla. Harjoitteluhavainnoinnin aikana sain tuntumaa siihen, minkälaista havainnointi on sekä tietoa TELMA-koulutuksen arjesta, opiskelijoiden toiminnasta ja henkilöstön kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta. Lisäksi osallistuin toisen sosiaalisen sirkuksen ryhmän tunnille ennen havainnointiryhmän

tuntien alkua saadakseni ennakkotietoa sosiaalisen sirkuksen menetelmästä. Tällainen tarkkailuaika on tärkeää, jotta tutkijalle selviää muun muassa asioita siitä, miten varsinaista havainnointia kannattaa kohdentaa (Vilkkä, 2018).

Osallistuvan havainnoinnin mahdollistama toimintaan osallistuminen on tärkeää silloin, kun tutkijan tavoitteena on löytää luonteva rooli havainnointiympäristössään ja pystyä samautumaan havainnoitavaan ryhmään tutkimuksen aikana. Osallistuvan havainnoinnin avulla tutkija voi saavuttaa ymmärryksen havainnoinnin kohteensa toiminta- ja puhetavoista, rooleista sekä keskinäisistä vuorovaikutussuhteista. Näin tutkija pystyy mahdollistamaan osallistaan avoimemman ja luottamuksellisemman tutkimussuhteen havainnointiympäristöönsä. (Vilkkä, 2018.) Tässä tutkimuksessa osallistuva havainnointi valikoitui havainnoinnin tavaksi ensisijaisesti sirkusohjaajien toiveen perusteella. Lisäksi se oli olennainen osa sitä, millaisen käsityksen sain sosiaalisen sirkuksen menetelmästä ja siihen liittyvistä kokemuksista, kun pääsin kokemaan niitä myös itse. Tärkeintä osallistumisessa oli kuitenkin se, että sain luotua kontaktin opiskelijoihin, joiden haastatteluista tuli iso osa aineistoa. Haastatteluinen olisi ollut paljon vaikeampaa, ellei minulla ja tutkimukseen osallistujilla olisi ollut tätä yhteisesti jaettua kokemusta sirkustunneista ja siellä tehdyistä harjoituksista. Samalla opin paljon opiskelijoiden tavoista kommunikoida, mikä olikin tärkeää tietoa haastatteluista tehdessäni.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on aina jonkinlainen rooli tutkimuskohteessaan. Ote- tut ja annetut roolit ja rooliodotukset aiheuttavat tietynlaisen paineen tutkijalle. Osallistues- saan tutkimuskohteessa toimintaan tutkimushenkilöiden kanssa, roolia määrittää muun mu- assa osallistumisen aste. Tutkijan tulee osata paikantaa omat roolinsa tutkimuskohteessa ja toisaalta tiedostaa se, milloin hän tekee päätöksiä tutkijan roolissa ja milloin ihmisenä muuten. (Vilkkä, 2018.) Aineiston hankintaa tehdessäni etsin rooliani ryhmässä melko pit- kään. Vahvalla opettaja- ja ohjaajakokemuksella olisi ollut luontevaa osallistua enemmän- kin opiskelijoiden ohjaamiseen, toimintaan ja avustamiseen. Minun oli erikseen muokattava ja omaksuttava tietty havainnoitsijan rooli tätä tilannetta varten. Halusinkin muodostaa roo- liani sitä kautta, etten tiennyt sosiaalisesta sirkuksesta tai opiskelijoista ja heidän tuen tar- peestaan mitään ja näin ollen keskittyä enemmän havainnoimaan osallistujia tekemällä toki itse samalla annettuja tehtäviä. Lisäksi haasteita roolin omaksumisessa aiheutti se, että tutkimushenkilöistä osa liitti minut pitkään, selvennyksistä huolimatta, osaksi sirkusohjaajia tai hankkeen puolesta paikalla olevaksi henkilöksi. Havainnointijakson loppua kohden roo- lini puolueettomana tutkielman tekijänä alkoi kuitenkin selkiintyä niin itselleni kuin muillekin sirkustunneille osallistuneille henkilöille.

Tein havainnointia kaikkien kahdeksan sirkusryhmän kokoontumisen aikana. Kahdella kerralla olin aikataulusyistä paikalla kolmesta tunnista vain puolet, joko aamupäivän tai iltapäivän. Muina kertoina olin paikalla koko sirkusryhmän ajan. Lisäksi havainnointiaineistoon kuuluu jonkin verran ennen ja jälkeen sirkustunteja sekä niiden tauoilla opiskelijoiden kanssa juttelemista sekä sirkusohjaajien kanssa käymiäni keskusteluita. Aineistoon sisältyy myös opetus- ja ohjaushenkilöstön puolivälin palautehetki, joka pidettiin sirkusryhmän tunteiden jälkeen neljännen sirkuskerran päätteeksi.

Pääasiassa havainnointiaineisto koostuu äänitallenteista. Sirkusryhmän kokoontumispäivinä olen tehnyt päivän aikana käsin muistiinpanoja ja tallentanut ne puheena älypuhelimien äänentallennussovellukseen. Opetus- ja ohjaushenkilöstön puolivälipalautte sekä kaksi sirkustunnin lopussa kaikille osallistujille toteutettua palautehetkeä on nauhoitettu sellaisinaan kyseisessä tilanteessa. Havainnointiaineistoon kuuluvat myös sirkusohjaajien sähköpostilla lähettämät kommentit sirkusjakson päättymisen jälkeen.

6.2.2 Teemahaastattelu

Tutkielman aineiston hankinnassa tarkemman tiedon keräämiseen käytettiin teemahaastattelu-menetelmää. Teemahaastattelussa haastattelijan aktiivisuus on suositeltavaa, jotta tilanne olisi luonteva ja haastateltava uskaltaisi paremmin kertoa kokemuksistaan. Haastattelu on kuitenkin tavoitteellinen tiedonkeruutilanne, jossa on huomioitava valtasuhteet ja tilanteen erityispiirteet. (Eskola ym., 2018.) Tämä oli oleellinen osa tämänkin tutkielman haastatteluja, sillä olimme tutkimushenkilöiden kanssa tulleet tutuiksi sirkusryhmässä toimiessamme. Haastatteluita tehdessä oli tärkeää huomioida myös TELMA-koulutuksen opiskelijoiden erityisyys sekä tutkijan roolin haastava ymmärrettävyys (paikalla ulkopuolisena tutkijana, ei ohjaajana tai sirkusosaajana).

Fenomenologisessa tutkimuksessa haastattelun kannattaa olla mahdollisimman avoin, keskustelunomainen tilanne, jotta haastateltavalle jää tilaa kertoa vapaasti kokemuksistaan. Kysymysten muotoilun olisi hyvä mahdollistaa kuvailevien kertomusten tapaiset vastaukset. (Laine, 2018.) Tässä tutkielmassa haastattelumenetelmänä toimi puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu mahdollistaa kysymysten muotoilun eritavoin eri haastateltavien kanssa sekä sen, ettei kaikkia teema-alueita tarvitse käsitellä samalla tavoin kaikkien haastateltavien kanssa (Eskola ym., 2018). Tämä oli tärkeää, sillä tässä tutkielmassa haastateltavat olivat hyvin heterogeeninen ryhmä opiskelijoita sekä eri opiskelijoiden kanssa toimivia henkilöstön jäseniä, joiden tehtävät vaihtelivat opettajasta erilaisissa rooleissa oleviin ohjaajiin. Haastattelutilanteessa olen antanut mahdollisuuden

vastata avoimeen kysymykseen, mutta haastateltavan mukaan tarvittaessa kysynyt tarkempia ja rajatumpiakin kysymyksiä, jotta vastaaminen on ollut helpompaa myös niille, jotka eivät ilmaise itseään niin sujuvasti verbaalisesti.

Haastattelun teemojen valitseminen voi tapahtua monella eri tavalla. Ne voi valita tutkijan intuition perusteella pohtien ja luovasti ideoiden, mitä olisi hyvä kysyä ja mistä voisi olla tutkimukselle hyötyä. Tutkijan kannattaa kehittää ja päättää teemat käyttäen edellä mainittujen lisäksi aiempaa tutkimusta sekä teoretietoa välttääkseen liian vajavaisen, vain tutkijan aikaisempiin kokemuksiin ja jopa ennakkoluuloihin perustuvan haastattelurungon. Tärkein ohjenuora teemojen päättämisessä on kuitenkin tutkimustehtävä, jotta aineistosta on mahdollisuus lopulta löytää vastauksia asetettuihin tutkimuskysymyksiin. (Eskola ym., 2018.) Tässä tutkimuksessa haastattelun teemoja on kehitelty kaikilla edellä mainituilla tavoilla. Aineiston hankinnan edetessä haastattelut toteutettiin kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäistä haastattelua varten keräsin kasaan erilaisia tutkimustehtävään liittyviä teemoja, joista halusin puhua haastateltavien kanssa. Myös kysymykset mietin valmiiksi. Tarkoituksena oli, että saan lisää tietoa ja ymmärrystä TELMA-koulutuksesta sekä opiskelijoiden intresseistä koulutusta ja työelämää kohtaan. Tärkeimpänä osana olivat kuitenkin kokemukset sirkustunneista. Toisessa haastattelussa jatkoimme tarvittaessa ensimmäisen haastattelun kysymyksillä, mutta olin myös tarkentanut teemoja teorian avulla ja fokusoinut niitä vastaamaan paremmin itse tutkimustehtävään. Teemat ja kysymykset olivat osittain erilaiset opiskelijoille (liite 2) ja henkilöstölle (liite 3) suunnatussa haastatteluissa.

Haastatteluissa tehtiin tehtävä liittyen työelämässä tarvittaviin taitoihin. Ensimmäisessä opiskelijoiden haastattelussa opiskelija lajitteli esittelemiäni työelämässä tarvittavia taitoja sen mukaan, oliko taito hänen mielestään töissä tarpeellinen vai ei. Myös vastausvaihtoehto ”en tiedä” tai ”vähän” oli mahdollinen. Toisessa haastattelussa opiskelija laittoi samat taidot järjestykseen sen mukaan, pystyykö niitä hänen mielestään oppimaan sosiaalisen sirkuksen tunneilla vai ei. Taas käytössä oli myös ”en tiedä” tai ”vähän” -vaihtoehto. Opetus- ja ohjaushenkilöstö lajitteli toisessa haastattelussaan samat taidot viisiportaisella asteikolla (täysin samaa mieltä – jokseenkin samaa mieltä – en osaa sanoa – jokseenkin eri mieltä – täysin eri mieltä) sen mukaan, voiko niitä oppia sosiaalisen sirkuksen tunneilla. Taitoja oli yhteensä 17 (liite 4). Tehtävän tarkoitus oli herättää keskustelua, ei tuottaa mittavaa aineistoa.

Haastattelurungon testaamista suositellaan esihaastattelun avulla, jotta kysymysten toimivuus tai toimimattomuus tulee ilmi ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja (mm. Eskola ym., 2018). Tässä tutkimuksessa oli läsnä monia sellaisia seikkoja, ettei haastattelurungon testaaminen ollut mahdollista ennen tutkimushenkilöiksi lupautuneiden haastatteluja.

Aiheen marginaalisuus oli jo itsessään haaste. Olisi ollut vaikea löytää koehaastateltavaa, jolla olisi ollut samantapaisia kokemuksia kuin varsinaisilla haastateltavillani, ja joka olisi vastauksillaan osannut tuoda kysymysten ongelmat esiin. Lisäksi etenkin opiskelijat olivat hyvin yksilöllisiä niin kokemuksissaan kuin ilmaisussaan, joten heidän haastattelemistaan sai harjoiteltua parhaiten juttelemalla heidän kanssaan muuten vain. Niinpä muokkasinkin kysymyksiä haastattelun edetessä haastateltavan mukaan. Jos haastateltava ei ymmärtänyt kysymystä tarkoittamallani tavalla ensimmäisellä kerralla, kysyin asiaa toisella tavalla ja tarvittaessa sen jälkeen myös vielä uudestaan kolmannella tavalla.

Haastattelut järjestettiin opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa neljännen sekä viimeisen sirkuskerran jälkeen. Opiskelijoiden haastattelut pidettiin viidennen sekä viimeisen sirkuskerran jälkeen. Haastattelutilana toimi rauhallinen tauko- tai opiskelutila lähellä opiskelijoiden omia luokkia. Haastatteluja ei pidetty samana päivänä sirkustuntien kanssa, vaan ne ajoitettiin muiden koulu- ja työpäivien ajalle, niin että jokainen osallistuja sai tulla haastateltavaksi itselleen sopivana hetkenä. Opiskelijoiden haastattelut kestivät kerrallaan noin 15–40 minuuttia. Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelujen kestot vaihtelivat noin 15 ja 45 minuutin välillä. Kaikki haastattelut nauhoitettiin käyttäen älypuhelimien sekä tietokoneen ääntä tallennusohjelmia. Opiskelijoiden haastattelut myös kuvattiin varmuuden vuoksi käyttämällä tablettitietokoneen videotallennussovellusta. Koin tämän tarpeelliseksi, sillä opiskelijoiden kanssa käytettiin haastattelun tukena kuvia. Myös eleet, kuten pään nyökkäykset ja pudistukset pystyttiin tarkistamaan nauhalta. Yksi ensimmäiseen haastatteluun osallistunut opiskelija ei osallistunut toiseen haastatteluun. Yksi toisen kierroksen henkilökunnan haastatteluista on toteutettu sähköpostitse.

6.3 Aineiston analyysi

Tämän tutkielman aineiston voi ajatella koostuvan kolmesta eri osasta; osallistuvalla havainnoinnilla tuotetusta aineistosta, opiskelijoiden haastatteluista sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluista. Laajahkon aineiston käsittelyssä on sovellettu fenomenologista analyysimallia sekä sisällönanalyysin menetelmää. Aineistoja on käsitelty erikseen ja yhdessä.

6.3.1 Analyysin lähtökohdat

Saadakseni aineiston käsiteltävään tekstimuotoon sekä tutustukseni siihen kunnolla kuuntelin jokaisen tallenteen läpi vähintään kaksi kertaa. Samalla litteroin aineiston;

ensimmäisellä kerralla kirjoittaen ylös kaiken tarpeellisen mahdollisimman tarkkaan, toisella kerralla tarkistaen, että kaikki oleellinen on kirjattuna litteraattiin ymmärrettävästi. Kuunteleminen ja litterointi on tapahtunut aineiston hankinnan edetessä sekä sen jälkeen. Sähköpostilla saamani kommentit ja lomakkeella saadut vastaukset (havainnointiaineistoon sirkusohjaajien kommentit sekä yksi opetus- ja ohjaushenkilöstön toisen kierroksen haastattelukysymysten vastaukset) lisättiin mukaan litteroidun aineiston joukkoon.

Aineiston litteroinnin tarkkuus riippuu tutkimuskysymyksistä sekä valitusta analyysimenetelmästä (Ruusuvuori & Nikander, 2017). Tässä tutkielmassa tutkimuskysymykset keskittyvät erityisesti tutkimushenkilöiden puheen sisältöön eivätkä tapaan, jolla puhetta tuotetaan. Näin ollen analyysissäkin keskitytään aineiston sisältöön eikä siihen, miten asia sanotaan. Tämän takia tallenteita litteroidessa on pitäydytty sanatasoisessa ylös kirjaamisessa. Opiskelijoiden haastatteluissa myös joitain äänenpainoon sekä eleisiin liittyviä asioita on kirjattu litteraatteihin ylös. Näin analyysissä on voitu huomioida, onko asia todettu positiivisesti, negatiivisesti vai neutraalisti, tai onko haastateltava sen kuuloinen, että on kyllästynyt tai väsynyt haastatteluun. Jo tämä valikointi on osa analyysin tekemistä, jonka vuoksi myöhemässä analyysivaiheessa on hyvä kuunnella alkuperäistä tallennetta litteraattia lukiessa ja analyysia tehdessä (Ruusuvuori & Nikander, 2017). Siksi tätäkin tutkielmaa tehdessä alkuperäisiä haastattelutallenteita on kuunneltu litteroinnin jälkeenkin.

Kuten aina tutkimusta tehtäessä, tutkijan tulee pohtia huolellisesti omaa suhdettaan tutkimuskohteeseensa. Fenomenologisessa tutkimuksessa on oleellista, että tutkija käy läpi oman elämäntilanteensa ja suhteensa kokemuksiinsa, jotta hän pystyy erottamaan ne niistä kokemuksista, jotka ilmenevät suhteessa tutkittaviin. (Perttula, 2011.) Laine (2018) huomauttaa myös, että tutkijan täytyy osata analyysivaiheessa työntää syrjään tutkimusaiheeseen liittyvän aiemman tutkimuksen tulokset ja teoretieto, jotta hän pystyy kokemuksia tarkastellessaan ja merkitysisältöjä etsiessään mahdollisimman avoimeen tulkintaan.

Pohdinkin paljon ennakkoajatuksiani ja muita vaikuttavia tekijöitä oman ajatteluni taustalla. Huomioon otettavaa on se, että ajatukseni sirkuksesta ja siihen liittyvistä asioista eivät olleet lähtökohtaisesti erityisen positiivisia. En ole ajatellut sirkuksesta negatiivisesti, mutta ennen tämän tutkielman tekemisen aloittamista se ei toimintana kiinnostanut minua kovinkaan paljoa. Alusta asti pyrin tiedostamaan ennakkoajatukseni ja niistä huolimatta tutustumaan sosiaaliseen sirkukseen mahdollisimman neutraalilla ja ennakkoluulottomalla tavalla, sillä yhteistyöhankkeeni lähtökohta oli se, että sosiaalinen sirkus voi toimia tukena työelämässä tarvittavien taitojen opettelussa. Mitä enemmän tutustuin sosiaalisen sirkuksen menetelmään, sitä enemmän siitä innostuin ja ymmärsin sen voiman. Havainnoinnissa pyrin käyttämään hyväksi tätä haluani nähdä erilaisia mahdollisuuksia, sillä nopeasti selvisi, ettei

sosiaalinen sirkus ole vain hassua puuhastelua. Haastatteluissa taas halusin laittaa kaikki omat ajatukseni mahdollisimman syrjään, jotta pystyin paremmin kuulemaan haastateltavien ajatuksia ja mielipiteitä. Analyysivaiheessa olen myös pyrkinyt sulkemaan oman ajattelutavan pois ja olemaan avoin aineistolle.

Fenomenologinen analyysimenetelmä on hyvin suoralinjainen ja selkeä, vaihe vaiheelta etenevä prosessi. Systemaattisuuden ja eri vaiheiden kautta pyritään tuomaan tutkimukselle uskottavuutta ja luotettavuutta vähentämällä tutkijan välittömien tulkintojen vaikutusta lopputulokseen. Laine (2018) esittelee analyysin koostuvan kolmesta työvaiheesta: aineiston kuvauksesta, kuvauksen jaottelusta merkityskokonaisuuksiksi sekä synteysin tekemisestä, eli merkityksistä muodostuvan kokonaiskuvan luomisesta. Vaiheiden sisältö kuitenkin riippuu siitä, onko tutkimushenkilöitä yksi vai useampi sekä analysoidaanko ja esitelläkö jokainen tutkimushenkilö erikseen vai etsitäänkö heidän kokemuksistaan yleisempiä yhtäläisyyksiä. (Laine, 2018.)

Tässä tutkielmassa aineiston analyysia on muodostettu Laineen esittelemä fenologinen analyysimalli mukana kulkien. Aineiston moninaisuus on kuitenkin vaatinut rinnalle sisällönanalyysin menetelmän, jotta eri aineistojen käsittely yhdessä on ollut mahdollista. Tällainen menetelmien yhdistäminen on luonnollista. Sisällönanalyysi tarkoittaa yksinkertaistettuna aineiston sisällön kuvaamista sanallisesti. Tavoitteena on tehdä tutkittavasta ilmiöstä selkeä kuvaus. Tämän tutkimuksen sisällönanalyysia voidaan kuvata induktiiviseksi, eli aineiston käsittely on tehty aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa tarkastellaan aineistosta löytyviä samanlaisuuksia luokitellen ja yhdistellen. Tarkastelua ohjaa tutkimuskysymys. Menetelmän tarkoituksena on luoda luokittelurunko, joka auttaa hahmottamaan aineiston sisältöä ja sieltä löytyviä tuloksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

6.3.2 Analyysin kulku

Aineiston analyysin tekemiseen kuuluu monia päätöksiä siitä, miten erilaisia aineiston osia käsitellään, mitä aineistosta etsitään, mitä halutaan painottaa, kuvataanko tutkimushenkilöt erikseen vai käsitelläänkö koko aineistoa yhdessä (mm. Eskola, 2018; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Luin aineistoa useaan kertaan ja kokeilin monia erilaisia jaottelutapoja, jotta sain aineiston kunnolla hallintaan ja tutkimuskysymykset tarkennettua. Sekä havainnointi- että haastatteluaineistoa on lopulta käsitelty analyysivaiheessa samalla tavoin. Haastatteluiden yhteydessä toteutettu kuvien lajittelutehtävä on myös analysoitu laadullisin menetelmin siinä käytetyistä asteikoista huolimatta.

Litteroinnin ja tutkimuskysymysten tarkentamisen jälkeen jatkoin aineiston käsittelyä pitämällä eri aineistot vielä erillään toisistaan. Näin ollen havainnointiaineisto, opiskelijoiden haastattelut sekä henkilökunnan haastattelut on käsitelty erikseen analyysin ensimmäisissä vaiheissa. Myöhemmin aineiston osat on tuotu yhteen, mutta niistä on edelleen eroteltavissa puhuja.

Ensimmäisessä vaiheessa jaottelin litteroidun aineiston erilaisten teemojen alle. Teemat olivat samat kuin haastatteluissa. Haastatteluaineiston lisäksi myös havainnointiaineisto teemoiteltiin samalla tavalla. Teemoittelu tapahtui siirtämällä aineistoa tekstinkäsittelytiedostosta toiseen. Näin aineisto saatiin järjestettyä. Tämä on Eskolan (2018) mukaan välttämätön vaihe analyysin aluksi.

Tämän jälkeen teemoittelusta aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymysten ohjaamana mielenkiintoisia ja merkittävältä vaikuttavia kohtia. Samalla on hyvä alkaa jo etsimään erilaisia aineistosta löytyviä teoreettisia yhteyksiä sekä kirjata ylös aineiston herättämiä ajatuksia (Eskola, 2018; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Työvaihe on oleellinen myös fenomenologisessa analyysitavassa, ja sitä voidaan kuvata merkityskokonaisuuksien löytämiseksi. Se vaatii tutkijalta kriittistä ja reflektiivistä otetta niin aineistoa kuin omia ajatuksia ja odotuksia-kin kohtaan. (Laine, 2018.)

Tein tämän tummentamalla mielestäni tutkimuskysymyksiin vastaavia sitaatteja, jonka jälkeen lähdin tiivistämään aineistoa siltä löytämäni yhtäläisyyksien ja eroavaisuuksien kautta ja lajittelemaan saman tapaisia sitaatteja löyhästi yhteen. Tämä on sisällön analyysille ominaista klusterointia (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Klusteroinnin jälkeen redusoin eli pelkistin sitaatteja yhteen käsitteeseen tai useamman sanan kuvaukseen ja tarkistin, että eri kohdat oli klusteroitu oikein. Redusointi on sisällön analyysin (Tuomi & Sarajärvi, 2018) lisäksi tyyppillistä myös fenomenologiselle analyysille, jotta merkityskokonaisuuksista voidaan aidosti löytää yhtäläisyyksiä ja eroja (Laine, 2018). Eri aineistoista löytyi erilaisia merkityskokonaisuuksia, joista esimerkkejä on esitelty seuraavassa taulukossa (taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkkejä eri aineiston osista löytyneistä merkityskokonaisuuksista.

Aineisto	Merkityskokonaisuuksia	
	Tutkimuskysymys 1	Tutkimuskysymys 2
Havainnointi	<ul style="list-style-type: none"> - Luottamus - Epäonnistuminen - Liikunta - Rohkeus - Liikunta ja kehonhahmotus 	<ul style="list-style-type: none"> - Rutiinit - Sirkusohjaajat - Kannustus - Monipuolisuus - Aiemmat kokemukset
Opiskelijoiden haastattelut	<ul style="list-style-type: none"> - Luottamus (itseän, muihin, ja välineisiin) - Motoriikka - Rohkeus - Omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen - Sosiaalisuus 	<ul style="list-style-type: none"> - Motivaatio - Monipuolisuus - Ei tyhmää/tylsää - Odotukset - Ilmapiiiri
Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelut	<ul style="list-style-type: none"> - Fyysiset taidot - Vuorovaikutustaidot - Itsetuntoa vahvistavaa - Itsevarmuutta lisäävää - Kärsivällisyys, sietokyky 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaalisuus - Kannustavuus - Mukaansa vetävää - Sopiva haastavuus - Ilmapiiiri

Tämän lajittelun jälkeen yhdistin kaiken siihen mennessä valikoituneen havainnointi- ja haastatteluaineiston yhdeksi kokonaisuudeksi ja aloin etsimään sen lopullista muotoa. Jatkoin vielä samanlaisuuksien ja erilaisuuksien etsintää lajitellen paperille tulostettujen merkityskokonaisuuksien jakamista alaluokkiin, ja lopulta tästä yläluokkiin ja pääluokkiin. Laineen (2018) mukaan tässä vaiheessa päästää vähitellen käsiksi ilmiön kokonaisrakenteeseen. Merkityskokonaisuuksille on luonnollista, että jotkin niistä nousevat voimakkaammiksi vaikuttajiksi kokonaisuudessa, kun taas toiset saattavat asettua paremmin edellisten alle (Laine, 2018). Lopullinen merkityskokonaisuuksien järjestäytyminen tutkimuskysymyksittäin on nähtävissä liitteissä (liite 4 ja liite 5).

6.4 Eettiset kysymykset

Tässä tutkielmassa tutkimushenkilöinä ja pääasiallisena tutkimuksen kiinnostuksen kohteena ovat vaativaa erityistä tukea tarvitsevat nuoret. Heistä suurin osa on ollut tutkimus- hetkellä vielä alaikäisiä. Sekä tukea tarvitsevat että lapset ovat molemmat sellaisia ryhmiä, joiden ajatellaan olevan tutkimuksen tekemisen kohteena haavoittuvaisia. Näitä ryhmiä tutkittaessa tulee kiinnittää erityisen tarkasti huomiota eettiseen lähestymistapaan. (Luomanen & Nikander, 2017; Kuula 2011.) Tämä koskee muun muassa osallistumisen vapaaehtoisuutta, haastattelun kulkua, tutkija-tutkittava-valtasuhdetta sekä luottamuksellisuuteen liittyviä periaatteita. Laadullisen tutkimuksen peruseriaatteita ovat vapaaehtoinen osallistuminen sekä se, ettei osallistujille saa aiheutua tutkimuksesta minkäänlaista vahinkoa.

(Luomanen & Nikander, 2017; Vilka, 2018.) Näin ollen herkkien ryhmien tutkiminen vaatii tarkkaa suunnittelua ja valmistautumista (Luomanen & Nikander, 2017; Kuula, 2011). Tämän tutkielman tutkimussuunnitelmaan kirjattiin eettisenä lähtökohtana juuri haavoittuvan ryhmän huomioiminen erityisen tarkasti. Tutkimuslupaa pyydettiin tutkimussuunnitelman kera ja se saatiin ammatillisen erityisoppilaitoksen rehtorilta syksyllä 2019 ennen aineiston hankinnan aloittamista.

Tutkimuksen toteuttamista suunnitellessani tutustuin aiempiin, samantapaisen kohderyhmän kanssa tehtyihin tutkimuksiin (mm. Äikäs, 2012; Hermanoff, 2016). Lisäksi keskustelin aiheesta yhteistyötahon sekä nuorten kanssa toimivan ja heidät tuntevan opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa kuunnellen heidän asiantuntemustaan ja toiveitaan.

Luomanen ja Nikander (2017) sekä Kuula (2011) muistuttavat, että tutkimukseen kutsuttavien henkilöiden tulee saada tietoa tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista, osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä aineiston käsittelystä. Tieto tulee jakaa tutkimushenkilöille niin, että he voivat ymmärtää sen. Vapaaehtoisuuteen liittyy myös tutkimukseen osallistuvien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, ja sen selvittäminen tutkimushenkilöille (Ranta & Kuula-Luumi, 2017). Esittelin opiskelijoille, opetus- ja ohjaushenkilöstöön kuuluville henkilökunnan jäsenille sekä sirkusohjaajille tutkielmaa, sen tekemistä ja siihen osallistumisen edellytyksiä ensimmäisen kerran kunnolla toisessa sirkusryhmän kokoontumisessa. Tähän mennessä he olivat jo saaneet totutella sirkustoimintaan ja siihen osallistuvaan ryhmään. Esittelyn tukena käytin kuvia ja selkokieltä. Tutkimuslupakirje ja -lomake olivat myös selkokielisiä. Opetus- ja ohjaushenkilöstö kävi asiaa ja papereita vielä läpi nuorten kanssa sekä laittoi tietoa tutkimuksesta nuorten kotiväelle. Lomakkeessa pyydettiin tutkimukseen osallistujan lisäksi hänen mahdollisen huoltajansa allekirjoitusta. Ensimmäiset tutkimuslupalomakkeet palautettiin minulle täytettynä viikon kuluttua niiden antamisesta. Osalle nuorista kerroin lisää tutkimuksesta ja sen tekemisestä heidän niin halutessaan. Myös opetus- ja ohjaushenkilöstön sekä sirkusohjaajien kysymyksiin olen vastannut tarvittaessa.

Haastattelujen tapaan ja paikkaan sekä haastattelun ajoittamiseen kannattaa kiinnittää huomiota (Luomanen & Nikander, 2017; Kuula 2011). Tässä tutkielmassa haastattelupaikka oli nuorten koulu. Tilaksi valittiin rauhallinen paikka, josta oli kuitenkin lyhyt matka nuoren omaan luokkatilaan. Haastattelun ajankohta oli nuorten koulupäivän aikana. Kaikki kutsuttiin haastatteluun vuorollaan kysymällä, oliko hetki hänelle sopiva haastatteluun tulemiseen. Haastattelutapa oli rento ja se antoi tilaa luoda kontaktia haastattelijan ja haastateltavan välille. Olin tuttu haastateltaville jo vähintään sirkusryhmän kokoontumisista usealta kerralta. Osassa opiskelijoiden haastatteluja käytettiin paljon aikaa jutusteluun tai sirkuskertojen muisteluun muun muassa videoita katsomalla. Nuorille tarjottiin mahdollisuutta ottaa

haastatteluun mukaan tuttu aikuinen, mutta kukaan ei käyttänyt tätä mahdollisuutta. Haastattelun aluksi osallistujan kanssa käytiin läpi hänen oikeutensa olla vastaamatta kysymyksiin sekä mahdollisuus keskeyttää haastattelu halutessaan. Kerroin osallistujille myös, että kysymyksiin ei ole oikeita vastauksia, vaan hänen mielipiteensä ja kokemuksensa on tärkein. Puheen lisäksi haastattelussa käytettiin kuvia tehtävien tekemisessä ja tarvittaessa sirkustuntien muistelemisessa. Lisäksi kuvia oli tunneilta tutuista sirkusvälineistä. Haastattelun aikana yritin kiinnittää huomiota haastateltavan mielialaan ja jaksamiseen sekä siihen, ymmärsikö hän kysymykseni. Toisinaan kysyin haastateltavalta, vieläkö hän jaksaa jatkaa. Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluissa noudatin samoja periaatteita tarvittavin osin.

Myös havainnoinnissa tulee yhtä lailla huomioida edellä mainittuja seikkoja. Luottamuksellisuus ja sensitiivisyys ovat avainasemassa. Tutkijan tukee kunnioittaa ihmisten ja tutkiemiensa ilmiöiden moninaisuutta sekä kiinnittää huomiota siihen, miten hän kohtaa havainnoitavansa, ja miten puhuu tutkimustilanteissa. Tutkijan erilaisten roolien haastava tasapaino ja niiden vaikutus tutkimuskohteeseen on normaalia, mutta se pitää tiedostaa ja sen vaikutuksia tulee reflektoida. (Vilka, 2018.) Aineiston hankinnan aikana roolini ryhmässä oli välillä haastava, sillä se ei ollut aina selkein kaikille sirkusryhmään osallistujille. Kahdeksan sirkuskerran aikana roolit ehtivät kuitenkin löytyä. Havainnointiaineistossa olen myös pohtinut roolini vaikutusta eri tilanteissa, joten olen sen huomioinut heti tilanteiden jälkeen sekä myöhemmin analyysia tehdessä.

Sirkusryhmään osallistui kaksi nuorta, jotka eivät halunneet osallistua tutkimukseen. Heidän kanssaan sovimme, että saan tarvittaessa havainnoida ja kuvata heitä, jos he tekevät tehtäviä tutkimukseen osallistuvien kanssa, mutta en ota heitä huomioon tutkielmassani.

Tutkimukseen osallistuneiden anonymisointi on varmistettu poistamalla aineistosta nimi- ja muut henkilötiedot. Kategorisoinnin keinoin anonymiteettia on suojattu muun muassa vaihtamalla sitaateissa esiintyvät nimet ja oppilaitoksen tiedot mahdollisimman yleisiksi. Poistaminen ja kategorisointi ovat anonymisoinnin perusmenetelmiä (Ranta & Kuula-Luumi, 2017). Kuula (2011) toteaa, että anonymisoinnin lisäksi on myös oleellista, miten ja mistä asioista tutkija tutkittavistaan kirjoittaa. Tutkija saattaa aiheuttamaan haittaa tutkittavilleen kirjoittamalla näistä negatiivisesti, yksipuolisesti ja epäkunnioittavasti. Koen, että tästä näkökulmasta minun on täytynyt tarkastella toimintaani kriittisesti erityisesti havainnointiaineistoa käsitellessäni. Havainnointiaineistoon olen tallentanut havaintojani ja kokemuksiani sekä nauhoittanut palautekeskusteluja. Osallistujilla on toki ollut mahdollista sanoa, jos on tapahtunut jotain, mitä he eivät haluaisi minun huomioivan tutkielmassani. Kukaan ei ole pyytänyt poistamaan mitään, mutta koen, että minun vastuullani on katsoa, ettei kukaan

tutkimushenkilöistäni tai mikään tutkimusryhmistä tule esiteltä tutkimuksessa yllä mainitulla tavalla.

6.5 Luotettavuuden arviointi

Tapaustutkimuksen tekijän tulee ottaa huomioon useita tekijöitä tehdäkseen tutkimuksestaan luotettavan (mm. Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tapaustutkimuksessa toimiva tapauksen rajaus ja tutkimusongelman muodostaminen tapahtuu aiemman tutkimuksen ja olemassa olevien käsitteiden avulla. Tutkijan tulee kuitenkin tiedostaa, että rajaamalla tutkimustansa näiden perusteella, hän saattaa rajata joitain oleellisia tapauksen piirteitä tutkimuksen ulkopuolelle. Tällaiset rajanvedot on tärkeää raportoida tutkimuksessa. (Vilkkä ym., 2018.)

Tässä tutkielmassa pyrin lähtemään liikkeelle mahdollisimman yksinkertaisesta rajauksesta, jota ohjasi pääasiassa yhteistyöhankkeen tavoitteista poimitut, omia mielenkiinnonkohteitani täydentävät teemat. Työelämässä tarvittavat taidot sekä vaativaa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat olivat oma mielenkiinnon kohteeni, ja hankkeesta valikoitui mukaan sosiaalinen sirkus sekä TELMA-koulutus. Laineen (2018) sekä Perttulan (2011) kehotukset tiedostaa omat ennakkokäsityksensä ja -luulonsa sekä lukemansa teorian vaikutukset tutkijan ajatteluun ovat ohjanneet minua huomaamaan tärkeitä seikkoja, joiden valossa tutkimuskohdettani katson. Sosiaalinen sirkus oli minulle täysin tuntematon käsite ennen tutkielman tekemisen aloittamista. Mitä enemmän siihen tutustuin kirjallisuuden ja sirkustuntien kautta, kävi selväksi, että sen mahdollisuudet erilaisten erityisryhmien kanssa ovat valtavat. TELMA-koulutuksen käytännöstäkään en tiennyt ennestään kovinkaan paljoa. Koulutuksen tavoitteisiin ja opiskelijoiden mahdollisuuksiin koulutuksen jälkeen tutustuttuani, olen paljon pohtinut sitä, kuka voi asettaa rajoja sille, ketkä voivat opiskella mitäkin ja olla valmiita työllistymään minnekin. Yhteistyöhanke ei ole vaikuttanut tutkielman tekemiseen alun mahdollisuuksien luomisen jälkeen, vaikka hankkeen edustajat ovat tukeneet tutkielman tekoprosessia auttamalla käytännön kysymyksissä tarvittaessa.

Tapaustutkimuksessa kysymys on yleensä myös, onko aineisto riittävä ja riittääkö valitsemani tapaus kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. Perusteluissa tuleekin ottaa huomioon miten valittu tapaus edustaa tutkimuskohdetta. (Vilkkä ym., 2018.) Tutkimani tapaus edustaa tutkimuskohdetta sen verran laajasti, että siitä saadun tiedon avulla voidaan oppia tuntemaan enemmän vielä vähän tutkittua teemaa. Näin päästään tutkielman tavoitteeseen, eli lisäämään ymmärrystä sosiaalisen sirkuksen menetelmän toimivuudesta vaativaa erityistä tukea tarvitsevien TELMA-koulutuksen opiskelijoiden työelämässä tarvittavien taitojen kehittämisessä. Tapauksella pystyttiin myös kuvailemaan ilmiö sekä selittämään ja ymmärtämään

sitä. Tällä tavoin valitun tutkimuskohteen voidaan katsoa olevan relevantti ja riittävä tapaus-tutkimukseen (Eriksson & Koistinen, 2014).

Lisäksi luotettavuutta on tavoiteltu aineistotriangulaatiolla, jota on käytetty tapauksen selvittämisessä ja kuvaamisessa. Aineistotriangulaatiosta puhutaan silloin kun tutkimukseen kuuluu useaa erilaista ja eritavoin hankittua aineistoa. Aineistotriangulaatiolla tarkennetaan kuvaa tapauksesta sekä vahvistetaan tapauksen yleistettävyyttä ja selitysvoimaa. (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilka ym., 2018.) Monipuolisen havainnointiaineiston sekä kahden erilaisen ryhmän, eli opiskelijoiden ja opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluaineiston hankkiminen toi monenlaisia näkökulmia tutkittavaan ilmiöön. Lisäksi osallistuva havainnointi mahdollisti haastateltaviin tutustumisen ennen haastatteluita. Tutuus ja yhteisen sirkuskokemuksen jakaminen auttoi pääsemään haastatteluissa tilanteeseen, jossa ilmiöstä pystyttiin keskustelemaan monipuolisesti. Tutkimuksen tarkka kuvaaminen, toimiva käsitteellistäminen sekä tapauksen monipuolinen erittely tukevat tulosten uskottavuutta ja yleistettävyyttä. (Eriksson & Koistinen, 2014; Vilka ym., 2018.)

Eryteisesti opiskelijoita haastatellessani pyrin olemaan tarkkana, etten johdattele heidän vastauksiaan, vaan he saavat kertoa ajatuksistaan mahdollisimman omin sanoin. Toteutin tämän käytännössä kysymällä ensin avoimen kysymyksen. Jos tarvetta oli, kysyin asiasta lisää hieman tarkemmalla kysymyksellä. Jos tämänkin jälkeen haastateltava tarvitsi apua vastaamiseen, annoin hänelle lopulta vielä vaihtoehtoja vastaamista varten sanallisesti tai kuvien avulla. Pyrin kuitenkin koko ajan kuulostelemaan haastateltavani tilaa. Jos hän jätti vastaamatta kysymykseen, pohdin, jättikö hän vastaamatta koska ei osannut vai koska ei halunnut. Tiedostin haastattelijan valta-aseman, jota en halunnut käyttää vaatimalla haastateltaviani vastaamaan kaikkiin kysymyksiini. Tästä haasteesta kirjoittaa muun muassa Pakkanen (2006). Hän nostaa esiin myös tutkijan positiivisen kuvan tutkimushenkilöistä tai tutkittavasta ilmiöstä voivan häiritä tutkijan kykyä kuunnella haastateltavaansa. Haastateltava, joka ei välttämättä näe haastattelutilannetta yhtä vapaana kuin tutkija, saattaa myös vältellä kertomasta ikäviä asioita, koska pelkää joutuvansa hankaluuksiin. Tätä voi ehkäistä keskustelemalla haastateltavien kanssa tutkimuksen ja siihen liittyvän aineiston hankinnan tavoista ja tavoitteista riittävästi tutkittavalle sopivalla tavalla. Koen, että tämän tutkimuksen aineiston hankintatilanteet ovat olleet mukavia ja rentoja. Tutkimuksen tarkoitusta ja osallistumisen vapaaehtoisuutta on painotettu tutkimushenkilöille erityisesti haastattelutilanteissa.

Aineiston analyysia voidaan tarkastella kriittisesti ainakin analyysimenetelmän valinnan kautta. Tutkimusaineiston analyysia tehdessäni en noudattanut perinteistä fenomenologista analyysitapaa (ks. Perttula 2011), vaikka sen tarkkojen etenemisvaiheiden kautta

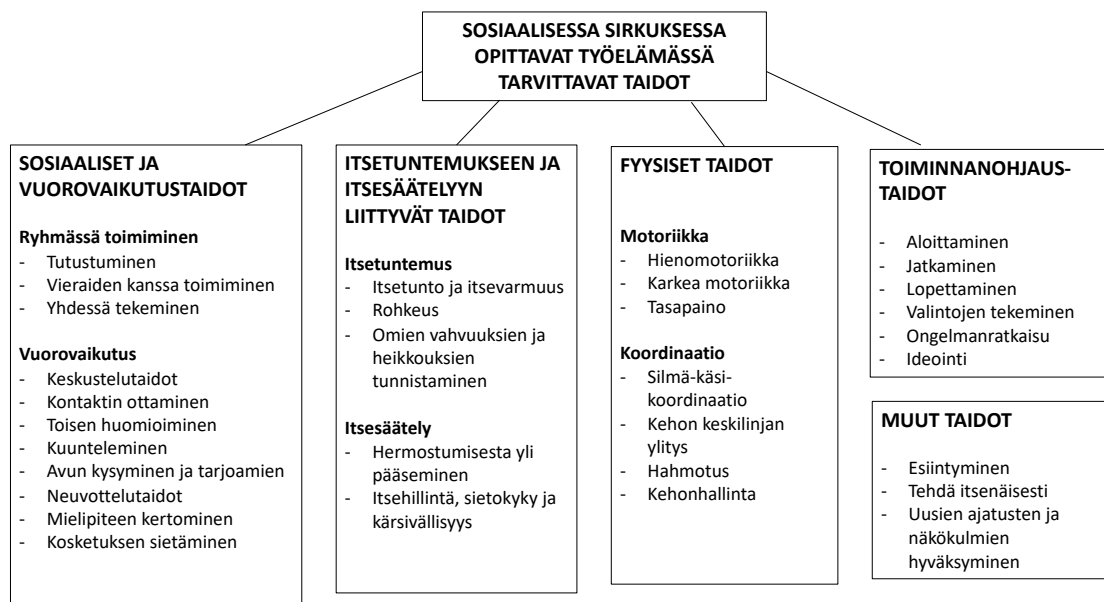
kulkeminen olisi voinut tuoda selkeyttä ja tätä kautta parempaa uskottavuutta analyysita-paan. Olen kuitenkin pyrkinyt ottamaan analyysissa huomioon aineiston moninaisuuden. Tämän takia olen päätenyt soveltamaan fenomenologisten ohjeistusten rinnalla minulle en-tuudestaan tuttua sisällönanalyysin menetelmää. Tein aineiston analyysin niin sanotusti kä-sin, ilman analysointiohjelman apua. Koska aineisto oli niin laaja, analysointiohjelman käyttö olisi voinut lisätä analyysin tarkkuutta ja auttaa löytämään aineistosta nyt sinne pii-loon jääneitä tekijöitä. Manuaalisesti aineistoa tarkastellessani sain kuitenkin käytyä aineis-ton tarkasti läpi ja tunsin sen lopulta hyvin. Vaikka aineistojen käsitteleminen yhdessä tuntui luontevalta analysointiprosessin loppuvaiheessa, aineistot ovat olleet keskenään niin erilai-sia, että niiden käsittely erikseen on ollut oleellinen osa analyysin alkua ja merkityssisältöjen etsimistä. Tämän manuaalinen käsittely on sopinut hyvin. Uskon löytäneeni aineistosta tut-kimuskysymysten valossa tärkeimmät pääkohdat. Olen avannut analyysin eri vaiheet ana-lyysia kuvaavassa luvussa. Tulosten kuvauksessa kerron, miten eri tulokset näyttäytyvät minkäkin aineiston valossa.

7 Tulokset

Tutkielman tulokset esitellään tutkimuskysymyksittäin. Tulosten esittelyn tukena käytetään aineistositaatteja. Osallistuvan havainnoinnin aineiston sitaatit on merkitty kirjaimilla OH. Opiskelijoiden haastatteluaineiston sitaatit on merkitty kirjaimella O. Opetus- ja ohjaushenkilöstön, eli henkilökunnan haastatteluaineiston sitaatit on merkitty kirjaimella H. Vuoropuhelusitaateissa haastattelija, eli tutkija on merkattu kirjaimella T.

7.1 Työelämässä tarvittavat taidot

Tutkielman ensimmäinen tutkimuskysymys on, minkälaisia työelämässä tarvittavia taitoja TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia sosiaalisessa sirkuksessa. Tutkimuskysymyksen vastaavat pääluokat ja yläluokat on esitelty kuviossa 1. Aineistosta nousseet taidot jakaantuivat viiteen eri pääluokkaan; sosiaalisiin ja vuorovaikutustaitoihin, itsetuntemukseen ja itsesäätelytaitoihin, fyysisiin taitoihin, toiminnanohjaustaitoihin sekä muihin taitoihin. Kunkin alaluvun alussa käyn läpi kategoriaan liitetyt taidot. Tämän jälkeen esittelen, miten taito on esiintynyt aineistossa.

Kuvio 1. Sosiaalisessa sirkuksessa opittavat työelämässä tarvittavat taidot

7.1.1 Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot

Työelämässä tarvittavista taidoista sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot nousivat aineistosta esiin kaikista voimakkaimmin. Erityisesti niitä huomioivat opetus- ja ohjaushenkilöstö, joiden kuvaus taidoista oli suoraa. Heistä myös suurin osa piti tätä taitoluokkaa yhtenä tärkeimmistä opittavista työelämässä tarvittavista taidoista TELMA-koulutuksen opiskelijoille. Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot jakautuivat kahteen eri yläluokkaan, ryhmässä toimimisen taitoihin sekä vuorovaikutustaitoihin.

Niin opiskelijat kuin henkilökuntakin olivat yksimielisiä siitä, että sosiaalisen sirkuksen tunneilla oppi ryhmätyötaitoja. Tätä pidettiin henkilökunnan haastattelussa yhtenä merkittävimmistä asioista sirkustuntien annissa. Henkilökunta toi esiin, että sosiaalisen sirkuksen menetelmä toimi hyvin tutustumisen apuna. Henkilökunnan jäsenistä kaksi totesi myös, että sirkus kehitti opiskelijoiden kykyä tehdä tehtäviä vähän vieraampienkin opiskelijoiden ja muiden osallistujien kanssa. Myös sirkusohjaajan kommentissa tuli esiin sama asia.

Sit se sosiaalinen kokemus, että on useammasta ryhmästä. Vaikka varmasti naamalta ovat kaikille tuttuja, niin se tulee se tutustuminen ja pitää pystyä niin sanotusti vieraidenkin kanssa olemaan. (H1)

Näytti siltä, että opiskelijat työskentelivät pääosin mielellään esim. pareittain, eikä juuri ollut väliä, kenen kanssa kukakin teki. (OH, sirkusohjaaja1)

[Kivaa sirkuksessa on, se että] Saa olla kaikkien kanssa siellä. Että voi olla kaverien kanssa, joita ei kovin usein edes nää. (O4)

Vuorovaikutustaidoista etenkin kuuntelemista pystyi sosiaalisessa sirkuksessa oppimaan niin opiskelijoiden kuin henkilökunnankin mielestä. Lisäksi henkilökunnan jäsenet mainitsivat toiseen kontaktin ottamisen ja toisen huomioimisen taidot sekä toisen ihmisen lähellä sietämisen kyvyn.

Vaikka varsinaisia sirkustunneista seuranneita vaikutuksia ei henkilökunnan mielestä vielä voinut opiskelijoissa nähdä, toi kaksi heistä esille, että keskustelutaidot, toisen huomioiminen ja toiseen kontaktin ottaminen näyttivät kehittyneen ainakin yhden osallistuneen ryhmän opiskelijoiden osalta:

Ehkä jotenkin matalammalla kynnyksellä lähetään puhuu joistakin asioista ja siitä mitä on mielessä ja heittää ideoita ja otetaan kontaktia ehkä muihinkin opiskelijoihin ja ihmisiin. (H2)

Ja mä jotenkin luulen, että se vois näkyä meidän ryhmän toiminnassa muutenkin, siinä sosiaalisuudessa. Vois sanoa, että näkyy siitä että vähän tavallista vähemmän ollut kärhämää tiettyjen tyyppien kohdalla. (H3)

Niin opiskelijoiden kuin henkilökunnankin mielestä sosiaalisessa sirkuksessa oli mahdollista oppia neuvottelutaitoja sekä ilmaisemaan oman mielipiteensä. Avun kysymisen ja avun tarjoamisen taitojen oppimisen mahdollisuuksia nähtiin olevan, mutta kumpikaan haastatelluista ryhmistä ei kokenut näiden taitojen oppimisen korostuneen tässä sirkusryhmässä. Havainnointiaineistosta nousee kuitenkin esiin, että avun vastaanottamista tapahtui usein, joten sen oppiminen ainakin on ollut mahdollista.

7.1.2 Itsetuntemus ja itsesäätelytaidot

Toiseksi eniten aineistosta nousi esille itsetuntemukseen ja itsesäätelyyn liittyvät taidot. Nämä taidot esiintyivät hyvin moninaisina ja päällekkäisinäkin. Itsetunnon alle lukeutuu itsetunto ja itsevarmuus, rohkeus sekä omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen. Itsesäätelyyn taas sisältyvät hermostumisesta ylipääseminen sekä itsehillintä, sietokyky ja kärsivällisyys. Kaikki nämä taidot esiintyivät laajasti sekä haastattelu- että havainnointiaineistossa.

Henkilökunnan mukaan opiskelijoiden itsetunto ja itsevarmuus pääsivät kehittymään sosiaalisen sirkuksen tunneilla. Tämä näkyi itseluottamuksessa, itseilmaisussa ja avoimuuden lisääntymisessä. Myös rohkeus nähtiin selkeänä sirkuksessa opittavana taitona. Sirkusohjaajatkin kertoivat huomanneensa opiskelijoiden rohkeuden kasvaneen ja sen yhteyden avoimuuden lisääntymiseen.

Moni nuori avautui 8 sirkuskerran aikana. Moni uskaltanut tekemään asioita mitä ei aiemmin uskonut voivansa tehdä. (OH, sirkusohjaaja 2)

Myös opiskelijoiden mielestä sirkuksessa pääsi oppimaan rohkeutta. Tämä tuli esille yhden opiskelijan kanssa keskustellessa voltintekotaidosta, jota hän pääsi kokeilemaan pitkästä aikaa. Kaksi muuta opiskelijaa puhui jännittävistä ja pelottavista tehtävistä. Esimerkiksi akrobatia-tehtävästä puhuttiin näin:

T: Niin kyllä, siellä pitää olla aika varovainen ja hallita ittiesä kovasti...

O1: Niin siellä ei saa tulla paniikki päähän.

T: Meinasko tulla paniikki?

O1: No vähän, ei paljoo.

T: Sua jännitti aika paljon?

O1: Niin.

T: Sä taisit olla aika rohkea, kun sä menit sinne ja teit sen, ja huomasit, että sä pystyt siihen!
O1: Nii-in!

Lisäksi opiskelijat toivat esiin useita asioita, joita he halusivat tai eivät halunneet tehdä. Jotkut pohtivat haastattelussa, miksi eivät olleet osallistuneet johonkin tehtävään, ja miltä osallistumattomuus tuntui jälkeensä. Näistä asioista pääsi keskustelemaan myös sirkusohjaajien tai opetus- ja ohjaushenkilöstön kanssa sirkustunneilla itse tilanteessa, jos opiskelija halusi asiasta puhua. Opiskelijoilla oli siis mahdollista pohtia omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan sekä osaamistaan sirkuksen ansiosta.

Siis mähän en ollut siinä esiintymisessä. Mä olin vähän jotenkin silleen ettei jaksanut, väsytti ja tälle, enkä mä sitten halunnutkaan esiintyä. Kyl se ehkä vähän jäi harmittamaan, etten sit halunnut, mut oli niin vahva fiilis, etten sit halunnut... Yks mistä mä en oikein tykännyt oli ne asut ja sisääntulot. Et se ei riittänyt, että oli ihan oma ittensä ja se oli yksi, miksi mä en halunnut tehdä sitä. (O2)

En muista sen nimeä, mutta se että ihminen on tässä ja .... [akrobatia] En halua tietää miltä se tuntuu, kun toinen on selässä. Enkä minä itse halua tietää, miltä tuntuu seistä. Ja minä oon herkkä, jos puhutaan koskemisesta, niin minä oon herkkä ihminen. Siksi en tykkää niin kovasti. Mä oon niin ujo ja kaikki. Siksi mä en oo mennyt niin paljon mukaan. Jos jossain täytyy mennä se raja niin se on siinä. (O3)

Opiskelijoiden haastatteluista tuli esille myös heidän huomionsa luottamuksen kasvamisen mahdollisuuksista niin itseä kuin toisiakin kohtaan:

Aluksi vähän jännitti se esitys, mutta sitten luotin itteeni, ettei tartte pelätä. (O4)

No joku sellanen [oli haastava], mihin mä en oo voinut luottaa, niin kun se eilinen. Piti pitää vaikka näin [ranneote]... Siinä mä en pystynyt ihan luottamaan, että [henkilökunnan jäsen] pystyy pitämään... (O2)

Moni itsetuntemuksen ja itsesääätelynkin teemoista kiteytyy epäonnistumisen mahdollisuuksiin, sanoittamiseen ja asenteeseen, mikä sirkustunneilla epäonnistumista kohtaan oli. Havainnointiaineistosta on huomattavissa, että etenkin sirkusohjaajat antoivat paljon mallia siitä, että epäonnistuminen kuuluu sirkustunneille eikä haittaa, vaikka niin kävisikin. Opiskelijoista viisi kuudesta sirkusjakson jälkeen haastatelluista oli sitä mieltä, että sirkustunneilla pääsi harjoittelemaan epäonnistumista. Jokaisella oli myös muistoja epäonnistumisesta sirkuksessa. Epäonnistuminen oli suuri teema henkilökunnankin haastatteluissa, joissa kaikki olivat sitä mieltä, että epäonnistumista ja sen sietämistä pääsee ehdottomasti harjoittelemaan sosiaalisen sirkuksen tunneilla.

Eivät ainakaan näitten sirkusjuttujen osalta hermoile sitä mokaamista niin paljoa. (H3)

Mä uskon, että näille henkilöille [TELMA-koulutuksen opiskelijoille] epävarmuuteen ja epäonnistumiseen ja tämän tyllysiin [on hyötyä sosiaalisesta sirkuksesta]. --- Että semmonen epäonnistuminen, että hyväksyy niin kuin sitä. Että sellasta omaa rohkeutta ja saa epäonnistua. (H4)

Se voi kasvattaa sitä rohkeutta, että menee kokeileen, ja totee että ”ei mennyt täydellisesti, mutta silti tein”. Oon kuullut jälkepäin sellaista palautetta että ”kiva kun pääsin yrittämään” (H1)

Kuten edellä olevasta henkilökunnan jäsenen sitaatista (H1) voi huomata, myös vaikeiden asioiden yrittäminen on ollut mahdollista sirkustunneilla. Kaikki henkilökunnasta sekä opiskelijoista olivat sitä mieltä, että sosiaalisessa sirkuksessa voi oppia yrittämään vaikean asian tekemistä.

Yhden henkilökunnan jäsenen mukaan oman epäonnistumisen lisäksi muidenkin epäonnistumista opittiin sietämään, tai ainakin hän oli sirkustuntien ansiosta huomannut tämän taidon kasvaneen erään opiskelijan osalta. Lisäksi itsesäätelyn oppiminen tuli esille henkilökunnan kuvatessa opiskelijoita, joilla on ollut haasteita keskittyä hermostumisen jälkeen seuraaviin asioihin tai tapana reagoida tilanteissa aggressiivisesti. Kärsivällisyys- ja sietokyvyn taidot sisältävät myös huolellisuuden, tylsän tehtävän tekemisen sekä tehtävän viemisen loppuun asti. Henkilökunta koki näistä kaikkien olevan sosiaalisessa sirkuksessa opittavia taitoja. Opiskelijoiden mielestä etenkin tehtävien viemistä loppuun asti on mahdollista oppia sirkustunneilla. Huolellisuuden sekä tylsän tehtävän tekemisen oppiminen jakoi mielipiteitä puolesta ja vastaan.

7.1.3 Fyysiset taidot

Niin havainnointiaineisto kuin haastattelutkin kertovat, että sosiaalinen sirkus on monella tapaa liikunnallista ja fyysisiä taitoja vaativaa. Havainnoinnin mukaan tunneille osallistuvista opiskelijoista monilla on kiinnostus liikkumiseen ja halu tehdä liikunnallisia asioita, sillä monet opiskelijoista käyttivät pienet sirkustuntien aikana olleet tauot erilaiseen pelaamiseen. Monella oli myös liikuntaharrastuksia vapaa-ajalla. Kehonhallinta näytti kuitenkin olevan monille hyvin haastavaa.

Henkilökunnan haastatteluista monessa mainittiin motorikkataidoista niin hieno- kuin karkeamotoriikkakin. Opiskelijoiden haastatteluissa tuli samat taidot esille, kun he puhuivat esimerkiksi jongleeraamisesta, lautasten tasapainottelusta tai muusta sirkusvälineillä harjoittelusta.

Lisäksi välineharjoittelu vaatii koordinaatiokykyä, ja siitä taidosta mainitsikin useampi henkilökunnan jäsen. Silmä-käsi-koordinaatio sekä hahmottaminen ovat taitoja, joissa henkilökunnan mielestä monella on kehittymisenvaraa.

Tässähän on selkeästi niin paljon, varmaan kymmeniä asioita, mitä tän kautta voi harjotella, etenkin just tää mun porukka, etenkin jos aatellaan just silmä-käsi-koordinaatiota ja hahmottamista. (H5)

Silmä-käsi-koordinaatiohan parantuu varmasti siinä, tai ainakin auttaa siinä kehityksessä, kun palloja heitellään ja muuta, kun joutuu keskittymään siihen. (H1)

Myös kehon keskilinjan ylitys sekä kehonhallinta tulivat esille henkilökunnan haastatteluissa sekä havainnointiaineistossa.

7.1.4 Toiminnanohjaustaidot

Toiminnanohjaustaidoista aineistosta nousi esiin valitseminen, aloittaminen, jatkaminen, lopettaminen sekä siirtymätilanteissa toimiminen, ongelmanratkaisu tai ideoiminen ja oma-aloitteisuus.

Oma-aloitteisuuden kehittymisen mahdollisuudesta kysyin haastatteluissa sekä opiskelijoilta että henkilökunnalta. Molemmat ryhmät olivat sitä mieltä, että oma-aloitteisuus pääsee ehdottomasti kehittymään sirkustunneilla.

Ongelmanratkaisu- ja ideointitaidot tulivat esille yhden opiskelijan ja yhden henkilökunnan jäsenen haastattelussa. Opiskelija oli tyytyväinen siihen, että pääsi tekemään sirkuksessa ”kroppaliikunnan” lisäksi myös ”aivoliikuntaa”. Henkilökunnan jäsen puolestaan nosti esiin, että monissa tehtävissä opiskelijoiden tuli keksiä liike tai muuten käyttää luovuuttaan, jotta tehtävässä päästiin eteenpäin.

Havainnointiaineiston mukaan valitsemisen taito ilmeni sirkuksessa esimerkiksi silloin, kun jokainen sai itse valita jonkin sirkusvälineen harjoittelua varten. Taidon toi esiin etenkin muutamalle sirkuskerralle jakson puolivälissä osallistunut kuntoutuksen opiskelija sekä toinen sirkusohjaajista.

Siirtymätilanteisiin sekä aloittamisen, jatkamisen ja lopettamisen taitojen kehittymisen mahdollisuuksista puhui erityisesti yksi henkilökunnan jäsenistä. Hän totesi, että sirkuksessa on monia sellaisia hetkiä ja tehtäviä, joissa näiden taitojen kehittyminen on mahdollista.

7.1.5 Muut taidot

Muita sirkuksessa opittavia työelämässä tarvittavia taitoja ovat esiintymistaito sekä itsenäisen työskentelyn taito. Havainnointiaineistosta nousi esiin myös uusien asioiden tekeminen ja uusien ajatusten saaminen ja hyväksyminen sekä sääntöjen ja ohjeiden noudattaminen.

Niin opiskelijat kuin henkilökunnan jäsenetkin olivat lähes täysin sitä mieltä, että itsenäisen tekemisen taidot pääsivät kehittymään sirkustunneilla. Itsenäisiä tehtäviä tehtiin muun muassa välineillä. Muutaman kerran kaikki pääsivät myös suunnittelemaan oman esityksen ja esiintymään yksin. Esiintyminen olikin sellainen taito, mitä molempien haastatteluryhmien mielestä pääsi ehdottomasti oppimaan sirkuksessa. Esiintymisen opettelu onnistui niilläkin, jotka kokivat sen haastavaksi, sillä se oli kaikille positiivinen kokemus.

Esiintymiseen tuli monille helppoutta, kun se tarjosi sellasen kanavan, että miten se toimi, ja muutkin teki eikä syytökset lennely. (H3)

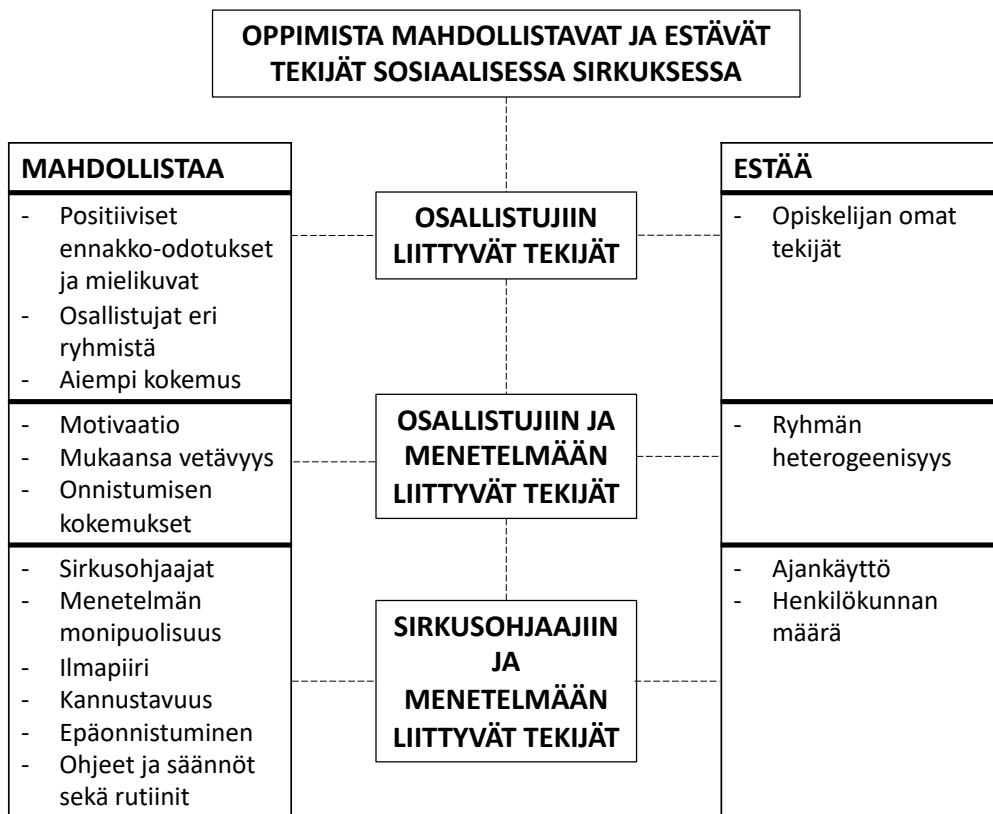
Havainnoinnin mukaan sääntöjen ja ohjeiden noudattaminen tapahtui luonnostaan sirkustuntien aikana. Toisella tunnilla sirkusohjaajat pyysivät, että jokainen kokeilisi kaikkia tehtäviä, mitä tunneilla tehdään ennen kuin jättäytyisivät pois tehtävästä. Tästä säännöstä he muistuttivat muillakin sirkustunneilla. Kaikkiin tehtäviin annettiin myös ohjeet ja pelien ja leikkien säännöt kerrottiin selkeästi. Osalle opiskelijoista sääntöjen ja ohjeiden seuraaminen oli helppoa. Osa taas ei hyväksynyt niitä ja jättäytyi tämän takia pois tehtävästä tai halusi tuoda omia lisäsääntöjään tehtävään.

Uusien asioiden kokeileminen tuli monelle luonnostaan tuntien aikana, sillä jokainen pääsi tekemään jotain, mitä ei ollut ennen tehnyt. Uusiin ajatuksiin opiskelijat pääsivät kiinni, kun he uskalsivat kyseenalaistaa tehtävien tekemistä, ja sirkusohjaajat perustelivat heille niitä tai kertoivat opiskelijan perspektiivistä poikkeavan näkökulman asiaan. Tämä tuli esille niin havainnointiaineistossa kuin kahden henkilökunnan jäsenen haastattelussakin.

7.2 Oppimista mahdollistavat ja estävät tekijät

Tutkielman toisessa tutkimuskysymyksessä kysytään, mikä mahdollistaa tai estää TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista sosiaalisessa sirkuksessa. Tutkimuskysymykseen vastaavat pääluokat ja yläluokat on kuvattu kuviossa 2. Aineistosta nousseet tekijät jakautuivat kolmeen pääluokkaan, jotka ovat: osallistujiin liittyvät tekijät, osallistujiin ja menetelmään liittyvät tekijät sekä sirkusohjaajiin ja menetelmään liittyvät tekijät. Se, mahdollistaako

tai estääkö tekijä oppimista, ja minkä taitojen oppimiseen tekijä vaikuttaa, perustuu erityisesti havainnointi-, mutta myös haastatteluaineistoihin.

Kuvio 2. Oppimista mahdollistavat ja estävät tekijät sosiaalisessa sirkuksessa, pää- ja yläluokat

7.2.1 Osallistujiin liittyvät tekijät

Osallistujiin liittyvistä tekijöistä oppimista mahdollistavat opiskelijoiden positiiviset ennako-odotukset ja mielikuvat sirkusta kohtaan, opiskelijoiden aiempi kokemus sosiaalisesta sirkuksista sekä useasta eri ryhmästä tulevat osallistujat. Oppimista estäviin tekijöihin kuuluu opiskelijoiden omista tekijöistä johtuvat oppimisen esteet.

Ennako-odotukset ja mielikuvat

Kaikesta aineistosta on löydettävissä osallistuvien opiskelijoiden positiivinen suhtautuminen sosiaalista sirkusta kohtaan. Opiskelijat kertoivat, että heidän ennako-odotuksiinsa kuului pelkästään positiivisia ja kiinnostuneita ajatuksia ennen sirkusjakson alkua. Kaikki eivät välttämättä tienneet, mitä sirkustunneilla tulisi tapahtumaan, mutta kenenkään odotuksiin ei kuulunut negatiivisia ajatuksia. Erityisesti temppujen tekemistä odotettiin.

Myös henkilökunnasta moni mainitsi, että sirkus on herättänyt opiskelijoissa pääasiassa positiivisia mielikuvia ja odotuksia. Jotkut opiskelijoista olivat heidänkin mukaansa odottaneet jokseenkin epärealistista sisältöä sirkustunneille, mutta se ei vaikuttanut odotuksiin negatiivisesti. Havainnointiaineistossa on kuvaus ensimmäisestä sirkuskerrasta, jolloin sirkusohjaajat kyselivät osallistujien mielikuvia ja arvauksia siitä, mitä tunteilla tullaan tekemään. Myös tämän aineiston osa tuki sitä, että sirkustunneille tultiin positiivisin ja odottavin mielin.

Sirkus ihan on silleen yleisesti ihan positiivinen ajatus. Tietenkin, olihan opiskelijoilla kovat odotukset meistä tulee siellä trapetsitaiteilijoita ja kaikkee. Vähän liian paljon ehkä itse luulivat tekevänsä, mutta... Kun he on käyneet vaan kattomassa sirkusta, niin eivät he tienneet, mitä he tulee tekee. He luulivat, että he itse ovat ammattilaisia. (H1)

Sirkus on positiivinen asia ja sitä on helppo lähestyä niin henkilökunnan, että ei oo kauheen negatiivisia ajatuksia ollut, ja opiskelijoiden myös. Siihen liittyy sellasia positiivisia asioita, hienoja temppuja, taikuutta ja huumoria, jotka on kaikki positiivisia juttuja, ja sellasia, joista jokainen on ollut ainakin jostakin kiinnostuneita. (H3)

Positiiviset ennako-odotukset ja mielikuvat sirkuksesta auttoivat opiskelijoita pääsemään toimintaan mukaan innostuneesti. Henkilökunnan jäsenten mukaan tällä tekijällä on ollut vaikutusta erityisesti myöhemmin luvussa 7.2.2 esiin tulevaan motivaatioon sekä sirkuksen mukaansa vetävyyteen. Näen tämän tekijän mahdollistaneen kaikkea oppimista.

Aiempi kokemus

Muutama sirkustunneille osallistuneista opiskelijoista oli ollut mukana oppilaitoksen kesätoiminnassa järjestetyssä sosiaalisen sirkuksen ryhmässä saman vuoden kesäkuussa. Etenkin havainnointiaineistosta nousi esille, että nämä opiskelijat näyttivät usein tuntevan esimerkiksi eri sirkusvälineiden käytön tekniikkaa. He lähtivätkin rohkeasti käyttämään erilaisia välineitä ja kehittyivät niiden kanssa nopeasti. Aiemman kokemuksen voi nähdä vaikuttaneen myös näiden opiskelijoiden omatoimisuuteen ja muiden toiminnanohjaustoimintojen sujuvuuteen sekä rohkeuteen tehdä temppuja, kertoa mielipiteitä ja esiintyä. Ylipääntään kaikki sirkuksessa opittavat taidot pääsivät karttumaan kokemuksen myötä.

Lisäksi aiempi kokemus nousi esiin tämän sirkusryhmän aikana; mitä pidempään sirkusjakso oli kestänyt, ja mitä enemmän kokemusta opiskelijoille sirkuksesta kertyi, sitä avoimemmin ja omatoimisemmin moni lähti mukaan erilaisiin tehtäviin. Havainnointiaineistossa aiempi kokemus näyttäytyi muun muassa näin:

Opiskelija, jonka alkutunti oli mennyt siihen ”en pysty, en osaa” -settiin, ilmoitti, että hän kiipeää akrobatia-tehtävässä ylimmäksi. Jännitti paljon, mutta hienosti meni. Myöhemmin sirkusohjaaja sanoi, että edellisellä kerralla toinen sirkusohjaaja oli

ohjannut opiskelijaa nousemaan ylös. Lisäksi mielikuvat kesältä ehkä auttoivat uskomaan itseensä. (OH)

Osallistujat useasta ryhmästä

Se, että sirkusryhmässä oli opiskelijoita sekä henkilökuntaa oppilaitoksen yksikön eri ryhmistä, loi ryhmään tutustumisen tarpeen sekä mahdollisuuden harjoitella toimimista ennestään lähes tuntemattomien opiskelijoiden ja henkilökunnan jäsenten kanssa. Tämä tuli esiin kaikissa aineiston osissa ja sen voi nähdä tukevan erityisesti ryhmässä toimimisen taitoja.

Opiskelijoiden omat tekijät

Osallistujiin liittyvä oppimista estävä tekijä oli niin ikään kaikissa aineiston osissa esiin tuleva opiskelijan omat tekijät. Tällaisia olivat esimerkiksi opiskelijan ennakkoluulot joitakin tehtäviä kohtaan, huonot päivät, hermostuminen erilaisissa tilanteissa sekä itsetunnon ja -luottamuksen haasteet. Nämä ilmenivät erityisesti luovuttamisena, vastaan laittamisena tai tehtävästä poistumisena. Usean henkilökunnan jäsenen haastattelussa tuli myös esille, että avun pyytäminen ja antaminen sekä muuten vain juttelu toisten kanssa oli usein riippuvaista siitä, miten opiskelija normaalistikin toimii. Tätä tuki opiskelijoiden haastattelut. Kysyttäessä työelämässä tarvittavista taidoista kuvakorttitehtävän avulla, opiskelija ei kokenut tärkeäksi taidoksi sellaista, mikä ei ole hänen vahvuutensa. Tämä on varmasti ohjannut myös tekemistä ja näin ollen oppimista sirkustunneilla.

Osalle se... Se mokaamisen harjoittelu on vaikeampaa kuin muille, tai sen sietäminen että tulee vähän virheitä. Ryhmässä toimimisen harjoittelu on toisille vaikeampaa, mikä näkyi siinä, että teki vähän enemmän omia juttuja kuin muut ja lähti menemään, mikä ei sitten oo yleinen ratkaisu niihin juttuihin. (H3)

Toisaalta eri tilanteissa ilmennyt vetäytyminen tai tekemisestä kieltäytyminen saattoi toisinaan kääntyä oppimiskokemukseksi. Lisäksi henkilökunnan haastatteluissa sekä havainnointiaineiston sirkusohjaajien kommentteissa tuli esiin, etteivät monet opiskelijoiden arkipäivän haasteista edes näkyneet lähes ollenkaan sirkustunneilla. Tämä on toki myös asia, johon tukee kiinnittää huomiota toimintaa suunniteltaessa ja järjestettäessä, ja niin tässä sirkusryhmässä tehtiin (ks. erityisesti luku 7.2.3 sirkusohjaajiin ja menetelmän liittyvistä tekijöistä).

7.2.2 Osallistujiin ja menetelmään liittyvät tekijät

Osallistujiin ja menetelmään liittyvät oppimista mahdollistavat tekijät ovat osallistujien motivaatio, sirkuksen mukaansa vetävyys sekä onnistumisen kokemukset. Tähän yläluokkaan kuuluva oppimista estävä tekijä on ryhmän heterogeenisyys.

Motivaatio

Tutkimukseen osallistuneiden opiskelijoiden motivaatio sirkustunneilla ja niitä kohtaan oli koko sirkusjakson ajan silmiinpistävästi korkealla. Opiskelijoiden mielestä mikään ei ollut tylsää sirkustunneilla. Luvussa 7.2.1 mainittujen epärealististen odotustenkaan osoittautuessa vääräksi kenenkään motivaatio ei laskenut. Kolme opiskelijaa kertoi, että sirkuksessa kaikki tekeminen oli kivaa. Kun kysyin yleisesti, mikä opiskelijoista on opinnoissa mukavinta, kolme opiskelijaa mainitsi sirkustunnit muiden mukavien asioiden ohessa. Havainnointiaineistossa opiskelijoiden motivaatio nousi esiin niin sirkustuntien aikana kuin henkilökunnan välipalautteestakin. Myös koko ryhmän yhteisessä loppupalautteessa sekä sirkusohjaajien kommentteissa asia on huomioitu.

Mukaansa vetävyys

Sosiaalisen sirkuksen mukaansa vetävyyteen liittyvät kaikki edellä mainitut tekijät. Sosiaalisen sirkuksen menetelmä veti tämän sirkusryhmän osallistujat mukaansa, minkä myötä motivaatio kasvoi ja pysyi yllä koko sirkusjakson ajan. Tämä tasoitti myös edellisessä luvussa mainittuja opiskelijoiden omia oppimista estäviä tekijöitä, muun muassa levottomuutta, impulsiivisuutta ja liikunnallisten tehtävien jännittämistä.

Sellanekin opiskelija, jolle epäonnistuminen etenkin vieraiden ihmisten edessä on nounou, on tullut mukaan tonne mielellään. Se on yllättävää. (OH, henkilökunnan puolivälipalautte)

Olin yllätynyt kuullessani, millaisia haasteita osalla opiskelijoista on sirkustuntien ulkopuolella, koska ne eivät ilmenneet juurikaan millään tavalla sirkustunneilla. (OH, sirkusohjaaja1)

Hänellä on paljon poissaoloja monina päivinä, mutta ei oo näistä ollut yhtään ja sekin kertoo jo jotain, että joka [sirkuspäivä] ollut koulussa, että muita päiviä voi olla poissa. Ehkä se on se mikä motivoi sitten. (H1)

Henkilökunnan jäsenten mukaan opiskelijat olivat innostuneita sirkuksesta jakson alusta loppuun asti. Tämä jopa yllätti monet henkilökunnasta. Mukaansa vetävyyttä he perustelivat muun muassa sirkustoiminnan tuoreella otteella liikunnan lisäämiseen sekä sen positiivisella ja keveällä otteella suhteessa tavoitteisiin ja oppimiseen.

Niin siinä saa niin kivoilla jutuilla, tavallaan vähän sellasilla tuoreilla jutuilla, ei vaan niillä perinteisillä hyppy, heitto, juoksu ja kaikenlaisia harjoitteitahan on, mutta tässä tän sirkuksen kautta saa sellasta tuoretta. Huomaamatta, että tässähän harjoiteltiin ihan jotain muuta kuin liikuntaa. (H5)

Ei oo mitenkään tavallista, ettei oo mitään ”onks pakko” -juttuja. Nyt sellasta ei oo ollut, vaan jokainen on ollut hyvin tyytyväinen. -- Sit jonkun verran ne jutut on olleet

mielessä joillakin opiskelijoilla näitten sirkuspäivien ulkopuolellakin. Siinä on ollut sellasta prosessia, mikä taas oppimisen kannalta on hyvä. Et se ei oo vaan sellasta koulussa annettavaa pakkopullaa. Se kuvaa sitä, että sen avulla voi oppia, jos silleen positiivisen rennosti pystyy asiaan suhtautumaan, ettei se paina ulkopuolellaan. (H3)

Niin korkea motivaatio kuin sirkuksen mukaansa vetävyys mahdollistavat opiskelijoiden kaikesta oppimista. Oppiminen on tuntunut myös tapahtuvan huomaamatta, motivoivia asioita tehdessä.

Onnistumisen kokemukset

Sirkus tarjosi opiskelijoille monenlaisia onnistumisen kokemuksia, mikä selviää erityisesti havainnointiaineistosta. Sirkusohjaaja kertoi nähneensä onnistumisen kokemuksia ja tästä seurannutta voimaantumista esimerkiksi silloin, kun opiskelija oppi käyttämään jotain sirkusvälinettä. Tempun onnistuminen sirkusvälineellä, pyramidin osana oleminen tai menestys hipassa vahvisti opiskelijan itsetuntemukseen ja itsesäätelyyn liittyviä taitoja sekä toiminnanohjaustaitoja.

Ryhmän heterogeisuus

Osallistujaan ja menetelmään liittyväksi oppimisen esteeksi tai ainakin haastajaksi voidaan lukea ryhmän heterogeisuus. Tämä tekijä on osaltaan yhteydessä myös opiskelijoiden omiin tekijöihin. Tähän ryhmään osallistui kaikilta taidoiltaan keskenään hyvin erilaisia opiskelijoita. Tämä aiheutti sen, että haastavuutta saattoi toisinaan olla joillekin osallistujille liikaa ja joillekin liian vähän. Tämä taas ei edistä oppimista ainakaan niin paljon kuin se voisi edistyä haastavuudeltaan sopivammilla tehtävillä. Toisaalta heterogeisuus rikastaa ryhmää ja auttaa osallistujia näkemään ja arvostamaan omia ja toisten erilaisia vahvuuksia ja heikkouksia.

Kun opiskelijoilla on hyvin erilaisia vahvuuksia ja haasteita, on haastavaa räätälöidä toiminnasta kaikille juuri heille sopivaa. Tällöin kompromissina on usein tehdä sellaista, johon kaikki pystyvät osallistumaan, vaikka toiset olisivat valmiita vastaanottamaan enemmänkin haasteita. Välillä voi opiskelijoille antaa enemmän yksilökohtaisia tehtäviä mutta ei niin usein kuin toivoisi. Tavoitteena kuitenkin on mahdollistaa kaikille kokemus ryhmään kuulumisesta ja onnistumisista. Heterogeisuus mahdollistaa kuitenkin esim. yhdessä sen toteuttamisen, että kaikilla on omat haasteensa ja vahvuutensa. (OH, sirkusohjaaja1)

7.2.3 Menetelmään ja sirkusohjaajiin liittyvät tekijät

Suurin osa sosiaalisen sirkuksen oppimista mahdollistavista ja estävistä tekijöistä liittyy samanaikaisesti sekä sosiaalisen sirkuksen menetelmään että sitä tunneilla toteuttaviin sirkusohjaajiin. TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista mahdollistavia tekijöitä ovat itse

sirkusohjaajat, menetelmän monipuolisuus, tunteilla vallitseva ilmapiiri, kannustavuus, epäonnistumisen sanoittaminen, tunteilla toistuneet rutiinit sekä säännöt ja ohjeet. Opiskelijoiden oppimista estäviä tekijöitä tässä alaluokassa ovat ajankäyttö sekä henkilökunnan määrä

Sirkusohjaajat

Sirkusohjaajat ja heidän taitonsa ja tyyliinsä ohjata ryhmää on huomioitu havainnointiaineistossa useasti. Huomiot ovat lähes poikkeuksetta positiivisia. Olen kiinnittänyt asiaan huomiota sirkustunneilla ja he ovat saaneet hyvää palautetta tunnin lopuksi silloin tällöin pidetyssä, koko ryhmän yhteisessä palauteringissä. Lisäksi aihe nousee vahvasti esiin henkilökunnan haastatteluista.

Ja sit kun oli vielä niin läsnäolevat ja hyvin opiskelijoita ja heidän tunnetilojaan aistivia ohjaajia. Huomaa, että he on ennenkin toimineet näiden lapsiryhmien, nuorten ryhmien, erityisryhmien kanssa, koska se suhtautuminen oli niin hyvin luonnollinen ja ihmisen kunnioittavasti ja inhimillisesti kohtaava. Se oli sellanen, mikä ei yllättänyt, mutta tuli positiivisena asiana. Sitä kautta tietty saa sitten porukan mukaankin helpommin, kun osaa käsitellä sitä jengiä oikealla tavalla. (H1)

Sirkusohjaajat osasivat ottaa TELMA-koulutuksen opiskelijat huomioon luonnollisesti sekä kohdata heidät inhimillisesti ja ymmärtäväisesti. He aistivat opiskelijoiden tunteita tilannetajuisesti ja ohjasivat toimintaa aidon positiivisesti. Lisäksi sirkusohjaajat tukivat opiskelijoilta tulleita ideoita ja ehdotuksia. He itsekin totesivat, että heidän toimintatapaansa kuuluu sallivuus kaikkea kohtaan. Oli hetkiä, kun opiskelijoiden ideoita ei voinut toteuttaa saman tien. Oli kuitenkin myös hetkiä, jolloin ohjaajat tarttuivat menossa olevaan tilanteeseen, vaikka siinä tapahtuvat asiat eivät olleet kuuluneet suunnitelmiin. Toiminnallaan sirkusohjaajat mahdollistivat oppimista kaikin puolin. Sen ansiosta tunteilla pystyi myös olemaan oma itsensä, mikä edisti oppimista entisestään. Sirkusohjaajiin liittyvät teemat toistuvat kaikkien muidenkin tämän yläluokan tekijöiden kohdalla.

Menetelmän monipuolisuus

Sosiaalisen sirkuksen menetelmä mahdollistaa kaikenlaisten sirkustaitojen harjoittamisen ja sosiaalisten taitojen vahvistamisen erilaisilla tehtävillä. Menetelmä on jo itsessään todella monipuolinen, ja sirkusohjaajat ammattitaidollaan valitsevat siitä kuhunkin ryhmään sopivimmat taidot ja välineet harjoiteltaviksi. Havainnointiaineiston mukaan menetelmä mahdollistaa niin ryhmä-, pari- kuin yksilöharjoittelunkin ja tunteille voi sisällyttää monenlaisia pelejä ja leikkejä. Kaiken pystyy valitsemaan ryhmän ominaisuuksien mukaan, jotta haastavuus on, ainakin välillä (ks. ryhmän heterogeenisyys), itse kullekin osallistujalle sopiva. Esiintyminen on osa sirkusta ja se oli tärkeä osa myös seuraamani ryhmän sosiaalisen sirkuksen tunteja.

Opiskelijoiden haastatteluissa nousi esille se, että vaikka kaikki olivat pitäneet hieman erilaisista tehtävistä ja erilaisissa kokoonpanoissa tehtävistä asioista, kaikille oli löytynyt mieleisiä tehtäviä ja tekemistä tunneilta. Opiskelijat osasivat luetella monia tehtäviä, jotka sirkustunneilla olivat auttaneet ryhmätyötaitojen, kuuntelemisen, oma-aloitteisuuden ja esiintymisen harjoittelussa. Myös henkilökunnan haastattelut olivat samassa linjassa havainnointiaineiston kanssa. Useassa haastattelussa menetelmän monipuolisuus esiintyi jopa hieman yllättävänä tekijänä. Menetelmän mahdollisuudet olivat monille ilmenneet jo sirkustunneilla. Lisäksi esitellessäni kuvakorttitehtävän avulla joitakin mahdollisia työelämässä tarvittavia taitoja, moni totesi yllättyneesti, että niitä kaikkia voi oppia sosiaalisessa sirkuksessa.

Vastauksissa tuli esille myös sosiaalisen sirkuksen yhteisöllinen toimintatapa, mitä kautta pääsi harjoittelemaan monia sosiaalisia ja vuorovaikutustaitoja. Yhteisöllisyyden voi nähdä vahvistavan menetelmän vaikuttavuutta ylipäättään. Lisäksi yksi henkilökunnan jäsenistä toi esille sosiaalisen sirkuksen tavoitteellisuuden, joka hänen mukaansa on TELMA-koulutuksen opiskelijoille hyvin sopivanlainen, sillä se ei painosta oppimaan väkisin. Sosiaalisen sirkuksen monipuolisuus siis mahdollistaa itsestään selvästi kaikkien työelämässä tarvittavien taitojen kehittymistä.

Ilmapiiri

Kaikki näyttivät pääasiassa viihtyvän sosiaalisen sirkuksen tunneilla. Havainnointiaineistossa tuntien ilmapiiriä kuvailtiin rennoksi, leikkimieliseksi, rauhalliseksi, turvalliseksi, avoimeksi, positiiviseksi ja kannustavaksi. Ilmapiiriä loivat ensisijaisesti sirkusohjaajat omalla toiminnallaan. Myös henkilökunnan jäsenet toivat haastatteluissaan esiin, miten mukava ”meininki” ja hyvä ”fiilis” sekä iloisuus ja rentous tunneilla vallitsi.

Ehkä se on ollut sellainen rento tilanne, samaan tapaan vähän kuin joku ruokailu, joka ei tunnu niin kuin oppitunnilta ainakaan opiskelijoista. Niin siellä on voinut rentoutua, ja siellä on voinut helpommin livahtaa siihen sosiaaliseen ympäristöön. (H3)

Musta oli ne tilanteet... ja se oli tosi rauhallista. Ja hyvin rauhallisin mielin aina lähti sieltä pois. Musta tuntuu, että myös näillä mejän opiskelijoilla, jotka on välillä vähän vilkkaampiakin, niin kaikki oli tosi rauhallisia ja kuunteli ja oli mukana. (H4)

Sosiaalisen kanssakäymisen ja rauhoittumisen lisäksi toimiva ilmapiiri mahdollisti henkilökunnan mukaan opiskelijoiden hyväntuulisuuden myös sirkustuntien ulkopuolella. Lisäksi ilmapiirin ansiosta sirkustunneilla uskalsi kysyä ja kertoa mielipiteensä. Opiskelijat vahvistivat tätä haastatteluissa omalta osaltaan. Yksi opiskelijoista kertoi olevansa tunneilla aina iloinen, toinen pirteä. Yksi opiskelija totesi hyvän ilmapiirin johtuvan hyvästä

yhteishengestä. Useampi opiskelija oli pistänyt merkille, että muutkin osallistujista viihtyivät tunneilla ja olivat hyväntuulisia. Tämän kaltainen ilmapiiri on ehdottomasti oppimisen mahdollistaja kaikilla osa-alueilla.

Kannustavuus

Ilmapiiriin liittyvä seikka on myös kannustavuus, joka osaltaan mahdollisti ainakin vaikeiden asioiden kokeilemisen, tehtävien tekemisen loppuun asti, rohkeuden kehittymisen, itsetuntemuksen ja -luottamuksen kasvamisen. Aineistossa tästä puhuivat etenkin henkilökunnan jäsenet. Henkilökunnan haastatteluista sekä havainnointiaineistosta nousi esille, että moni opiskelijoista tarvitsi paljon kannustusta. Kannustuksella saatiin välillä luovuttamiseen valmiina olevia opiskelijoita tekemään asioita, joihin heillä oli kaikki tarvittavat edellytykset, mutta epäluottamus omiin taitoihin esti kokeilemasta tehtävää itsenäisesti. Valmiiksi kannustava ilmapiiri ja siihen orientoituneet sirkusohjaajat mahdollistivat monien opiskelijoiden onnistumisen kokemukset. Lisäksi henkilökunnan jäsenet kannustivat ja tukivat opiskelijoita tehtävissä. Monissa hetkissä opiskelijatkin kannustivat toisiaan. Toinen sirkusohjaajista totesi, että rauhallisesta ja kannustavasta ilmapiiristä kiinni pitäminen auttoi hitaammin lämpeneviä opiskelijoita avautumaan vähitellen.

Epäonnistuminen

Jo ensimmäistä tutkimuskysymystä käsitellessä todettiin, että epäonnistumisen oppiminen oli suuressa roolissa etenkin sekä havainnointi- että henkilökunnan haastatteluaineistossa. Useassa kohdassa se liitettiin myös aiemmin mainittuihin ilmapiiriin ja kannustavuuteen. Lisäksi menetelmä itsessään tarjoaa epäonnistumisen sietämisen harjoittelua, sillä sirkustaitojen harjoittelu on helpommasta tehtävästä vaikeampaan etenemistä ja se vaatii toistoja toisensa perään. Epäonnistumisia harjoittelussa tulee väistämättä. Kaikki edellä mainittu tulee esiin yhden henkilökunnan jäsenen pohdinnassa:

-- Siitäkin saisi sellaista aitoa ajatusta, että tällä kertaa se epäonnistuminen ei tarkoita sitä, että kaikki nauraa mulle ja mä oon tässäkin tyhmä. Vaan, että se on ihan luonnollinen osa, ja kaikki muutkin mokailee. Ja jos saisi sen ajatuksen, että ei se haittaa, että mä tänään mokasin, vaan parhaassa tapauksessa näkisi itekin sen, että mä oon kuitenkin edennyt tässä näin. (H3)

Sitaatissa näkyy myös ajatus siitä, että epäonnistumisen sietämisen harjoittelemisella voidaan saavuttaa muun muassa itsetunnon ja -luottamuksen kasvua sekä monia näiden sekä itsesääätelyn alle tässä tutkielmassa sijoitetuista taidoista.

Epäonnistumisen hyväksymisen oppimista tuettiin ryhmässä vahvasti sirkusohjaajien toimesta. Ohjaajat sanoittivat omaa epäonnistumistaan ja siitä johtuvia tunteita ja oppimiskokemuksia ensimmäisestä sirkustunnista lähtien. Opiskelijoilla oli myös monia erilaisia

epäonnistumisen hetkiä sirkustuntien aikana, joihin tarjottiin apua esimerkiksi kannustamalla, jos opiskelija sitä tarvitsi. Tarve vaihteli hieman yllättäenkin tilanteen mukaan. Toisen epäonnistumisen näkeminen saattoi myös auttaa hyväksymään omaa epäonnistumista. Opiskelijatkin huomasivat epäonnistumisen harjoittelun mahdollisuudet sirkustunneilla. Haastatteluissa he eivät kuitenkaan pääasiassa osanneet kertoa tilanteista tarkemmin. Kolme haastateltavista kuitenkin kertoi työharjoittelussa tapahtuneesta epäonnistumisesta, joka oli tuntunut hieman pelottavalta, mutta ei lopulta ollut haitannut, kun tilanne oli yhdessä korjattu.

Rutiinit sekä säännöt ja ohjeet

Tunneilla toistuneet rutiinit sekä sääntöjen ja ohjeiden oppimisen mahdollistaminen nousee etenkin havainnointiaineistosta. Sirkustunnit alkoivat aina alkupiirillä, jossa juteltiin läpi ainakin edellisen kerran tekemiset ja alkaneen tunnin suunnitelmat. Piiriin kokoonnuttiin usein muutenkin, kun vaihdettiin toimintaa tai kuunneltiin muita ohjeita. Tämä tuki ainakin kuuntelemisen oppimista, josta samaa mieltä olivat myös kaikki kuusi toiseen haastatteluun osallistunutta opiskelijaa. Lisäksi opiskelijoiden kommentteista nousi esiin ylipäätään ohjeet ja säännöt, joita joutui välillä kuuntelemaan. Sääntöjä sirkustunnilla ei ollut montaa ja ohjeita annettiin pääasiassa yhteen tehtävään kerrallaan. Näissä oli helppo pysyä ja ne mahdollistivat tärkeitä yhdessä toimimisen taitoja. Yksi henkilökunnan jäsenistä totesi piiriin kokoon-tumisen tukevan myös muuten vain juttelun oppimista, sillä piireissä saatettiin välillä suunnitellusti, välillä suunnittelematta jutella erilaisista yhteisistä kysymyksistä, kuten minkä supervoiman kukakin haluaisi, tai mitä kieliä ryhmässä osataan.

Yksi tärkeä, aina sirkustuntien loppupuolella toistunut rutiini oli ”vapaa-aika”, jolloin jokainen sai kokeilla ja harjoitella haluamiensa sirkusvälineiden käyttöä. Tätä seurasi usein mahdollisuus esiintymiselle, josta tuli lopulta rutiinia. Lopuksi kokoonnuttiin usein vielä piiriin kertomaan jokin palaute tunnista. Rutiinien myötä kehittyvät siis myös monet toiminnanohjaus-taidot, oman mielipiteen kertominen sekä esiintymistaidot.

Ajankäyttö ja henkilökunnan määrä

Sirkusohjaajiin ja menetelmään liittyviä oppimista estäviä tekijöitä nousi havainnointiaineis-tosta kaksi. Vaikka tunneilla ei ollut kiireen tuntua, sirkusjakso oli lyhyt ja toisinaan tunneilla tehtiin asioita nopeasti. Muutaman kerran koin hetken, jolloin olisin toivonut tehtäville enem-män aikaa. Nämä hetket liittyivät joka kerta tilanteisiin, jolloin opiskelijoiden olisi ollut mah-dollista keksiä liikkeitä ja opettaa niitä muille ja näin ollen saada kokemus muun muassa itsenäisestä tekemisestä. Osa tähän pystyikin, mutta nopean aikataulun takia moni opiske-lijä ”jäättyi” eikä pystynyt keksimään mitään itsenäisesti. Henkilökunnan jäsen tai muu

länäolija otti tilanteen haltuun ja hoiti sen opiskelijan kanssa, mutta opiskelijan tekemiselle ei varsinaisesti ehtinyt jäämään tilaa.

Toinen estävistä tekijöistä on ollut henkilökunnan määrä tunneilla. Pääasiassa henkilökuntaa ja muita kuin opiskelijoita oli paikalla riittävä määrä monenlaisiin tehtäviin ja harjoituksiin. Niinä parina hetkenä kun näin ei ollut, tilanteen huomasi selkeästi. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat TELMA-koulutuksen opiskelijat ovat jo monella tapaa itsenäisiä ja omatoimisia, mutta vaativien sirkustaitojen ja siinä sivussa monien muiden osaamisalueiden opettelussa on hyvä olla tarvittavaa tukea paikalla.

7.3 Yhteenveto

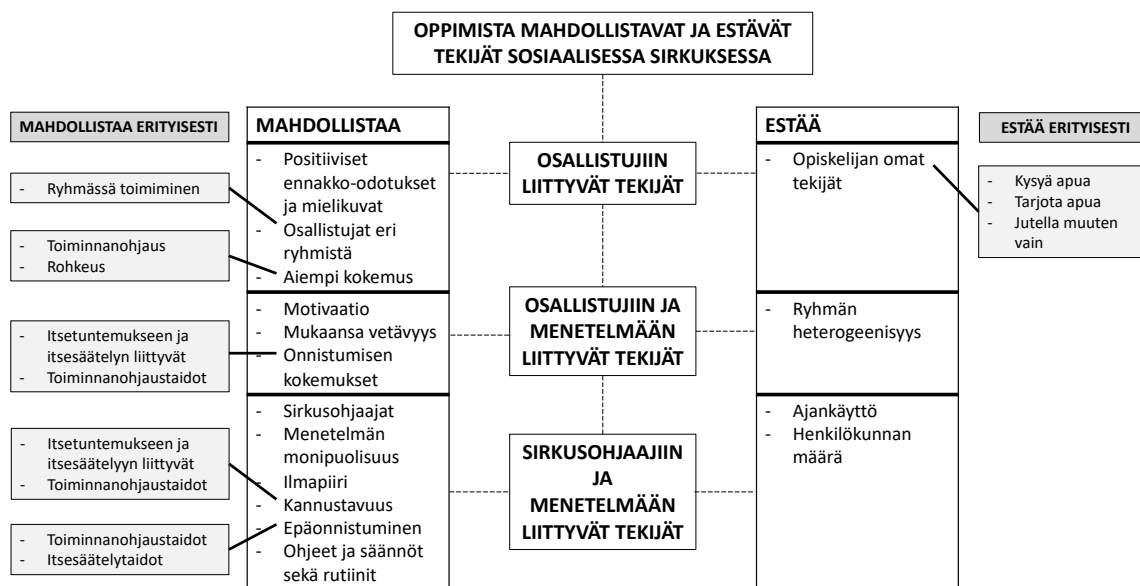
Tämän tutkielman tarkoituksena oli selvittää miten sosiaalisen sirkuksen menetelmä vastaa TELMA-koulutuksessa opiskelevien työelämässä tarvittavien taitojen kehittymiseen. Aihetta lähestyttiin kahdella tutkimuskysymyksellä. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli, min-kälaisia työelämässä tarvittavia taitoja TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia sosiaalisessa sirkuksessa. Toinen tutkimuskysymys oli, mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista sosiaalisessa sirkuksessa. Molempiin tutkimuskysymyksiin saatiin vastaus.

Vahvimmin tuloksissa nousi esille, että työelämässä tarvittavista taidoista puhuttaessa on ehkä oletettavinta TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppivan sosiaalisessa sirkuksessa fyysisiä taitoja, kuten motoriikkaa ja koordinaatiota, sekä sosiaalisia taitoja, kuten ryhmässä toimimista. Tämän tutkielman tarkastelun kohteena olevassa sosiaalisen sirkuksen ryhmässä opiskelijat pääsivät oppimaan paljon näitäkin taitoja, mutta vahvaksi taitoalueeksi edellä mainittujen rinnalle nousi itsetuntemuksen ja itsesäätelyn taidot. Itsetuntemuksen alle lukeutuvat itsetunto ja itsevarmuus, rohkeus sekä omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen. Itsesäätelyyn taas sisältyvät hermostumisesta ylipääseminen sekä itsehillintä, sietokyky ja kärsivällisyys.

Sosiaalisessa sirkuksessa TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista mahdollisti hyvin moninaiset ja osittain päällekkäiset tekijät. Erityisesti oppimista mahdollisti opiskelijoiden motivaatio sekä sosiaalisen sirkuksen mukaansa vetävyys ja näihin vahvasti yhteydessä olevat kaikki menetelmä ja sirkusohjaajat -pääluokan alle kuuluvat tekijät, eli sirkusohjaajat, menetelmän monipuolisuus, ilmapiiri, kannustavuus, epäonnistuminen ja rutiinit sekä säännöt ja ohjeet. Oppimista estäviä tekijöitä oli paljon vähemmän, ja niiden voi nähdä olevan hyvin tapauskohtaisia. Tämän tutkielman tarkastelun kohteena olevassa sosiaalisen

sirkuksen ryhmässä oppimista estävistä tekijöistä nousivat esiin erityisesti opiskelijoiden omat oppimista estävät tekijät sekä ryhmän heterogeenisuus. On huomattava, että kaikki oppimista estävät tekijät voivat olla myös oppimista mahdollistavia tekijöitä jo sellaisenaan, tai kun tekemisen painopiste siirtyy niihin. Lisäksi monet oppimista mahdollistavista tekijöistä lievensivät estävien tekijöiden vaikutusta tämän tutkielman tarkastelussa olleessa sirkusryhmässä.

Vaikka tuloksia onkin käsitelty tässä luvussa tutkimuskysymyksittäin ja erillään toisistaan, on huomattava, että ne limittyvät tiiviisti toisiinsa. Taitoja ei synny ilman oppimista mahdollistavia tekijöitä. Luvussa 7.1 olen avannut eri taitojen kohdalla, miten ne ovat näyttäytyneet aineistossa. Monet kuvauksista kertovat siitä, miten taitoja opitaan sirkustunneilla. Tutkimuskysymyksiä on siis mahdotonta ja tarpeetontakin erottaa toisistaan irrallisiksi osiksi. Tämän takia analyysia tehdessäkin olen toisen tutkimuskysymyksen osalta ottanut huomioon, jos aineistosta on noussut esiin, mikä taito erityisesti pääsee tai ei pääse kehittymään jonkin tekijän mahdollistamana tai estämänä. Pääasiassa kaikki oppimista mahdollistavista ja estävistä tekijöistä toimivat kaikkien tutkimuksessa löydettyjen taitojen oppimisen mahdollistajina tai estäjinä TELMA-koulutuksen opiskelijoilla. Alla (kuvio 3) on kuvattu ne taidot, minkä oppimista tai kehittymistä tietty tekijä erityisesti mahdollistaa tai estää.

Kuvio 3. Taidot, joiden oppimista tai kehittymistä tietty tekijä erityisesti mahdollista tai estää.

8 Pohdinta

Työelämässä tarvittavat taidot ovat hyvin moniulotteinen käsite. Niiden alle voidaan lukea suuri määrä erilaista osaamista, vahvuuksia ja ominaisuuksia, jotka painottuvat kullakin yksilöllä eri tavoin (esim. Virtanen & Tynjälä, 2013; Rinnekoti-Säätiö 2017b; Vesala ym., 2015). Sosiaalisen sirkuksen menetelmä on sovellettavissa monenlaisille yksilöille, ja jokainen voi oppia siellä itselleen tarpeellisia taitoja (mm. Vainio, 2019). Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen sisältyy jo itsessään oletus siitä, että sosiaalisen sirkuksen menetelmällä voi oppia työelämässä tarvittavia taitoja. Tämä oletus voidaan osittain perustella aiemmalla tutkimuksella, jossa myös työelämässä tarvittavaksi taidoiksi lukeutuvia tekijöitä on raportoitu sirkuksen vaikutuksena (mm. Kekäläinen & Kakko, 2013; Cadwell, 2018; Johnsson, 2018).

Tämän tutkielman tulosten mukaan TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia työelämässä tarvittavia taitoja sosiaalisessa sirkuksessa hyvin monipuolisesti. Monet taidoista ovat samoja kuin aiemmassa hyvinvointiin painottuvassa tutkimuksessa on tullut esille (mm. Kekäläinen & Kakko, 2013; Cadwell, 2018). Tulosten mukaiset taidot ovat pitkälti yhdenmukaisia myös TELMA-koulutuksen perusteista (OPH, 2017) löydettyjen tavoitteiden sekä erilaisten työllistymisen tukemisen kartoitusten (mm. Kuntoutussäätiö, 2018; Rinnekoti-Säätiö, 2017b) sisältämien taitojen kanssa. Työnantajien kaipaamista taidoistakin (mm. Vierula & Annala, 2013; Vesala ym., 2016) monia pääsee oppimaan sosiaalisessa sirkuksessa. Kun on selvitetty vammaisten henkilöiden työssä olemista ja pysymistä edistäviä tekijöitä, hyvä pystyvyyden tunne on ollut yksi oleellisista tekijöistä (Nevala ym., 2014). Uskallan väittää, että kaikilla sosiaalisessa sirkuksessa opittavilla taidoilla on merkitystä yksilön pystyvyyden tunteen kehittämisessä.

Työssä olemista edistää myös saatava ohjaus ja tuki (Nevala ym., 2014). Jotta yksilö pystyy hyötymään ohjauksesta ja tuesta, erilaiset sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot nousevat tärkeiksi tekijöiksi. Uskallus keskustella ryhmässä ja muuten vain, avun pyytäminen ja vastaanottaminen sekä ongelmanratkaisutaidot ja oma-aloitteisuus ja niiden käyttäminen ovat oleellisia työelämässä tarvittavia taitoja. Cannella-Malone ja Schaefer (2017) kutsuvat tämän kaltaista osaamista työelämän tukitaidoiksi, joiden oppimisen pitäisikin heidän mielestään tapahtua juuri opintojen aikana. Vahvat tukitaidot auttavat yksilöitä sopeutumaan työelämässä vastaan tuleviin moninaiisiin ja muuttuviin tilanteisiin. (Cannella-Malone & Schaefer, 2017.)

Tutkielman tulosten mukaan sosiaalisen sirkuksen menetelmä mahdollistaa oppimista muun muassa positiivisen ja kannustavan ilmapiirin, onnistumisten kokemusten ja lähes

huomaamattoman mukaansa vetävyyden avulla. Sirkuksessa yksilö oppii uusia asioita ja vahvistaa monia vanhoja osaamisen osia ilman, että edes huomaa harjoittelevansa näitä taitoja. Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi oppimista edistää sirkustuntien edetessä muodostuva ryhmä, sen henki ja siihen kuulumisen tunne. Tässä tutkimuksessa selvisi myös, etteivät monien opiskelijoiden normaalissa opiskeluarjessa esiin tulevat haasteet, kuten impulsiivisuus, motivoitumattomuus tai poissaolot, näkyneet sirkustunneilla lähes ollenkaan. Nämä ovat yhteneväisiä tuloksia aiemman tutkimuksen kanssa (Kekäläinen & Kakko, 2013; Maglio & McKinstry, 2008; Seymour & Wise, 2017).

Sirkusohjaajien rooli oppimista mahdollistavana tekijänä nousi tuloksissa melko suureen rooliin. Sosiaalista sirkusta ohjaavien henkilöiden oleellisiksi taidoiksi voidaankin nähdä soveltamisen taito, erityisryhmiin liittyvä osaaminen, kannustamisen ja tilannetajun herkkyyys, elämäkokemus, improvisointitaito sekä sopiva luova hulluus (Hyttinen ym., 2011). Havainnointi- ja henkilökunnan haastatteluaineiston mukaan edellä mainitut ominaisuudet sopivat myös tämän tutkielman tarkastelussa olleen sirkusryhmän ohjaajiin. Sirkusohjaajien merkitys on noussut esiin aikaisemmissakin selvityksissä (mm. Hyttinen ym., 2011; Kekäläinen & Kakko, 2013; Johnsson, 2018). Suomalaiset sosiaalisen sirkuksen ammattilaiset kuitenkin näkevät, että menetelmää voisivat käyttää muidenkin alojen ammattilaiset kuten opettajat, sosiaalityöntekijät ja erilaiset terapeutit. Etenkin moniammatillisten ohjaajaryhmien, joissa jokainen tuo osallistujien käyttöön oman osaamisalueensa, nähdään saavan aikaan hyvin vaikuttavaa sosiaalista sirkusta. Tällainen malli on kuitenkin vasta kehitteillä. (Vainio 2019.)

Esiintyminen on yksi tärkeistä sosiaalisen sirkuksen menetelmistä sekä opittavista asioista, sillä usein taitoja harjoitellaan toiveena päästä näyttämään opittua myös muille. Esiintymisen harjoittelu voi toteutua sosiaalisen sirkuksen tunneilla esimerkiksi ilmaisuharjoitusten tekemisellä tai pienten miniesitysten suunnittelulla ja toteutuksella. Lisäksi on yleistä, että sirkusjakson päätteeksi on isompi, koko sirkusryhmän yhteinen esitys, jota pääsee katsomaan myös ryhmän ulkopuolinen yleisö. (Hyttinen ym., 2011.) Tämän tutkielman tarkastelun kohteena olevassa sirkusryhmässä esiintyminen oli osa sirkustunteja muun muassa edellä mainitulla tavalla. Esiintyminen oli luonnollinen osa lähes jokaista sirkuskertaa. Kysyin esiintymistaidon kehittymisestä sekä opiskelijoiden että henkilökunnan haastatteluissa. Tässä tutkielmassa esiintyminen jäi silti yllättävän vähälle huomiolle. Havainnointiaineiston perusteella sillä voi kuitenkin nähdä olevan todella suuren merkityksen muun muassa onnistumisen kokemusten saamisessa ja sitä kautta muun muassa rohkeuden ja itseluottamuksen kehittämisessä.

Tämän tutkielman tulokset puoltavat sosiaalisen sirkuksen käyttöä TELMA-koulutuksessa työelämässä tarvittavien taitojen kehittymisen näkökulmasta. Sosiaalinen sirkus on käytännönläheinen lähestymistapa TELMA-koulutuksen opiskelijoiden monenlaisten taitojen kehittymiseen. Monet erityistä tukea tarvitsevien ja osatyökykyisten työllistymisen tukemiseen liittyvät kannanotot ja ohjeistukset keskittyvät palvelun tarjoajien rakenteiden, konseptien ja asenteiden kehittämiseen (mm. Kehitysvammaliitto, 2020; Työ- ja elinkeinoministeriö, 2020; Rinnekoti-Säätiö, 2017a.). Tämäkin on kiistämättä tärkeä näkökulma ja kaikenlaiset siirtymiä ja työllistymistä tukevat palvelut ovat ehdottoman tarpeellisia. Niissä työllistettävä saataan nähdä kuitenkin usein pitkälti toimien kohteena, perässä vedettävänä tai paikasta toiseen siirrettävänä, sopeutettavana objektina. Sosiaalisessa sirkuksessa lähdetään ajatuksesta, että yksilö tarvitsee tukea taitojensa kehittämiseen. Tarkoituksena on kuitenkin tehdä yksilöstä vahva, omat vahvuutensa tunnistava tekijä. Sosiaalisessa sirkuksessa pääsevät kehittymään juuri ne taidot, jotka kullakin yksilöllä ovat kehittymisentarpeessa.

Toimintatutkimuksellisesta lähestymistavasta huolimassa sille ominainen interventio tai kehittämistehtävä (Heikkinen, 2018) ei ollut osa tätä tutkimusta. Sellaisen mahdollinen suunnittelu ja toteutus jäivät lopulta nykyiselle tai tulevalle sosiaalisen sirkuksen ja ammatillisen valmentavan koulutuksen yhdistävälle hankkeelle. Kehittämisen kohteena voisi olla esimerkiksi sosiaalisen sirkuksen menetelmän juurruttaminen osaksi TELMA-koulutuksen käytännön toteutusta.

Tulevaisuudessa aiheen tutkimista voisi jatkaa esimerkiksi seuraamalla pidemmän sirkusjakson vaikutuksia opiskelijoihin. Olisi mielenkiintoista huomioida tätä tutkielmaa paremmin opiskelijoiden yksilölliset tavoitteet ja kehityksen mahdollinen siirtyminen sirkustuntien ulkopuolelle. Uskon, että olisi myös tarpeellista perustella lisää sosiaalisen sirkuksen toimivuutta TELMA-koulutuksen tavoitteiden saavuttamisessa. Aineiston hankinnan yhteydessä muutama haastateltava TELMA-koulutuksen opetus- ja ohjaushenkilöstöstä toi esille huomioita siitä, miksi sosiaalinen sirkus sopii TELMA-koulutuksen opiskelijoille todella hyvin. Mainituksi tuli muun muassa sosiaalisen sirkuksen menetelmän tarpeellinen poikkeaminen muista TELMA-koulutuksen opetusmenetelmistä. Lisäksi sosiaaliseen sirkukseen liittyä sopivan kevyt tavoitteiden asettaminen ja asetettuihin tavoitteisiin pyrkiminen rennolla asenteella, missä ei kuitenkaan ole mitään vähättelevää.

Lähteet

- Aarnos, E. (2018). Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos, s. 27–51). PS-kustannus.
- Agans, J. P., Davis, J. L., Vazou, S. & Jarus, T. (2019). Self-Determination Through Circus Arts: Exploring Youth Development in a Novel Activity Context. *Journal of Youth Development*, 14(3), 110–129.
- Cadwell, S. J. (2018). Falling together: an examination of trust-building in youth and social circus training. *Theatre, Dance and Performance Training*, 9(1), 19–35.
- Cannella-Malone, H. I. & Schaefer, J. M. (2017). A Review of Research on Teaching People With Significant Disabilities Vocational Skills. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*, 40(2), 67–78.
- Cheong, L. S. & Yahya, S. Z. S. (2013). Effective Transitional Plan from Secondary Education to Employment for Individuals with Learning Disabilities: A Case Study. *Journal of Education and Learning*, 2(1), 104–117.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. (2014). Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11. Kuluttajatutkimusseura. Viitattu 8.6.2020 <http://hdl.handle.net/10138/153032>
- Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa R. Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos, s. 209–231). PS-kustannus.
- Eskola, J. Lääntti, J. & Vastamäki, J. (2018). Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos, s. 27–51). PS-kustannus.
- Hakala, K., Mietola, R. & Teittinen, A. (2013). Valinta ja valikointi ammatillisessa erityisopetuksessa. Teoksessa K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma & A. Teittinen, *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (s. 9–16). Gaudeamus.
- Heikkinen, H. L. T. (2018). Toimintatutkimus: kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (5. uudistettu painos, s. 27–51). PS-kustannus.
- Hermanoff, A. (2016). "Mukava mennä iloisella mielellä": narratiivinen tutkimus kehitysvammaisten nuorten toisen asteen opinnoista (väitöskirja, Lapin yliopisto). Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-890-9>
- Hyttinen, H, Kakko, S-C., Karkkola, P. & Åstrand, R. 2011. *Sosiaalisen sirkuksen hyvien käytäntöjen opas*. Tutkivan teatterityön keskus. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8560-2>
- Johnsson, S. (2018). *Kokemuksia sosiaalisesta sirkuksesta – ”Mä olin yksi päivä tosi surullinen ja yks päivä tosi iloinen”* (pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto). Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018101238177>

- Kehitysvammaliitto. (2020). Työ. Viitattu 8.6.2020 <https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/tyo/>
- Kekäläinen K. & Kakko, S-C. (toim.). (2013). *"Siellä on suupielet korvissa" – Hyvinvointivaikutuksia sosiaalisesta sirkuksessa*. Tutkivan teatterityön keskuksen julkaisu. Tampereen yliopisto. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9317-1>
- Kontu, E., Ojala, T., Pesonen H., Kokko, T. & Pirttimaa R. (2017). Vaativan erityisen tuen käsite ja tutkimustuloksia (VETURI-hanke 2011–2015). Teoksessa J. Pihkala, K. Lamberg & T. Ojala, *Vaativa erityinen tuki esi- ja perusopetuksessa. Kehittämisyhmän loppuraportti* (s. 34–37). Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:34. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-495-5>
- Kuitu, P. (2013). *Sosiaalisen sirkuksen toiminnan vaikutukset vanhusten hoivaympäristössä – "Sirkuksessa unohdan aina, että on sairautta."* (YAMK-opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013060112309>
- Kulttuurikeskus PiiPoo. (2020). Taide in Action 2016–2016. Viitattu 8.6.2020 <https://www.kulttuuripiipoo.fi/taide-in-action/>
- Kuntoutussäätiö. (2018). *Ohjaten uralle! -kysely*. Kuntoutussäätiö. Viitattu 8.6.2020 <https://tietyoelamaan.fi/assets/files/2018/10/Ohjaten-uralle-kysely.pdf>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Vastapaino
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5. uudistettu ja täydennetty painos, s. 29–50). PS-kustannus.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Annettu Naantalissa 11.8.2017. Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Lehti, S. (2016). Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan koulutuksen asema osana ammatillisen koulutuksen kenttää. Teoksessa E. Pietiläinen (toim.), *Tiedosta teoksi ja takaisin. Puheenvuoroja erityisen tuen käytännöistä* (s. 122–134). Kehitysvammaliitto ry.
- Loiselle, F., Rochette, A., Tétreaut, S., Lafortune, M. & Bastien, J. (2019). Social circus program (Cirque du Soleil) promoting social participation of young people living with physical disabilities in transition to adulthood: a qualitative pilot study. *Developmental Neurorehabilitation*, 22(4), 250–259.
- Luomanen, J. & Nikander, P. (2017). Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (287–296). Vastapaino.
- Lähde, J. (2018). *Sosiaalinen sirkus Espoon aikuissosiaalityössä – Käytäntötutkimus taidelähtöisiä menetelmiä ja ryhmämuotoista arviointia yhdistävästä sosiaalisen kuntoutuksen kokeilusta* (käytäntötutkimusraportti, Helsingin yliopisto). Viitattu 8.6.2020 http://www.socca.fi/files/8120/Kaytantotutkimus_Sosiaalinen_sirkus_Espoon_aikuissosiaalityossa_Joni_Lahde_2018.pdf
- Maglio, J. & McKinstry, C. (2008). Occupational therapy and circus: Potential partners in enhancing the health and well-being of today's youth. *Australian Occupational Therapy Journal*, 55(4), 287–290.

- Mattila-Wiro, P. & Tiainen, R. (2019). *Kaikki mukaan työelämään. Osatyökykyisille tie työelämään (OTE) kärkihankkeen tulokset ja suositukset*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:25. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4056-7>
- Nevala, I., Pehkonen, I., Koskela, I., Ruusuvoori, J. & Anttila, H. (2014). *Työolosuhteiden mukauttaminen vammaisilla henkilöillä: vaikuttavuus sekä estävät ja edistävät tekijät. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus*. Työpapereita 61. Kela. Viitattu 8.6.2020 <http://hdl.handle.net/10138/135671>
- Nevala, N., Pehkonen, I., Teittinen, A., Vesala H. T., Pörfors, P. & Anttila, H. (2018). *Kuntoutuksen vaikuttavuus kehitysvammaisten toimintakykyyn ja työllistymiseen sekä sitä estävät ja edistävät tekijät. Järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus*. Työpapereita 133. Kela. Viitattu 8.6.2020 <http://hdl.handle.net/10138/230842>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2019). *Ammatillisen koulutuksen vaativan erityisen tuen kehittämisyhmän ehdotukset. Kehittämisyhmän loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:23. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-649-2>
- Opetushallitus. (2017). Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit. Viitattu 8.6.2020 <https://vos.oph.fi/rap/>
- Oppimisen taika. (2019). *Hankesuunnitelma. Oppimisen taika – Sosiaalinen sirkus työelämätaitojen tukena*. Saatua käyttöön tutkielmaa varten. Julkaisematon.
- Paikka auki. (2020). Paikka auki -avustusohjelma. Mitä tämä kaikki tarkoittaa? Viitattu 8.6.2020 <https://www.paikka-auki.fi/mika-on-paikka-auki-ohjelma/>
- Pakkanen, M. (2006). Miksi kuulustelin Mirjamia? Kertomus erästä haastatteelusta. *Sosiologia*, 43(4), 209–225.
- Perttula, J. (2011). Kokemus ja kokemuksen tutkimus: Fenomenologisen erityistieteen tietenteoria. Teoksessa T. Latomaa & J. Perttula (toim.), *Kokemuksen tutkimus: merkitys, tulkinta, ymmärtäminen* (4. painos, s. 115–162). Juvenes.
- Perusopetuslaki 628/1889. Opetusministeriö.
- Pesonen, H., Ojala, T., Itkonen, T., Kontu, E. (2015). Miten vaativa erityinen tuki toteutuu? Teoksessa M. Jahnukainen, E. Kontu, H. Thuneberg & M-P. Vainikainen (toim.), *Erityisopetuksesta oppimisen ja koulunkäynnin tukeen. Kasvatusalan tutkimuksia* 67 (s. 163–178). Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Petcu, S. D., Chezán, L. C., Van Horn, M. L. (2015). Employment Support Services for Students with Intellectual and Developmental Disabilities Attending Postsecondary Education Programs. *Journal of Postsecondary Education and Disability*, 28(3), 359–274.
- Purovaara, T. (2005). *Nykysirkus – aarteita, avaimia ja arvoituksia*. Circo – Uuden Sirkuksen Keskus. Like.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. (2017). Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (413–426). Vastapaino.

- Rinne koti-Säätiö. (2017a). Taidoista työpoluiksi 2013–2017. Viitattu 8.6.2020 <http://www.taidoistatyopoluiksi.fi/etusivu>
- Rinne koti-Säätiö. (2017b). *Työelämävalmiuksien itsearviointi*. Viitattu 8.6.2020 http://www.taidoistatyopoluiksi.fi/files/7415/1083/0760/Tyoelamavalmiuksien_itsearviointi_2017.pdf
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. (2017). Haastatteluaaineiston litterointi. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvuori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 427–444). Vastapaino.
- Seymour, K. & Wise, P. (2017). Circus Training for Autistic Children: Difference, Creativity, and Community. *Cambridge University Press*, 33(1), 78–90.
- Sorin sirkus. (2012). Vaikuttava sirkus. Viitattu 8.6.2020 <https://www.sorinsirkus.fi/vaikuttava-sirkus/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2018). *Opinnoista töihin – opas ammatillisten oppilaitosten ja erityisoppilaitosten ammattilaisille opiskelijoiden työllistymisen tueksi*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 13/2018. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:978-952-00-4017-8>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (2010). *Vahva pohja osallisuudelle ja yhdenvertaisuudelle. Suomen vammaispoliittinen ohjelma VAMPO 2010–2015*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:4. Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3024-7>
- Spiegel, J. B., Breilh, M.-C., Campaña, A., Marcuse, J. & Yassi, A. (2015). Social circus and health equity: Exploring the national social circus program in Ecuador. *Arts and Health*, 7(1), 65–74.
- Suomen perustuslaki 731/1999. Oikeusministeriö.
- Suomen YK-liitto. (2015). *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*. Suomen YK-liitto. Viitattu 8.6.2020 https://www.ykliitto.fi/sites/www.ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf
- Tampereen yliopisto. (2020). Sosiaalinen sirkus. Viitattu 8.6.2020 <https://research.uta.fi/t7-fi/sosiaalinen-sirkus/>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uudistettu laitos). Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. (2020). Mikä Tie työelämään? Viitattu 8.6.2020 <https://tietyoelamaan.fi/osku/>
- Vainio, E. (2019). *Sirkus nyt: suomalaisen nykysirkuksen tekijöitä, tarinoita ja historiaa*. Kustantamo S&S.
- Vehmas S. (2005). *Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Gaudeamus.
- Vesala, H. T., Klem, S. & Ahstén, M. (2015). *Kehitysvammaisten ihmisten työllisyystilanne 2013–2014*. Kehitysvammaliiton selvityksiä 9. Kehitysvammaliitto.
- Vesala, H. T., Klem, S., Ala-Kauhaluoma, M., Harkko, J. (2016). *Työnantajien kokemuksia kehitysvammaisista työntekijöistä*. Kehitysvammaliiton selvityksiä 11. Kehitysvammaliitto.

- Vierula, M. & Annala, S. (2013). *Raportti työnantajakyselystä. Koonti vuosien 2012 ja 2013 aineistosta*. Pirkanmaan ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus. Viitattu 8.6.2020 https://ammattipolku.fi/wp-content/uploads/2019/06/koonti.tyonantajakysely_2013_SA.pdf
- Vilkka, H. (2018). Havainnot ja havainnointimenetelmät tutkimuksessa. Teoksessa R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 156–171). PS-kustannus.
- Vilkka, H., Saarela, M. & Eskola J. (2018). Riittääkö yksi? Tapaustutkimus kuvaajana ja selittäjänä. Teoksessa R. Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle* (s. 27–51). PS-kustannus.
- VIP-verkosto. (2020). Vaativan erityisen tuen verkosto. Opetus- ja kulttuuriministeriö & Opetushallitus. Viitattu 8.6.2020 [https://vip-verkosto/](https://vip-verkosto.fi/vip-verkosto/)
- Virtanen, A. & Tynjälä P. (2013). Kohti työelämätaitoja kehittävää yliopistopedagogiikkaa – opiskelijoiden näkökulma. *Yliopistopedagogiikka*, 2(20).
- Äikäs, A. (2012). *Toiselta asteelta eteenpäin. Narratiivinen tutkimus vaikeavammaisen nuoren aikuisen koulutuksesta ja työllistymisestä* (väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto). Viitattu 8.6.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0776-9>

Liitteet

LIITE 1: Tutkimuslupakirje ja -lomake

Hei!

Olen erityispedagogiikan opiskelija Helsingin yliopistosta ja teen pro gradu -tutkielmaani [ammattillisessa oppilaitoksessa]. Tutkin työhön ja itsenäiseen elämään valmentavan, eli TELMA-koulutuksen opiskelijoiden mielipiteitä työelämätaidoista, niiden kehittymisestä ja sosiaalisen sirkuksen menetelmästä.

Kerään tutkimusaineistoa [oppilaitoksen toimipisteessä] järjestettävässä sosiaalisen sirkuksen ryhmässä sekä erikseen pidettävissä haastatteluissa. Ryhmä on järjestetty osana Oppimisen Taika – Sosiaalinen sirkus työelämätaitojen tukena -hanketta (ESR 2019-2020), joka on myös tutkielmani yhteistyökumppani. Olen saanut tutkimusluvan [oppilaitoksen] rehtorilta.

Tutkimusaineisto tulee koostumaan

- sirkusryhmän havainnoinnista (etenkin opiskelijoiden havainnointi)
- sirkusohjaajien haastatteluista (taustatietoa menetelmästä sekä ryhmän etenemisestä)
- opetus- ja ohjaushenkilöstön haastatteluista (taustatietoa ja havaintoja koulutuksesta, opiskelijoista sekä sosiaalisesta sirkuksista)
- opiskelijoiden haastatteluista (mielipiteitä ja kokemuksia työelämätaidoista, koulutuksesta ja sosiaalisesta sirkuksista)

Tutkimukseen osallistuvien yksityisyys suojataan poistamalla julkaistavasta tutkimusraportista sellaiset tiedot, joista henkilöt voi tunnistaa. Myös sellaiset havainnointitilanteisiin liittyvät tiedot (missä, milloin), jotka eivät ole tutkielman kannalta oleellista, häivytetään tutkimusraportista.

Pyydän sinua mukaan tutkimukseeni. Osallistuminen on vapaaehtoista. Voit siis myös kieltäytyä osallistumasta.

Täytä ohessa oleva tutkimussuostumuslomake ja palauta se minulle mahdollisimman pian.

Annan mielelläni myös lisätietoja tutkielmastani.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Känkänen
[yhteystiedot]

Liite 1 jatkuu

Hei!

Minun nimeni on Heidi.
Opiskelen Helsingin yliopistossa kasvatustiedettä.
Teen tutkimusta [ammattillisessa oppilaitoksessa].

Tutkin TELMA-koulutuksen opiskelijoiden mielipiteitä siitä,
- mitä taitoja työelämässä tarvitaan
- miten työelämätaidot kehittyvät
- mitä opit sosiaalisessa sirkuksessa

Teen yhteistyötä Oppimisen Taika –hankkeen kanssa.
Olen saanut [oppilaitoksen] rehtorilta luvan tehdä tämän tutkimuksen.

Kerään tutkimusaineistoa tiistaisin sosiaalisen sirkuksen ryhmässä.

Tutkimusaineistoon tulee sisältymään
- sirkusryhmän havainnointia
- sirkusohjaajien haastatteluja
- opettajien ja ohjaajien haastatteluja
- opiskelijoiden haastatteluja

Havainnointi tarkoittaa sitä, että tarkkailen tilanteen tapahtumia.
Haastattelussa kysyn kysymyksiä.
Haastattelussa saa kertoa omia mielipiteitä ja kokemuksia.

Kirjoitan tutkimuksestani raportin.
Raportissa kerrotaan osallistujien kokemuksista ja muusta aiheeseen liittyvästä.
Siinä ei kuitenkaan kerrota osallistujien nimiä tai muita tietoja,
joista osallistujan voisi tunnistaa.
Näin suojataan osallistujan yksityisyys.

Pyydän sinua mukaan tutkimukseeni.
Osallistuminen on vapaaehtoista.
Voit siis myös kieltäytyä osallistumasta.

Täytä ohessa oleva tutkimussuostumuslomake
ja palauta se minulle mahdollisimman pian.

Annan mielelläni myös lisätietoja tutkimuksestani.

[allekirjoitus ja yhteystiedot]

Liite 1 jatkuu

TUTKIMUSSUOSTUMUS

Nimi: _____

Olen _____ opiskelija

_____ [oppilaitoksen] opetus- ja ohjaushenkilöstöä

_____ sirkusohjaaja

Haluan osallistua tutkimukseen.

Se tarkoittaa, että minua saa havainnoida ja haastatella

KYLLÄ _____

EI _____

Jos vastasit KYLLÄ, lue tämä:

Havainnointi- ja haastattelutilanteita tallennetaan tekemällä muistiinpanoja.

Lisäksi tilanteita saatetaan äänittää, tallentaa videolle ja valokuvata.

Nämä tallenteet ovat osa tutkimusmateriaalia.

Tallenteita ei julkaista missään niin, että niistä voi tunnistaa osallistujan.

Ymmärrän _____

Jos vastasit EI, lue tämä:

Jos et halua osallistua tutkimukseen, saat silti osallistua sirkusryhmään.

Heidi on mukana tunneilla ja voi kuvata tai äänittää tapahtumia.

Hän ei kuitenkaan havainnoi sinua.

Eli vaikka olisit mukana ryhmässä, et joudu osaksi tutkimusta.

Ymmärrän _____

Päivämäärä: _____

_____

Oma allekirjoitus

_____

Tarvittaessa huoltajan allekirjoitus

_____

Nimenselvennys

_____

Tutkijan allekirjoitus

LIITE 2: Opiskelijoiden haastattelurungot

OPISKELIJOIDEN HAASTATTELU 1

Perustiedot

- Kuka olet?
  - o Nimi
  - o Ikä
  - o Missä asut?
  - o Mitä lempiasioita/harrastuksia?
  - o Mitä muuta haluat kertoa itsestäsi?

Kouluhommat

- Millainen koulutuspolku?
  - Miksi on nyt tässä koulussa?
  - Mitä olet opiskellut?
    - o Mitä täällä koulussa oppii?
    - o Mikä on kivaa?
    - o Mikä on tyhmää?
  - Mitä haluaisit vielä opiskella?
    - o Miksi?
- Harjoittelut?

Sosiaalinen sirkus

- Oletko nyt ensimmäistä kertaa sirkus tunneilla?
- Kun ensimmäisen kerran kuulit sosiaalisesta sirkuksesta, mitä silloin mietit?
- Onko tunnit vastanneet odotuksiasi?
- Millaista sirkus-tunneilla on ollut?
  - o Mikä on ollut kivaa?
  - o Mikä on ollut tyhmää?
- Millaisissa tilanteissa jättäydyt pois tehtävistä?
- Mitä kaikkea haluaisit vielä oppia?

Työelämätaidot

- Mitä haluaisit tehdä työksesi?
- Millaisia taitoja töissä pitää olla?
  - o Mitä mieltä olet näistä muista taidoista?
- Millaisia taitoja siinä työssä tarvitaan?
- Millaisia taitoja olet oppinut täällä koulussa tai koulussa aiemmin?
- Missä haluaisit olla töissä?
- Mitä siellä tekisit?
- Mikä töissä pelottaa?

Liite 2 jatkuu

OPISKELIJOIDEN HAASTATTELU 2

Alkujuttuja

- Mitä kuuluu?
- Tällaista ollaan juteltu viimeksi
- Puuttuvat kysymykset

Sosiaalinen sirkus

- Onko tunnit vastanneet odotuksiasi?
- Millaista sirkus-tunneilla on ollut?
  - o Mikä on ollut kivaa?
  - o Mikä on ollut tyhmää?
- Mitä kaikkia näistä taidoista olet oppinut siellä? (kuvatehtävä)
- Millaisissa tilanteissa jättäydyt pois tehtävistä?
- Mitä ajatuksia loppusirkuksesta?
  - o Opitko jotain uutta?
  - o Oliko jotain yllättävää?
- Miltä tuntuu kun omat opet ja ohjaajat on osallistuneet?
- Millainen fiilis suurimman osan aikaa?
  - o Onko sirkustunneille ollut kiva osallistua?
    - Mikä siinä on ollut niin kivaa?
  - o Onko sirkus tehnyt iloiseksi? Miksi?
  - o Oletko aina halunnut tulla tunnille vai onko joskus tuntunut, ettet halua? (Miksi)
  - o Oletko huomannut, onko muilla ollut samaa fiilistä?
  - o Onko sitä ollut sirkustuntien ulkopuolella myös?
- o Työelämäjutut
  - Voiko oppia sirkuksessa, Miksi?
  - Oletko oppinut?

LIITE 3: Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelurunko

Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelu 1

Perustiedot

- Nimi
- Rooli oppilaitoksessa
- Kauan ollut ko. tehtävässä
- Keiden nuorten kanssa toimii
- Onko kokemusta sosiaalisesta sirkuksesta ennen tätä
- Oliko muuten tietoa sosiaalisesta sirkuksesta ennen tätä

Kysymyksiä

- Millaista sosiaalinen sirkus on tähän mennessä ollut
- Onko joku asia yllättänyt sosiaalisessa sirkuksessa
- Millaisia taitoja nuorelle voisi sosiaalisessa sirkuksessa kehittyä
- Oletko nähnyt jonkinlaista kehitystä
- Oletko nähnyt opiskelijaa eritavoin, kun joku muu vetää toimintaa

Mitä muuta haluat kertoa?

Opetus- ja ohjaushenkilöstön haastattelu 2

- Millaisia ajatuksia sirkuksesta nyt?
- Mikä onnistui?
- Millaisia haasteita oli?
- Mitä työelämätaitoja on, mitkä on oleellisia tälle kohderyhmälle?

Lajitellaan kortit

- Tämän kokemuksen pohjalta
- Kommentoi

Mitä muuta haluat kertoa?

LIITE 4: Haastattelun lajittelutehtävän kuvat

(Papunetin kuvapankki, tarkemmat tekijätiedot alla)

<p>sinä kysyt apua</p> 	<p>tarjota apua</p> 	<p>kuunnella toista</p> 	<p>jutella muuten vain</p>
<p>neuvotella</p> 	<p>rohkea</p> 	<p>mielipide</p> 	<p>epäonnistua</p>
<p>yrittää vaikeaa asiaa</p> 	<p>esiintyminen</p> 	<p>tehtävän vieminen loppuun asti</p> 	<p>huolellinen</p>
<p>tylsän tehtävän tekeminen</p> 	<p>oma-aloitteinen</p> 	<p>tehdä itsenäisesti työtä</p> 	<p>omasta hyvinvoinnista huolehtiminen</p>
<p>ryhmä</p> 			

Papunetin kuvapankki, papunet.net:

- Sclera
- Sclera, muokattu versio alkuperäisestä
- Sergio Palao / ARASAAC
- Elina Vanninen

LIITE 5: Analyysitaulukko, tutkimuskysymys 1

Minkälaisia työelämässä tarvittavia taitoja TELMA-koulutuksen opiskelijat voivat oppia sosiaalisessa sirkuksessa? Lopullinen merkityskokonaisuuksien järjestäytyminen.

SOSIAALISET JA VUOROVAIKUTUSTAITAIDOT	ITSETUNTEMUKSEEN JA ITSEÄÄTELYYN LIITTYVÄT TAITAIDOT	FYYSISET TAITAIDOT	TOIMINNANOHJAUSTAITAIDOT	MUUT TAITAIDOT
Ryhmässä toimiminen <ul style="list-style-type: none"> - Tutustuminen - Vieraiden kanssa toiminen - Yhdessä tekeminen 	Itsetuntemus <ul style="list-style-type: none"> - Itsetunto ja itsevarmuus - Epäonnistumisten ja onnistumisen kautta - Avoimuuden kasvaminen - Vapautuminen - Luottamus itseän - Rohkeus - Rohkeus tehdä vaikeita ja/tai pelottavia asioita - Avoimuuden kasvaminen - Omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen - Omat rajat 	Motoriikka <ul style="list-style-type: none"> - Hienomotoriikka - Karkea motoriikka - Tasapaino 	<ul style="list-style-type: none"> - Aloitaminen - Aloitteellisuus - Oma-aloitteisuus - Jatkaminen - Tehtävien toistaminen - Lopettaminen - Valintojen tekeminen - Ongelmanratkaisu - Ideointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Esiliintyminen - Tehdä itsenäisesti - Usien ajatusten ja perspektiivien hyväksyminen
Vuorovaikutus <ul style="list-style-type: none"> - Keskustelutaidot - Ohjattu keskustelu - Juttelu muuten vain - Toiseen kontaktin ottaminen - Toisen huomioiminen - Kuunteleminen - Avun kysyminen - Avun tarjoaminen - Neuvottelutaidot - Mielipiteen kertominen - Kosketuksen sietäminen 	Itsesäätely <ul style="list-style-type: none"> - Hermostumisesta yli pääseminen - Itsehilintä/sietokyky/kärsivällisyys - Yrittää vaikeaa asiaa - Tehtävän vieminen loppuun asti - Huolellisuus - Tylsän tehtävän tekeminen - Oman epäonnistumisen sietäminen - Toisen epäonnistumisen sietäminen 	Koordinaatio <ul style="list-style-type: none"> - Silmä-käsi-koordinaatio - Kehon keskilinjanylitys - Hahmotus - Kehonhallinta - Voima 		

LIITE 6: Analyysitaulukko, tutkimuskysymys 2

Mitkä tekijät mahdollistavat tai estävät TELMA-koulutuksen opiskelijoiden oppimista sosiaalisessa sirkuksessa? Lopullinen merkityskokonaisuuksien järjestäytyminen.

	MAHDOLLISTAJIA	MAHDOLLISTAA ERYTYISESTI	ESTÄJIÄ	ESTÄÄ ERYTYISESTI
OSALLISTUJA	- Positiiviset ennakkoodotukset ja mielikuvat		- Opiskelijan omat tekijät	- Kysyä apua - Tarjota apua - Jutella muuten vain
	- Osallistujia eri ryhmistä	- Ryhmässä toimiminen		
	- Aiempi kokemus - Aiemmin sirkuksessa (ennen tätä ryhmää & tässä ryhmässä)	- Toiminnanohjaustaidot - Rohkeus		
OSALLISTUJA JA MENETELMÄ	- Motivaatio		- Ryhmän heterogeenisuus	
	- Mukaansa vetävää			
	- Onnistumisen kokemukset	- Itsetuntemukseen ja itsesäätelyyn liittyvät taidot - Toiminnanohjaustaidot		
OHJAAJA JA MENETELMÄ	- Sirkusohjaajat - Opiskelijoiden kohtaamistapa - Tilannetaju - Positiivisuus - Sallivuus		- Ajankäyttö	
	- Menetelmän monipuolisuus, mm.: - Ryhmä, pari, yksilö - Leikkejä ja pelejä - Värikkäät välineet - Akrobatia - Esitykset		- Henkilökunnan määrä	
	- Ilmapiiri - Hyvä fiilis, meininki, iloisuus, rentous			
	- Kannustus - Tavoitteellista, mutta ei liian	- Itsetuntemukseen ja itsesäätelyyn liittyvät taidot - Toiminnanohjaustaidot		
	- Epäonnistuminen	- Toiminnanohjaustaidot - Itsesäätelytaidot		
	- Ohjeet/säännöt - Näitä ei ollut paljon - Rutiinit - Alku- ja loppukokoon-tumiset - Tauot	- Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot - Toiminnanohjaustaidot - Toiminnanohjaustaidot - Sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot - Oppimista ylipäätään		